פרק ד א לא היו כופתין אותו. את התמיד בשתי ידיו לעצמן לו בשתי רגליו לעצמן. כדי שלא לעבוט בחקות הגויים. שכך היו עושים כשמחטין לעבודה זרה. אלא מעקדין אותו היד עם הרגל בעקדת ילחק: **ראשו** לדרום. היה נשחט על ירך המזבח לפונה כדין עולה והיה עוטה ראשו לדרום ופניו למערב שאם ירבין גלגלים לא יהיה סמוך למזבח: של שחר. ח)קרבן תמיד של שחר היה נשחט על קרן לפונית מערבית. לפי שבבקר חמה במזרח וזורחת כנגדה למערב והכתוב אומר בעיס ליום כנגד היום. כלומר נגד השמש שהשמש קרוי יום. ושל בין הערבים שחמה במערב ומאירה כנגד המזרח היה נשחט על קרן לפונית מזרחית: בטבעת שניה. רחוק מן המזבח לפי שהמזבח גבוה ומאפיל ט)אלו ויוחנן כהן גדול התקין בשה סדרים של טבעות. בכל סדר ארבע טבעות לארבע ועשרים משמרות כהונה והיו קבועות ברלפה עטויות כמין קשת ולפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן בדים פרקין. היו מכניסין טואר הבהמה באותן הטבעות

ח) גר"ב ד"ל שתא מלת קרבן. ט) גר"ב ד"ל אלו. בטבעת

המשוכה לצד לפון. ופני השוחט ולואר הבהמה לצד מערב לפון באלכסון. כדי שלא יעבר אור הבהמה לבוא ובטבעת שניה שהיא מתרחקת מן המזבח שגבוה שברה יוכל לראות דרך עליו הבמה ויותר מכאן לא היה צריך להרחיק. ואם היה שוחט בסדר הראשון א"כ היה המזבח מעכב אור הבמה לבא על ידו של שוחט. שהרי מזבח גבוה י' אמות וסדר ראשון של טבעות היו רחוק אלא [ה'] אמות כדתנן בסוף מדות. המפרש. ומ"מ אני אמה שביון דמזבח מאפיל לא יספיק הריחוק בטבעת שניה כמן סדר לסדר כמו ד"ל. כדתנן בסוף מדות מקום הטבעות כ"ד אמות והן ו' סדרים נמצא שעם הטבעת עצמו הוא ד"ל זה מזה. ואע"פ שמרחיק מהמזבח י"ב אמות לא יספיק. לפי שבבקר ובערב אל כל דבר ארוך מאד. והתוס' רפ"ו דיומא (דף ס"ב) כתבו טעם אחר וז"ל כ"ל דמן הדין ה"ל לשחוט על טבעת ראשונה אלא לא רצו להקריבו כולי האי למזבח בלי הפסק גזרה שמא יטול גלגלים. ע"כ. ומצאתי לבעל המאור שכתב ביומא ר"פ ערף בקלפי וז"ל שמעתי שטעמו של דבר שהיה נשחט על טבעת שניה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) ר"ל שלא היו קושרין לטלה התמיד בטבעת שחיטה, את ב' ידיו לעצמן וב' רגליו לעצמן, דכך הוא חוקת הגויים כשמחטו קרבנות אלילים. וג"ל דמה"ט גם בשאר קרבנות אסור אלא נקט הכי בתמיד משום דביה אירע. [ועל כרחך צ"ל כן, דהרי לאידך עשמא דנקט הש"ס משום בזיון קדשים, וודאי דמה"ט גם בשאר קרבנות אסור. ואי נימא דלעשם חוקות עכו"ם רק קרבן ראשון אסור, משום דרק בקרבן ראשון של יום לע"ז נהגו כך, א"כ מה מקשי הש"ס מאי בזייהו, נימא שאר קרבנות איכא בזייהו]: ב) שקשרו כל יד עם רגל שלאחריו כעקידת ילחק [ועי' הש"י [שבת כ"ד א'] דעקידת ילחק כפף ידיו ורגליו לאחוריו, ע"ש ד"ה ריש"א]. ולרמב"ם לא קשרוהו כלל, רק עוקדין ר"ל לאחזין. וכדמפרש תנא ואזיל, מי שזכו באיברים וכו': ג) דהיה נשחט על ירך המזבח לפונה. לכן שם הנוחט ראש הקרבן לדרום. ר"ל לצד המזבח, וזכו לפון, ולא איפכא שלא ירבין גלגלים נגד המזבח, ויהי נגלו למזבח כשיגלה בית הרעי לעומתו: ד) דמעקם את ראשה, כדי שיהיה פני הקרבן בטבעת שחיטה לעומת הסיכל, כדכתיב ושחט אותו לפני ה': ה) ג"כ מטעם הנ"ל. ועוד כדי שלא יהא אחוריו נגד הסיכל: ו) דבלפון המזבח ח' אמות מהמזבח היו קבועים ברלפה כ"ד טבעות לכ"ד משמרות שכל משמר היה משתמש בשבוע שלה בטבעת המיוחד לה [בסוכה כ"ו א']. והטבעת עשוי כקשת, ראשו א' מחובר ברלפה בצד, ומגביה הקשת בצידו, ומכניס תחתיו לואר הבהמה בשעת שחיטה וחוזר וכופף הקשת ממעל לואר הבהמה, ומחבר ראש השני של הקשת ברלפה, כדי שלא תהנועע הבהמה לואר אמה ואמה בשעת שחיטה [ומש"כ מדות פ"ג סי' ג']. דלו אפשר שאותן שזכו באברים ואוחזין בה כלעיל, יאחזו גם ראשה בשעת שחיטה. דהרי אלו הראש של הבהמה עומד המקבל הדם, והרי הוא צריך שיהו ידיו פנויות לקבל

הדם בצריך זהירות יתירה, לקבל רק דם הנפש, דדם העור פסול [יומא מ"ח א' וזבחים כ"ה א']. והב"ד טבעות הנ"ל היו מונחים ברלפה בו' שורות, שורה אחר שורה, מדרוש לפון. ובכל שורה היה ד' טבעות ממזרח למערב כזה ומן המזבח למקום הטבעות

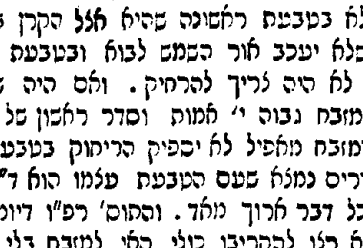

היה ח' אמות, ומקום הטבעות היה כ"ד אמות על כ"ד אמות, ומן שורה לחבירתה היה ד' אמות בקירוב. ומדכתיב בשחיטה התמיד שמש ליום, קבלנו שיהיו התמידין נשחטין נגד היום, דהיינו נגד השמש כמ"ש ובחפצתם חסך היום [יחזקאל ל'] יהיה לו על מקום השחיטה. ולהכי לף בכל הקרבנות שוחטין לותן כל משמר ומשמר בטבעת שקבוע להם. אפ"ה התמידין שוחטין לותן בטבעות היותר מקורבות למקום השמש. דהיינו בשחרית רצו לשחטו בא' מטבעות שבקצוות השורות במערב, במקום שיכול לפול בם קרני השמש שבמזרח, ולא יפגיל לשם לא כיתא המזרחי של העזרה שהיה גבוה מאד [פי' מדות פ"ב מ"ד]. וכמו כן תמיד של בין הערבים מה"ט רצו לשחטו בא' מטבעות שבקצוות השורות במזרח כדי להרחיק מקום השחיטה כל מה דאפשר מתחת הצל של היכל שהיה במערב ממקום הטבעות. מיהו אעפ"כ לא שחטוהו

בשחרית

פ"ד א לא היו כופתין את הטלה. ל' פ"ל מ"י פ"ל מ' פמידין ופוסמין ה"י: של שחר היה נשחט כו' על טבעת שניה. ויופלמי נכנוס פ"ל כ"ל פאני מ"ש מ"ש פפקל קמ"ב מ"י שם ה"ל:

שנויי נוסחאות

פ"ד א מעקדין. בכ"ק ובמכ"ב מעקידין. מי שזכו באברים אוחזים בו. במכ"ב דיו מי שזכה.. אוחז בחזן ועו' נפ' הרמב"ם. היתה עקידתו. במכ"ב היה. ולינו לכון. (השוחטו שמד במזרח ופניו למערב). במכ"ב והשוחט..: בד"נ ליתא. **של שחר**. בשמ"מ **תמיד** של.. **של בין הערבים**. בכי"ק **ושל**..

באורי הגר"א

פ"ד א אלא מעקדין. כדי להזכיר עקידת יצחק בן אברהם: **השוחט** עומד במזרח. מ"ש המפרש להמקבל פניו כלפי דרום לאין יודע מי הזקיקו לכך: **על טבעת שניה**. ולא יותר להקריבו למזבח מה דאפשר לקיים ירך המזבח ולף ע"ג דכ"ד טבעות היו לכ"ד משמרות היינו לשאר קדשים אבל התמיד היה קבוע:

לקוטים

מצינו למיתר דאשתמיעתיה להכ"ד דהא מייתי לה בתוך ראיותיו אלא דנא דק כה וקבלה מהנמנע ולכך לא יצא י"מ כה ו"ל הש"ס עלה דמתני' דהתם דקתני כל ז' הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומעיב את הנרות אלמא קטורת בריבא והדר נרות ורמינהי מי שיכה נדיסון מזבח הפנימי ומי שיכה במנורה ומי שיכה בקטורת (דהייט משמיה דיכה דתמיד) ומסיק א"ר יוחנן מאן תנא יומא ר"ש הוא המפקפ (דשמעי' ליה דפליג אסתמי דתמיד) ומי סדר יומא אסדר יומא דתנן פיים הכני מי בוחנו מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המנורה וכו' פיים הפליגי הדשים לקטורה בלו והפיסו אמר אביי ל"ק הא בטבעת ס' נרות בלי מתני' דקתני שחיטה וזריקה והעבה ואח"כ הקטורת היינו נר' נרות והיינו דקטורת בריבא והדר נרות היינו בנ' נרות והדר פריך לאיתרא דבקטורת מפסיק לבו אביי מסדר וכו' אמרי ל"ק הכא כאבא שאול הא לרבנן ע"כ. הא בהדיא מבואר דלרבנן דש בריבא אלא דלרבנן נמי הטבה בריבא היכי מוקמי לאתני' דפייסות כרבנן הא כרבנן נמי לא אתיא ותו דבהדיא אמרו בש"ס לאיתרא דבקטורת מפסיק לבו ואם

לאי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שחט השוחט וקבל המקבל. יומא כ"ה ע"א מ"ר פ"ב מה' מע"ק ה"י: בא לו לקרן מזרחית צפונית. שם י"ד פ"ב:

שנויי נוסחאות

מזרחית צפונית. כ"י ק צפונית מזרחית וכ"ה במפרש וכרע"ב. ונותן מזרחה צפונה. כ"י ק ..נותן.. וכן כסמוך; כד"כ ודפו"י מזרחית צפונית. ונסמוך גם בכל מערבה דרומה. עיי יסוד דרומית. במשנ"ב אל יסוד.. ; כ"י ק ..דרומי.

לקוטים

לי' הכי הו"ל למימרא דבדם הקטורת מפסיק לבו ל"ג דבקטורת נמי מפסיק לבו ואתו' הקשו שם אמאי דמשני אביי בלחן בב' נרות וכו' דאמאי לא מצני הש"ס בהכי נמי דומיא דמתני' דומיא דתמיד דמתני' דומיא בב' נרות ומתניתין דתמיד בב' נרות וזריקו דלי נמי מצני הכי אכתי פליגי דמתניתין דתמיד זריקת דם בתר דישון המזבח ומתני' דומיא קתני וריקה בריש ע"כ. הרי בסדיא דלרבנן דמוקמי' מתני' דומיא כוותייהו זריקה דתמיד קדים לבלבו וכדברי הרמב"ם בתבו' וגם בפי' לקמן ספ"ו כתב וז"ל אבל מכמיה לומרים שבהקטרת הקטורת היה מפסיק וסיה זורק דם התמיד ומעיב ב' נרות ומקטיר קטורת ואח"כ ממיב ב' נרות ע"כ וכ"כ הסמ"ג וז"ל ואחר שזרקין את הדם מטיב זה שביאכל ב' נרות אליבא דרבנן דאבא שאול בפ"ג דיומא אומר הטבת ב' נרות קודם לדם התמיד ואח"כ הטבת ב' נרות ואחר כך הקטורת ע"כ. ומעתה הכא נכא לפיל מלא כל טעמיהו של בעל ב"ד דמ"ש מהסיא דבנקר בנקר בגזרי עיים וכו' הסיא לא איתמר בש"ס (דף ל"ב) אלא לאבא שאול וכמ"ש הרי"ט. ומ"ש בב"ד הל"כ מאי עבדי בהו לבנן ל"ל דרבנן מיבעי להו לגופיה לומר דקודם לדישון מזבח הפנימי דאע"ג דהכא תרי והכא תרי מ"מ מבעיר עדיף וא"ג לדרשא אתריתי מיבעי להו ואין זה מעלה ולא מוריד. ומ"ש דא"כ יקדים קטורת לתמיד לק"מ דרבנן נמי להו הך דרשא דיוקדם מ"ש בו בבקר בבקר וכו' אלא לגבי אחיבריס דתמיד ואח"ג דמ"ע קטורת קודמת לאיבריס אבל לגבי דם העולם אים להו מבער עדיף אע"ג דלית בה אלא מר

שחט השוחט וקבל המקבל. בא לו לקרן מזרחית צפונית. ונותן מזרחה צפונה. ונותן מערבית דרומית. ונותן מערבה דרומה. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. ונותן מערבית דרומית. ונותן מזרחה צפונה. ונותן מזרחית צפונית. תחלה. לאחר שבחט תמיד של בחר בקרן מערבית לפונית הולך לגד מזרח ועומד בארן וזורק הדם בכלי למעה מן הסקרא ונותן שתי מתנות שהן ארבע. אחת שהוא כשתים בקרן מזרחית לפונית. והולך למערבית דרומית ונותן אחת שהיא כשתים בקרן מערבית דרומית. ונותן אחת שהיא כשתים בקרן מזרחית צפונית. ונותן מזרחה צפונה. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. ונותן מערבה דרומה. ה"ג בפ"ק דיומא דמייתי לה ההס דף י"ד ודף ט"ו. ומ"ש הר"ב הולך בגד מזרח ועומד בארן וזורק הדם כו'. מפורש היטב בפי' הר"ב דמ"ד פ"ה דזבחים ע"ב. ובגמ' דיומא (דף ט"ו) פריך דיתיב בריבא מערבית דרומית. והדר מזרחית לפונית. ומשני כיון דאמר [מר] כל פינות באחה פונה לא יהו אלא דרך ימין. בריבא בההוא פנא. ופירש"י. כשעולה בכבש ופונה לימין פונע במזרחית לפונית. תחלה קודם מערבית דרומית. ואע"ג דהבא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק [למרחוק]. אפ"ה כיון שבחטאת שניתנה בעלייתה של קרן לריך לעלות בכבש דרך הדרום ופונה למזרח. ס"ל [בכל הדמים] אע"פ שניתנין למעה מתחיל להקיף דרך הדרום. שהוא פניו של מזבח. ומשם פונה לימין: שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. בפ"ה דזבחים ילפינן לה דף כ"ב. מדכתיב בשעיר נביא (ויקרא ד') אל יסוד מזבח העולה. שאין

ה"ל

יכין תפארת ישראל בועז

בשחרית בשוס א' מטבעות המערב, רק בטבעת המסומנה באות א בלורה שלפנימו. ובין הערביים לא שחטוהו רק באות ב בלורה זו (**א**): ז) ועומד המקבל בשעת קבלת הדם כנגד השוחט בלשכה, דהשוחט עומד במזרח, ופניו למערב, והמקבל עומד במערב הבהמה, אחוריו לפון ופניו לדרום, כדי שלא יהא אחוריו כלפי הסיכל. ולהכי פני המקבל לדרום ולא לפון, כדי שיהיה מוכן להוליך הדם למזבח ולזרקו, דהמקבל הוא הזורק: ח) של מזבח: ט) דעומד למטה בריצפה נגד קרן מזרחית לפונית של מזבח, וזורק הדם מהכלי כמלליף, ומתכוון שיבוא קלוח הזריקה נגד זויה הנוה, למטה מחוט הסקרא, כדין כל עולה, כדי שיגיע הזריקה במזרח ונגד לפון, ויהיה הזריקה א' נראית כשתים. ואח"כ הולך נגד קרן מערבית בשתים שתיה וגוטלים ראש הטבעת בארן: ונותן מזרחית צפונית. תחלה. לאחר שבחט תמיד של בחר בקרן מערבית לפונית הולך לגד מזרח ועומד בארן וזורק הדם בכלי למעה מן הסקרא ונותן שתי מתנות שהן ארבע. אחת שהוא כשתים בקרן מזרחית לפונית. והולך למערבית דרומית ונותן אחת שהיא כשתים בקרן דרומית. ונותן מערבה דרומה. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. ונותן מערבית דרומית. ונותן מזרחה צפונה. ונותן מזרחית צפונית. תחלה. לאחר שבחט תמיד של בחר בקרן מערבית לפונית הולך לגד מזרח ועומד בארן וזורק הדם בכלי למעה מן הסקרא ונותן שתי מתנות שהן ארבע. אחת שהוא כשתים בקרן מזרחית לפונית. והולך למערבית דרומית ונותן אחת שהיא כשתים בקרן מערבית

ת"ל. אלא לומר נתן יסוד למזבחה של עולה. ופירש התוס' דף כ"ח דתרתי מילי ילפינן מינה לתחלת מתן דמים בלריכה יסוד [וכמ"ש שם מ"ד בס"ד] ומדלא כתב אל יסוד העולה. וכתיב יסוד מזבח. למדרש נמי לבריים דבעינן יסוד. ולא קשיא דדרשינן תרתי מילי ודלמא לבריים לחודא אתי. די"ל דקודש יש לי להעמיד פשטא דקרא לתחלת מתנות. והייתור לשריים. ע"כ: **ב** לא היה שובר בו את הרגל. פי' הר"ב כדרך שהטבחים עושים שמחתכים את הרגל. ומניחים רגל השבור ברגל האחר. אלא נוקבו. בשני הרגלים נוקבו ומניחין באוקלניות דרך הנקבים. וכל כך למה שלאחר שהשחיטה מנתחה אבר אבר וכשחותך רגל ימין עדיין תלויה הבהמה ברגל השמאלי. ואם היה תולה אותה כמו הטבחים. לאחר שיחתוך ממנה רגל ימין תפול הבהמה לארץ לפי שאותו הרגל (נקוב) [תחוב] ברגל האחר וש"י כן תלויה הבהמה. המפרש: ["ערבובו. פי' הר"ב כמו ארבובו. עמ"ש במ"ב פ"ז דסנהדרין]: חתך את הכרעים כו'. כתב המפרש הכרעים רגלי הבהמה (כרעיים). ועל שם כריעה קרי להו כרעים. שמאחר שהפשטו הידים עד כנגד החזה יכול לחתוך כל ד' רגלים יחד. ע"כ. ולא הרגלים כולם. שפופיהם חותם לאח"כ כדלקמן. ולכך יתכן לומר דהירכים עד מקום הכריעה קרא כרעים. ולא יותר: מירק את ההפשט. גמרא. כמו קרנו ומירק אחר שחיטה על ידו [פ"ג דיומא מ"ד] כלומר גמר הפשטו נגד החזה והלאה וכוף הידים. המפרש: חתך את הידים עלה לרגל הימנית. וה"ה דקודש שיחתוך הידים ה"ל לחתוך רגל הימנית. אלא שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית ובכל הסדר הזה אין שום פסוק כי אם סברא לפי מה שנהגו לעשות עושין. המפרש: עלה לרגל הימנית חותכה כו'. ועדיין

תלויה

יבין תפארת ישראל בועז

דרומית, וחורק נ"כ נגד קרן הרוח כנ"ל: ו) כדרך שהקצבים עושין, רק שהן חותכין הכרעיים קודם הפשט. אבל בהעולה הרי צריך להפשיט גם הכרעיים, ולריך גמי להפשיטן קודם נתוח: יא) ערבוב לפעמים פירושו ברכיים, ולפעמים פירושו עקב [ועי' מ"ש בסוטה פי' מ"ד ג"פ. ועי' רתוי"ט פ"ז דסנהדרין מ"כ]. והכא ר"ל שנוקבו למעלה מברכיים, במקום לומת הגידין, ותולה שם, דאי אפשר לתלותו ברגליו ממש, דהרי לריך לחתכם עד הברכיים בעוד שאר הבהמה כשארה תלוי בעמוד [ולא כשמעא לפלורה מהר"ב דתולה בהרגלים עלמן למעה מהברכיים]: יב) אז היה מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחלה הראש אח"ל הפשט, ואם יפשיט החזה תחלה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, דהרי הלוהר אין העור מחובר בו [בחולין פ"ט מ"ג], ועי"ז יהיה קשה לחתוך הראש בלמלים סמוך לעור: יג) ולהכי חותך הראש קודם הכרעיים לשימן שהוא קרב תחלה, והא דלא חתך הראש קודם הפשט, ה"ט מדכתיב הפשט תחלה, והפשיט ואתה: יד) ר"ל שמכל רגל מד' רגליה חותך הפרק התחתון עד הברך. ולע"נ דהרך כרעיים אין נקרבין עם הראש רק על הקרביים בסוף, אפ"ה חותכם הבתא מיד, מדכבר הופשטו כולן. ועוד שאותן ב' שסמוכין לחזה בולטין בשני המפשיט, ומעכבין אותו בנתחו ממנה חברים: טו) והזוכה בהן סולך ורוחצן במים, כדכתיב והקרב והכרעיים ירחלו במים. והטלפים שבהן הניחן מחוברין, ואם פירשו מהן לא יעלו [רמב"ם פ"ו ממעשה הקרבנות ה"כ]: טז) ר"ל אז גמר להפשיט גם החזה והשאר: יז) לא שקרע הלב ממקום חבורו, דהרי עדיין הבהמה סגורה. גם אי"ל שאחז הקנה שתלוי דרך הלוהר ותלשו מהלב. דהרי לקמן [במ"ג] קאמר שבשאר הלב תלוי בקנה ובגרה. וגם אי"ל דר"ל דקורע הבהמה נגד הלב, דהרי הלב מונח נגד החזה, והרי תנן לקמן שקודר החזה שלם. וכתב הרא"ש שגרשה בשמנה זו אין מקומה כאן, אלא אחר אותה משנה דקרעו ונמלא טולו גלוי לפניו. ואחמ"כ רבינו דוחק הוא לשבש כל הגוסחאות. [ועי' מ"ש לעיל פ"ב פי' ג"ו]. ולולא מסתפינא היה כ"ל דר"ל דתוחב ידו דרך בית השחיטה עד שמגיע ללב, וקורעו ופותחו בעודו מחובר, כדי שהדם שכנוס בו בשעת שחיטה, יזוב דרך בית השחיטה לארץ, שלא יתלכלכו המתחים אח"כ כשיגתח הבהמה, והרי גם מקום השחיטה מכשה בשדר מה"ט. או נ"ל דלהכי מוליא דמו שלא יזוב דם שבו אח"כ על ידי הכהן המקריבו ולא יראים, והרי דם יבש חולן [כי"ד קל"ח ט"ו]. אז יזוב על בגדי כהונה, והרי בגדי כהונה שמתלכלכו ועבד בהן עבודתו פסולה [בזבחים די"ח], וגם אין מכבסין אותן מלכלוכו [שם]. משא"כ המפשיט כשתחב ידו לתוך בית השחיטה, היה נשמר מלגלגך בגדיו, ורוחץ ידיו ומנגבן מיד אח"כ. אמנם אין להקשות אח"כ מס"ע היה ראוי לקרוע הלב מיד קודם הפשט וחתיכה הראש. דנ"ל דה"ט, משום דראש העולה אינו בכלל הפשט [בחולין דל"ז א'], ואם היה קורע הלב קודם שחתך הראש, היה הדם זב על הראש ויתלכלך: יח) היינו ב' רגליה הראשונים, חותכן

עד

דרומית [בשם הרמב"ם] ומדלא כתב אל יסוד העולה. וכתיב יסוד מזבח. למדרש נמי לבריים דבעינן יסוד. ולא קשיא דדרשינן תרתי מילי ודלמא לבריים לחודא אתי. די"ל דקודש יש לי להעמיד פשטא דקרא לתחלת מתנות. והייתור לשריים. ע"כ: **ב** לא היה שובר בו את הרגל. פי' הר"ב כדרך שהטבחים עושין. שמחתכין את הרגל עם העור שבו אלא נוקבין מחתת הארכובה הנמכרת עם הראש ותולה בו ומפשיט הרגל עם שאר הבהמה. *)והא קמ"ל דהכרעיים בכלל הפשט הן: ערבובו. כמו ארבובו: מירק את ההפשט. שהרי לא הופשט אלא עד החזה.

*) נר"ב ד"י קי"ל. ועדיין

ר"ע מברטנורה

בקרן מערבית דרומית: **ב** לא היה שובר בו את הרגל. כדרך שהטבחים עושין. שמחתכין את הרגל עם העור שבו אלא נוקבין מחתת הארכובה הנמכרת עם הראש ותולה בו ומפשיט הרגל עם שאר הבהמה. *)והא קמ"ל דהכרעיים בכלל הפשט הן: ערבובו. כמו ארבובו: מירק את ההפשט. שהרי לא הופשט אלא עד החזה.

*) נר"ב ד"י קי"ל. ועדיין

דרומית: ב לא היה שובר בו את הרגלי אלא נוקבו מתוך ערבובו ותולה בוא. היה מפשיט ויורד עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה. חתך את הראש. ונתנו למי שזכה בוג. חתך את הכרעיים. ונתנן למי שזכה בהן. מירק את ההפשט. קרע את הלב והוציא את דמו. חתך את הידים. ונתנן למי שזכה בהן. עלה לרגל

באורי הגר"א

ב לא היה שובר כו'. מ"ש המפרש ומשלחת לאד כו' לאיי מבין הא אלא דידן לא סבירא ליה דרך הפשטו קרב אלא בתר עילוי דבשרא כדאמרינן ביומא: הגיע לחזה כו'. ליל מקום דבקיב והפשיט כו' (ואמר בה"כ והפשיט כולו ואח"כ מנתח) וכתב כו' וכתיב הבתרים ולא וכרעים שמע מינה דראש וכרעים אין בכלל הנתחים משום דקודם אמר הפשט נחתכים ונם שכן יפה להפשיט:

לקוטים

חד בנקר וה"ע אמי דדם קודם להעבת ה' גרות אף על גב דבדם ליכא אלא חד בנקר ודלא כאבא שאול ועוד דבתמיד אמי ליכא עובדא בנקר בנקר בפ' הלא ובפ' פנחס ואיכא דאמא שאול לא תביב להו אלא כחד כמ"ש התו' ז"ל שם דף ל"ג משום דלא כתיבי בהדי שדדי ע"ש מ"מ לרבנן ז"ל דשפיר תבבי להו לרבים ולפיכך דין הוא ביקדים הדם לבלבו וזה לרוחתא דמלאה. ומה שהביא מהני דפ"ב דיומא בבר הוכמנו דאדרבא משם ראיה דלא כוותיה. ומה שהביא דהתם פרש הר"ב ז"ל דבתחלה מדבן וכו' לא היה ולא נברא אלא הכא בר"פ הוא שפי' כן הר"ב וכן המפ' ושעמייהו דלע"ב דלבאורה הבא מהני' דר"פ לתיא כרבנן מ"מ מבת אחר מהני' דהכא מוכרח לומר דמאן הנא סדר תמיד אבא שאול וכדאוקמוה בפ"ד דיומא ומפ"ה פירש הר"ב ז"ל והמפרש אליבה דאבא שאול אף מתני' דר"פ ושרש תלונת הר"ד שגם זה המה על המפ' דאמאי מפרש שתמא כיומיה אלא כהלכתא. **ובטעמא** דמאן דאבבן זריקת דם בריש"ל גם זה אין לעשות ימין ושמאל מדרך הקדם של הש"ש דגדלה אמרי' להבא שאול דבעלאת ליבריים נמי מפסקא ס"מ דלא מפסקי' להו אלא בחדא עבודה ומה שהתה הב"ד דליתא דהתם עשמא משום דבליבריים לא כתיב אלא חד בנקר וכו' ליתא כלל דהא בכל עשייתו דתמיד

הוא

ב לא היה שובר בו את הרגל. נ"ל פ"ל מ"ל פ"ל מ"ל מפשה הקבעים ה"ה:

שנויי גוסחאות

ב (אלא) נוקבו. בד' ביוזא ווייגלא ליה. מתוך ערבובו וכו'. בד"ל ובכי"ק ובמב"ל ערקובו. בשט"מ מתחת ערקובו. עד ש הוא) מגיע. בד"ל ובכי"ק ובמב"ל ליה. מירק. בכי"ק ובמב"ל מרק.

באורי הגר"א

ב לא היה שובר כו'. מ"ש המפרש ומשלחת לאד כו' לאיי מבין הא אלא דידן לא סבירא ליה דרך הפשטו קרב אלא בתר עילוי דבשרא כדאמרינן ביומא: הגיע לחזה כו'. ליל מקום דבקיב והפשיט כולו (ואמר בה"כ והפשיט כולו ואח"כ מנתח) וכתב כו' וכתיב הבתרים ולא וכרעים שמע מינה דראש וכרעים אין בכלל הנתחים משום דקודם אמר הפשט נחתכים ונם שכן יפה להפשיט:

לקוטים

חד בנקר וה"ע אמי דדם קודם להעבת ה' גרות אף על גב דבדם ליכא אלא חד בנקר ודלא כאבא שאול ועוד דבתמיד אמי ליכא עובדא בנקר בנקר בפ' הלא ובפ' פנחס ואיכא דאמא שאול לא תביב להו אלא כחד כמ"ש התו' ז"ל שם דף ל"ג משום דלא כתיבי בהדי שדדי ע"ש מ"מ לרבנן ז"ל דשפיר תבבי להו לרבים ולפיכך דין הוא ביקדים הדם לבלבו וזה לרוחתא דמלאה. ומה שהביא מהני' דפ"ב דיומא בבר הוכמנו דאדרבא משם ראיה דלא כוותיה. ומה שהביא דהתם פרש הר"ב ז"ל דבתחלה מדבן וכו' לא היה ולא נברא אלא הכא בר"פ הוא שפי' כן הר"ב וכן המפ' ושעמייהו דלע"ב דלבאורה הבא מהני' דר"פ לתיא כרבנן מ"מ מבת אחר מהני' דהכא מוכרח לומר דמאן הנא סדר תמיד אבא שאול וכדאוקמוה בפ"ד דיומא ומפ"ה פירש הר"ב ז"ל והמפרש אליבה דאבא שאול אף מתני' דר"פ ושרש תלונת הר"ד שגם זה המה על המפ' דאמאי מפרש שתמא כיומיה אלא כהלכתא. **ובטעמא** דמאן דאבבן זריקת דם בריש"ל גם זה אין לעשות ימין ושמאל מדרך הקדם של הש"ש דגדלה אמרי' להבא שאול דבעלאת ליבריים נמי מפסקא ס"מ דלא מפסקי' להו אלא בחדא עבודה ומה שהתה הב"ד דליתא דהתם עשמא משום דבליבריים לא כתיב אלא חד בנקר וכו' ליתא כלל דהא בכל עשייתו דתמיד

הוא

המאור הנ"ל שבשם שהחמה מתרחקת עלמה מקרנות לפון בעלייתה ובשקיעתה לגד דרום, כך מרחיקין מקום השחיטה מקרנות לפון של בית המטבחיים. ומתקרבין יותר לגד דרום וגזה הכל מיושב על נכון בס"ד, אולם בציור השורות של הטבעות, יש נ"כ מקום להאריך קלת דהנה במדות [פ"ג מ"ה] אמרינן הטבעות היו ו' סדרים של ד' ד', וי"א ד' של ו' ו'. ושמוע דקיי"ל כשיטת דמתני', והיו ו' סדרים של ד' ד'. אולם המדפיסים בציור המקדש בשם"ס ציורו כזה. נראה שהביאו שכל שורה ושורה של ד' ד' מתארכת מלפון לדרום, וסדר השורות זה אחר זה היו ממזרח למערב. אבל בציור הנ"ל שציירו הראה איפכא, שכל שורה ושורה של ד' ד' מתארכת ממזרח למערב, וסדרי השורות זא"ז היו מלפון לדרום. וזהו הציור שיש בהמשניות לרתו"ע. ואין אמת דאין להקשות לציור המדפיסים בשם"ם, מרש"י יומא [דס"ב ב' ד"ה על טבעת שנייה] שכתב וז"ל, לא בטבעת שניי' שאצל המזבח וכו'. ולא כציור המדפיסים בשם"ם, היכא ס"ד שישחטו בא' מהטבעות שאצל המזבח, הרי אצל המזבח הוא קלה של כל שורה ושורה, ואיך יקרא א' מהטבעות שם בשם שניי'. די"ל דשורות רש"י לא תימא דמלת שניי' אשורה קאי, רק הטבעת. ור"ל דלא תימא שבעת שני' דקאמר הש"ם, היינו טבעת הראשונה שבשורה שניי', אלא ר"ל טבעת שניי' שבשורה ראשונה. **ואעפ"כ** לא נראה לי כציור שהוא, רק כציור רתו"ע, וכדמוכח מתני' דמדות [שם] שהבאתו, דהרי מדרוש לפון קתשיב הנא שם המדה, א"כ הו' סדרים לנקב, ג"כ הם סדר אחר סדר מדרוש לפון, וכל שורה מתארכת ממזרח למערב. וגם מדברי המפרש בשם"ם [תמיד ל"ל ע"ב ד"ה על טבעת שניי'] שכתב וז"ל, ולא בטבעת שניי' שבסדר ראשון שאצל המזבח, אלא בטבעת הראשונה של סדר השני המשון לגד לפון, עכ"ל. הרי מבואר בא' היטיב, שסדרי השורות זא"ז מדרוש לפון סיו:

	מערב			
	0	0	0	0
	0	0	0	0
	0	0	0	0
דרום	0	0	0	0
	0	0	0	0
	0	0	0	0
	מזרח			

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

תלויה הבהמה ברגל השמאלית. כמ"ש לעיל ["ועמ"ש בפרק דלקמן מ"ד בד"ה בהוכו כו'] : קרעו ונמלח כולו [גלוי] לפניו. עכביו שנטל רגל הימנית כשקרעו נמלח כולו גלוי לפניו ויכול לראות בפיס. שכשלא היה הרגל עדיין [תחוך אפילו] אם היה קורעו לא היה מה שבפיס גרוחה כמו עתה. המפרש: על בית שחיטת הראש. והא דלא קתני בית השחיטה סתם. למעוטי [בית] שחיטת אחיה [סד"א] דכמו שהראש מגונה בשביל שחיטה. ה"נ אחר מגונה. הלכך פירש לך בית שחיטה הראש למעוטי בית שחיטת אחיה. ואחר כשהיה עשוי היה הופך החתך הלזו ואינו נראה אבל הראש קרעו בין הלכעוטיו וחוטמו כלפי זרועותיו ובית שחיטתו למעלה הלכך מכסה הפדר בית השחיטה. והכי יפה לעשות ושחיטת האחר אינו מגונה בדש כ"כ. המפרש: כל גרכה. ולא קבע בה הדחה שיש[כרס]שיש בה טופת הרבה. ויש שאין בה טופת כל כך. המפרש: על שלחנות של שיש שבין העמודים. עיין מה שכתוב בזה במ"ג פ' בתרא דמדות: ג נטל את הסכין והפרים כו'. ועד שעכשיו לא היה לו לורך סכין לא בשעילת הפדר ולא בשעילת הקרבים שהוא דבר בטוטלין ומפרידין בלא סכין. המפרש: ולא היה מזיז ממקומה. פי' הר"ב ולא היה מזיז לאלבע הכבד ממקומה שבשהותכין את הכבד ומפרידין אותה ממקומה כשאר מעט כבד מן העוקן אבל הכליות ולא היה מזיז ממקומה. המפרש. ואלבע לשון נקבה כדאמרינן לא כל האלבעות שוות. והרמב"ם בפ"ו מהל' [מעשה] הקרבנות העתיק אינו מזיז הכבד ממקומו: נקב את החזה. לפי שהחזה על הדפנות כמו אהל [וכשבוטל] את החזה משם. הוי כמו שמוקב בבהמה שהחזה קבר ברחבו ודומה המקום לאחר שעילתו כחלון. המפרש: ויורד עד השדרה. ר"ל עם השדרה. ופי' המפרש אבל השדרה חותך. ולא היה טוגע בשדרה שהשדרה היה מניח עם הדופן השמאלי לפי שבזה הדופן היה תולה הכבד ולא היה חותך השדרה עמו אלא היה חותכו עמו היתה כבדה [הרבה] ע"כ: עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות. אבל שחזה. כלומר היה חותך ויורד עד שיהא מגיע לאותן צלעות. וגם למעלה אבל העוקן היה מניח שתי הצלעות. ולקמיה מפרש כשיפרש דופן שמאלי דקתני ומניח [שתי] צלעות רכות מלמעלה וכו'. וכך היה עושה בהבריתה דופן ימין. המפרש:

יבין תפארת ישראל יבין

עד למעלה מכתף שהוא מקום הבורן בגוף. אבל פרקים התחתונים של הרגלים עד הברכיים, כבר הגיע התלה: יט) היינו רגל האחרוני הימיני עד חבורו בגוף, חוץ מפרק התחתון שכבר חתכו התלה, דהן הן הברעיים שחתך: ב) הוא הכהן בזכה בהראש. ועדיין נשארת הבהמה תלויה ברגל השמאלי: בא) דקודם שחתך הרגל וב' כליות עמו אפילו אם היה קורע הבשר לאחרו לא היה כל מה שבפיס גלוי לפניו, כמו עתה: בב) הוא האלב המכסה הקרב: בג) כדי שלא יראה בו לכלוך דם השחיטה. דבשלמא בית הלוחר, אע"ג שנ"כ מלוכלך בדם, היה יכול להפוך מקום השחיטה לעומת עצמו, בחוקן שלא יראה הדם. משא"כ הראש שצריך שיהיה חוטמו השחור כלפי זרועו כלקמן, ע"כ שיהיה מקום לכלוך הדם מגולה: בד) הוא שהיה בדרום העזרה בלא מזרח לבער הגיס [במדות פ"ה מ"ג]: בה) ולא קבע כמה פעמים מדיחין אותה, דהכל לפי הטיופה שהיה בה, לפעמים מעט ולפעמים הרבה. להכי קאמר שידיחוה כל צרכה עד שתתנקה יפה. מיהו להכי אין מדיחין אותה בין העמודים עם שאר הקרביים, שלא הטופה, דטיופתה מרובה: בו) ר"ל לכל הפחות ובראה להוסיף יוסיף. וי"א דבמעטן גרסי' ר"ל בכלי, כמו מעטן של זיתים, מלשון עטיינו מלאו חלב [הגה"מ]: בז) הן עמודי הנגסין שתולין בהן הבהמה, כלעיל [פ"ג מ"ה]: בח) ר"ל דלפי באחר שחתך רגל הימין וקרע בטן הבהמה, הנה הסכין מידו, שלא יתעכב מהבני המעיים ביטול. ולהכי נמי קאמר מטל הפדר, מטל הבני מעיים, ר"ל שנטלן ביד, בלעטלהן א"ל סכין. להכי קאמר הכא, דהשתא חזר ונטל הסכין, מדהוצרך להסכין כדי להפריד במעטש יפה הריאה מהכבד, שלא יקרע בשר הריאה שהוא רך וספוגי: בט) ר"ל חתך הריאה מהכבד במקום הבורן, וכמו כן חתך אלבע הכבד מהכבד במקום הבורן, דהריאה נשארת בקנה ובגרה, אבל הכבד נשארת בדופן ימיני, ואלבע הכבד נשאר בעוקן. ותבוהין דברי רש"י [יומא כ"ה א'] שכ' שם במתני' דכבד נשאר בגרה, והרי משנה ערוכה לפניו דהכבד נשארת בדופן. וא"ע: ל) ר"ל לא הוא אלבע הכבד ממקומה בגוף. דמפני שאלבע הכבד דבר מועט הוא, ומחובר רק קצת, ואם היה מעטנו אותו קצת, היה נפל מיד, והרי רולה שיהיה שאר בעוקן. והא דהפרים הריאה מהכבד וכו' קודם שקורע החזה והרי לא היה צריך להפרים כל אלו רק קודם שיחתוך הדופן כדי שתשאר בו הכבד. י"ל דעשה הפרשה זו קודם קיבול החזה, מדחשש שע"י שיקרע החזה יתלשו הריאה והכבד שלא במקום הראוי: לא) ר"ל חתך וקרע החזה בעיגול סביב ממקום חיבורו בגוף. ולפי שהחזה כמו אהל על הדפנות, לפיכך כשנטלו משם נשאר בין הדפנות כמו נקב חלון, להכי קאמר ניקב את החזה: לב) ר"ל חותך מלמעלה למטה את הדופן מהבשרה, שמוך לשדרה: לג) דהשדרה נשארת בולה שלימה בדופן שמאל: לד) ר"ל שחותך כל דופן הימיני עד ב' צלעות רכות בשמוך לעותר שהיתן מחובר בעותר. וכמו כן הנה ב' צלעות רכות ממכה למעלה, מחוברות לעוקן. וכן מניח למעלה ולמטה

הכרס מדיחין אותה בבית מדיחין. מרי"ש שם ס"ז: במעוטה של שלחנות. פי' פו"כ ריקלא נלנה מנק ר' פנה ה': ג נטל את הסכין. ג"ל פ"ל מ"ו פ"ו מ' פפזה בקתנות פ"ו:

שנויי נוסחאות

בית שחיטת הראש. כרע"ב בית השחיטה וכ"ה בפי' הרא"ש ועי' בתוי"ט. מלמעלן. נד"נ ובכי"ק ו כ מ ס כ' ב מלמעלה. והכרס כו' בבית מדיחין כל צרכה. בכי"ק הכרס..; במסכ"ב. חמדיחין מדיחין אותה כ"צ; במסכ"ב ד"ו והכרס מדיחין אותה בבית ומדיחין אותה כ"צ; בפי' הרא"ש "הכרס היו מוליכין אותו לשבת מדיחין. ולא לו להוליא כל הפרס בעזרה". ובפי הגרא"ה כן היתה נוסחתו היפה. והקרבים מדיחין אותן נ' פעמים במיעוטה של שלחנות. בכי"ק הקרבים..; במסכ"ב ..שלש פעמים במעוטן של. ולהלי כ"ה שלש גם נד"נ; במסכ"ב ד"ו..במעטן של... ובפי' הרא"ש ז"ל: מדיחין אותן שלש פעמים במעוטה כו'. בכלי כמו מעטן של זיתים מלי עטיינו מלאו חלב (תוס' כא). ול"נ במיעוטה לכל הגיעוע ג' פעמים להעביר שרקא דמעיים. ולא דגרסי במיעוטה של שלחנות שבין העמודים פי' בשלהן קטן שבין העמודים והא דאמרינן כו' עכ"ל. ועי' בפי' המיוחס להראב"ד ז"ל ובמפרש שבין העמודים. בסמ"ג מבית גרסת ר"ם שבבית המטבחיים ועי' במפרש.

ג ואצבע הכבד. בכי"ק ..כבד. נקב את החזה. במסכ"ב נוקב.. והוגה בסט"מ לשפיטו. ונתנו למי שזכה בו. במסכ"ב ונתנה ..בה, אולם במסכ"ב ד"ו הוא לשפיטו במסכת ונכון הוא. עד השדרה. בד"ו: עם.. וכ"ה בכי"ק (ומה השיורה וכן בסמוך). ולא היה נוגע. בכי"ק לא.. עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות. במסכ"ב עד שמגיע לבין ב' צלעות דקות והוגה בסט"מ ..רכות. שזכה (בה). בד' ווימלא וכיוון ליהא.

ראשון לציון

פ"ד ג תי"ם סד"ה ולא היה כו' כדאמרינן לא כל האלבעות שוות כו' מה ס"ו ע"ב. עי' יסלמ"ו.

לקוטים

הוא דכתיב כיה תד בנקר בלבד בין בדש בין בהוכיים

באורי הגר"א

נטל את הקרבים ט' להדיחן. והקרביים נ"ב מדיחין עם הקרבים. כי כן כתוב וקרבו וכרעיו ירחץ במים: בסיטומא פי' בפתות אבל פעמים היו מדיחים יותר מג' פעמים: על בולמות כו'. היינו אוקן שלחנות שמשמשין עליהם בנית המטבחים שהוא הסמוכה עמודים ובינוסם היו השולחנות כדאמרינן בשקלים: ג עד שמגיע כו' ולא היו יותר שולחנות כדאמרינן בשקלים: ג עד שמגיע כו' ולא פירש ג' צלעות אבל עוקן ג"כ שמוך באבל דופן שמאלי יפרש הכל ולכן לא פירש ג"כ כא לו לעוקן אבל עוקן כמו שפירש בגרא אבל הכ' צלעות שמגיע לתוס צריך לפרש עד שמגיע כו' לפי שאבל הגרא יאמר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בא לו לגרה והניח בה ב' צלעות מכאן וב' צלעות מכאן. ב' צלעות הניח בו כבר כשהיה הדופן הימני ושכיו הניח בו ב' צלעות מצד אחר וזהו אותם צלעות שהן מדופן אצל חזה. ועדיין לא חתך דופן השמאלי. לכך צריך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברין לדופן. המפרש: בא לו לדופן השמאלי והניח בה כו'. כתב המפרש ל"ג [בה]. והניח אצל העוקץ ב' צלעות רכות דהיינו למעלה וב' צלעות רכות מלמטה אצל החזה והניחן במקומן ולא חתך עם הדופן. וכן היה מניח עם הברתה בדופן הימני ב' צלעות למעלה אצל העוקץ.

ר"ע מברטנורה

שהיה מניח ב' צלעות למעלה אל הסדרה וכן ב' צלעות למטה: והרגל של ימין בשמאלו. ואע"ג דהולכת אחרים לכבש עבודה היא ועבודה פסולה בשמאל. כיון דלא מעכבא כפרה שריא אפילו בשמאל כדאיתא ביומא: ובית עורו לחוץ. המקום שמפשיטים ממנו העור. והוא סמוך לראשי

בא לו לגרה(לה) והניח בה שתי צלעות מכאן. ושתי צלעות מכאן(לו). חתכה ונתנה למי שזכה בה והקנה והלב והריאה תלוים בה. בא לו לדופן השמאלית. והניח בה(לז) שתי צלעות רכות מלמעלן(לח). ושתי צלעות רכות מלמטן(לט). וכך היה מניח בהברתה(מ). נמצא. מניח בשתיהן(מא) שתים שתים מלמעלן. ושתים שתים מלמטן(מב). התכה ונתנה למי שזכה בה. והשדרה עמה. והטחול תלוי בה. והיא היתה גדולה. אלא של ימין קורין גדולה. שהכבד תלויה בה(מג). בא לו לעוקץ(מד) חותכו ונתנו למי שזכה בו. ואליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו(מה). ונתנה למי שזכה בה. נמצא כולן עומדין בשורה. והאברים בידם. הראשון. בראש וברגל. הראשון. בראש וברגל. הרגל של ימין בשמאלו. ובית עורו לחוץ. המקום שמפשיטים ממנו העור. והוא סמוך לראשי

לגרה והניח. במסב"ב .. ה נ י ח . והקנה במסב"ב הקנה . והניח בה כו' רכות מלמעלן כו' (רכות) מלמטן בד"ל ודי"ל ליתא; בכי"ק הניח.. ולים במסב"ב(ובס .רקות.. דקות..); במסב"ב ד"ו הניח.. דקות מלמעלה.. דקות מלמטה. כניח (בשתיהן). במסב"ב ליתא. מלמעלן ושתים שתים מלמטן. בכי"ק..מלמעלה.. מלמטה וכ"ה במסב"ב ד"ו (ובס .שתים שתים וכ"ה שתים שתים במסב"ב לפנינו). והשדרה. בכי"ק והשדרה. של ימין. בד"ל בשל.. חותכו ונתנו. בד"ל ..ונותנו; בכי"ק ובמסב"ב חתכו.. ואליה כו' וב' בליות. במסב"ב האליה.. ו"ה בכי"ק(ובס..הכליות); בד"ל והאליה.. נטל רגל השמאלי ונתנה. בכי"ק ..השמאלית..; במסב"ב ..את הרגל השמאלית חתכה ונתנה וכ"ה במסב"ב ד"ו (ובס ..רגל.) וכ"ה ..השמאלית חתכה.. גם בד"ל. נמצא כולן. בד"ל ובכי"ק ובמסב"ב נמצאו.. והוטמו. בד"ל ובכי"ק והרטומו. וקרניו. במסב"ב קרניו. ובית בית.; בכי"ק ..מלמעלה. והרגל של ימין. בכי"ק וב מב"ב הרגל.. ובית עורו לחוץ בכי"ק ובית עורה. ; במסב"ב לפנינו ..עורן.. אולם ומסב"ב ד"ו ..עורו.. של שמאל. בד"ל ובכי"ק ובמסב"ב ושל. ובית עורן. בכי"ק ובית עורה. והאליה. בכי"ק האליה. ושתי הכליות. במסב"ב .כליות. ובית עורו. בד"ל ובמסב"ב ..עורן.; בכי"ק בין אצבעותיו. בד"ו ויש"ל ובמסב"ב בין ב' אצבעותיו. ובית עורן. בכי"ק ..עורה.

באורי הגר"א

ב' צלעות מכאן ועדיין לא פירש: נמצא מניח בשתיהן כו' מפני של מעלה לא הזכיר באיזו מקום הניחו. ולכן הוא מפורש במלמעלה

בא לו לגרה. פי' שם פ"ח: בא לו לעוקץ. פי' שם פ"פ: הראשון בראש וברגל. ג' ב"ב פי' שם הי"ח: והרגל של ימין בשמאלו. יומא מ"ח ע"ב זמחים כ"ל ע"א ממחות י"ל: השני בשתי ידים. פי' שם הי"ב: הג' בעוקץ וברגל. פי' שם הי"ב: הרביעי בחזה ובגרה. פי' שם הי"ד: החמישי בשתי דפנות. פי' שם הט"ו: הששי בקרבים. פי' שם הט"ו.

שנויי נוסחאות

לגרה והניח. במסב"ב .. ה נ י ח . והקנה במסב"ב הקנה . והניח בה כו' רכות מלמעלן כו' (רכות) מלמטן בד"ל ודי"ל ליתא; בכי"ק הניח.. ולים במסב"ב(ובס .רקות.. דקות..); במסב"ב ד"ו הניח.. דקות מלמעלה.. דקות מלמטה. כניח (בשתיהן). במסב"ב ליתא. מלמעלן ושתים שתים מלמטן. בכי"ק..מלמעלה.. מלמטה וכ"ה במסב"ב ד"ו (ובס .שתים שתים וכ"ה שתים שתים במסב"ב לפנינו). והשדרה. בכי"ק והשדרה. של ימין. בד"ל בשל.. חותכו ונתנו. בד"ל ..ונותנו; בכי"ק ובמסב"ב חתכו.. ואליה כו' וב' בליות. במסב"ב האליה.. ו"ה בכי"ק(ובס..הכליות); בד"ל והאליה.. נטל רגל השמאלי ונתנה. בכי"ק ..השמאלית..; במסב"ב ..את הרגל השמאלית חתכה ונתנה וכ"ה במסב"ב ד"ו (ובס ..רגל.) וכ"ה ..השמאלית חתכה.. גם בד"ל. נמצא כולן. בד"ל ובכי"ק ובמסב"ב נמצאו.. והוטמו. בד"ל ובכי"ק והרטומו. וקרניו. במסב"ב קרניו. ובית בית.; בכי"ק ..מלמעלה. והרגל של ימין. בכי"ק וב מב"ב הרגל.. ובית עורו לחוץ בכי"ק ובית עורה. ; במסב"ב לפנינו ..עורן.. אולם ומסב"ב ד"ו ..עורו.. של שמאל. בד"ל ובכי"ק ובמסב"ב ושל. ובית עורן. בכי"ק ובית עורה. והאליה. בכי"ק האליה. ושתי הכליות. במסב"ב .כליות. ובית עורו. בד"ל ובמסב"ב ..עורן.; בכי"ק בין אצבעותיו. בד"ו ויש"ל ובמסב"ב בין ב' אצבעותיו. ובית עורן. בכי"ק ..עורה.

יכין תפארת ישראל יכין

בחזקן האחרת וכדמפרש לקמן: לה) ר"ל להלאר: לו) ר"ל אותן ב' צלעות שהיה תחלה בהבהמה כשהיה דופן הימיני, לקחן עתה מחוברין בהלאר כשהותכו מהבהמה. ועוד הניח ג"כ מחוברים בהלאר עוד ב' צלעות אחרים בצד שמאל, מהדופן השמאלי שלא התכו עדיין מהבהמה: לז) המפרש כ' בש"ס בל"ג מלת בה, שהרי לא הניח הב' צלעות רכות מחוברים בהדופן, דהרי כבר התכו עם הלאר שנשארו מחוברים בו. ול"מ לפשר לקיים הגי', רק דאיתו ר"ל שהניח הב' צלעות מחוברים בהדופן, שהניח בה שהזכיר גבי גרה, אלא ר"ל הניח אצל הדופן ב' צלעות וכו', דהיינו שהב' צלעות אלו חברים מהדופן למטה וכן למעלה וכדמסיק: לח) שנשארו מחוברים בהעוקץ: לט) שכבר נעלו כשהן מחוברין עם הלאר: מ) אצל דופן הימיני: מא) אצל ב' הדפנות כשהתכן מהבהמה: מב) נמצא כשארו מחוברים בגרה, ב' צלעות מימין וב' צלעות משמאל, וכ"כ בעוקץ כשארו ב' מימין וב' משמאל: מג) דמדמחובר לו הכבד שאינו מין דופן, להכי נקרא גדול. ולא דגש בהבמאלי עחול הלוי בה, כבד שאני דדבוקה ממש בדופן ימיני: מד) ריקגרלה.

בא לו לגרה(לה) והניח בה שתי צלעות מכאן. ושתי צלעות מכאן(לו). חתכה ונתנה למי שזכה בה והקנה והלב והריאה תלוים בה. בא לו לדופן השמאלית. והניח בה(לז) שתי צלעות רכות מלמעלן(לח). ושתי צלעות רכות מלמטן(לט). וכך היה מניח בהברתה(מ). נמצא. מניח בשתיהן(מא) שתים שתים מלמעלן. ושתים שתים מלמטן(מב). התכה ונתנה למי שזכה בה. והשדרה עמה. והטחול תלוי בה. והיא היתה גדולה. אלא של ימין קורין גדולה. שהכבד תלויה בה(מג). בא לו לעוקץ(מד) חותכו ונתנו למי שזכה בו. ואליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמו(מה). ונתנה למי שזכה בה. נמצא כולן עומדין בשורה. והאברים בידם. הראשון. בראש וברגל. הראשון. בראש וברגל. הרגל של ימין בשמאלו. ובית עורו לחוץ. המקום שמפשיטים ממנו העור. והוא סמוך לראשי

לכבש עבודה היא וכו' כדאיתא ביומא פרק ה' דף מ"ח: וצלעותיה בין אצבעותיו. ואמי דלא פי' ובית עורה לחוץ היינו טעמא דב' צלעותיו מונחין בין אצבעותיו א"כ הוי בית עורה לחוץ. אבל גבי דפנות לא פי' לך כלום [כלומר לא פי' איזה מהמקום] והיה יכול ליתא דפנות על פס ידו לכך פי' בית עורה לחוץ. המפרש: ["בקרבים הנתונות בבזך. פי' הר"ב תרגום כף בזך. וכ"כ המפרש. ומסיים לפי שאין מחוברין יחד צריך לתנם בכלי. ע"כ. ולפי שהם גדולים כ"ל יותר פירוש הרמב"ם שכתב קערה תרגום בזיכא אלא בלא נמלא כן בתרגום בלפיעו לא בהונקלוס ולא ביונתן. ועיין בפרק

בחזקן האחרת וכדמפרש לקמן: לה) ר"ל להלאר: לו) ר"ל אותן ב' צלעות שהיה תחלה בהבהמה כשהיה דופן הימיני, לקחן עתה מחוברין בהלאר כשהותכו מהבהמה. ועוד הניח ג"כ מחוברים בהלאר עוד ב' צלעות אחרים בצד שמאל, מהדופן השמאלי שלא התכו עדיין מהבהמה: לז) המפרש כ' בש"ס בל"ג מלת בה, שהרי לא הניח הב' צלעות רכות מחוברים בהדופן, דהרי כבר התכו עם הלאר שנשארו מחוברים בו. ול"מ לפשר לקיים הגי', רק דאיתו ר"ל שהניח הב' צלעות מחוברים בהדופן, שהניח בה שהזכיר גבי גרה, אלא ר"ל הניח אצל הדופן ב' צלעות וכו', דהיינו שהב' צלעות אלו חברים מהדופן למטה וכן למעלה וכדמסיק: לח) שנשארו מחוברים בהעוקץ: לט) שכבר נעלו כשהן מחוברין עם הלאר: מ) אצל דופן הימיני: מא) אצל ב' הדפנות כשהתכן מהבהמה: מב) נמצא כשארו מחוברים בגרה, ב' צלעות מימין וב' צלעות משמאל, וכ"כ בעוקץ כשארו ב' מימין וב' משמאל: מג) דמדמחובר לו הכבד שאינו מין דופן, להכי נקרא גדול. ולא דגש בהבמאלי עחול הלוי בה, כבד שאני דדבוקה ממש בדופן ימיני: מד) ריקגרלה.

.למעה לכך אמר נמצא מניח בשתיהן כו': אלא של ימין קורין גדולה. פי' בבלמת היה השמאל גדולה בעצמה מפני שהיה עם הסדרה. אלא של ימין היו קורין גדולה. מפני שהכבד הלוי בה. ועל ידי הכבד היה של ימין גדולה. לכך היו קורין לה גדולה:

לקוטים ודלא כמ"ש הגי' דבאברים כתיב מה נבקר הלא קרא משמע כתיב לא הכבש בלבד אלא דאם שדינן עליה חד בקר מאיתן תרי דבעלים ואילו הוא אסור למפסקינהו לגרות בעבודות עונגא אי"ל דהוא שדינן ההוא בקר יחידא בלא מלאת דהמיד והיו גם האיברים קודמים לא משום דלא מפסקי' אלא בהדא עבודה מפ"ה שדינן ליה אדם לאחד בהוא בראשו ובעיקר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דלקמן מכנה ד'. דמיטו כף גדול מחזיק שלש קבין]: השמיני בחביתין. כתב הר"ב הא דאפסיק לחביתין בין סלת לנסכים כו' מטוס דלמיתיס סס מנחה לכך פירשן יחד. וגדולה מזו ה"ל לפרש דכך היה סדר הקרבתן החביתין קודמין לנסכין. ומטוס האי טעמא דבייתיס סס מנחה. כדאיתא בגמ"פ"נ דיומא דף ל"ד [ולשון פירשן שכתב הר"ב. כ"ל של"ל סדרן]: ונתנום מחצי כבש ולמעה. כתב הר"ב ולא מחצי כבש ולמעלה. כדי שתהא ביכרת ההולכה למזבח כשיחזרו כו' ואם היו קרובין למזבח לא תרחה הולכה. המפרש: במערבו. כתב הר"ב אבל בשבתות כו' היו של תמיד במזרח כו' יש הילוף גרסאות בזה בסוף מסכת שקלים. ושם האריכתי בזה בס"ד: ומלחום. דכתיב (ויקרא ב') על כל קרבנך תקריב מלח. המפרש: לקרות את שמע. ולאחר קריאת שמע יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שם הקטרה ויעל קרבנם לריח ניחוח. המפרש. ועיין בפירוש הר"ב ר"פ דלקמן:

לריאשי האצבעות: בזך. תרגום כף אחת בזיכא חדא: השביעי בסלת. למנחת נסכים שעם התמיד: בחביתין. מנחת מחבת של כ"ג מחציתה בבקר ומחציתה בערב שמקריב בכל יום. והאי דאפסיקים לחביתין בין סלת לנסכים שהן לרבי תמיד מטוס דסלת וחביתין לבייתיס סס מנחה. לכך פירשן יחד: מחצי כבש ולמטה במערבו. ולא מחציו ולמעלה. כדי שתהא ביכרת ההולכה למזבח כשיחזרו מלקרות את שמע. ודוקא ביומא החול היו נותנים לברי תמיד במערב ולא הסכיה. אבל בשבתות. דכל מוספין שהן הוכת היום היו במערב. כדמוכח במסכת סוכה פ' החליל: לקרות את שמע. וכל שאר ברכות כדאיתא לקמן באילך פרקא:

הנתונים בבוזיי). וכרעים על גביהם מלמעלה(יא). השביעי. בסלת(יב). השמיני. בחביתין(יג). התשיעי. ביין(יד). הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במערבו(טו). ומלחום(טז). וירדו ובאו להם ללשכת הגזית. לקרות את שמע(יז):

יכין תפארת ישראל יכין

בבית עורה לחוץ, וא"ל לפרש: נו) כף גדול של זהב. דמדהן מרובים, צריך לתתן בבזך: נז) ר"ל ד' תרכובות הנ"ל היו מונחים על הקרביים: נח) למנחת נסכי התמיד. וא"ל לפרש שהולך הסולת והחביתין והיין בכלים: נט) הן סחלי מי"ב חלות שמקריבין מכל כה"ב בכל בוקר, וחלין השני מקריבין בכל ערב. והא דאפסיק בחביתין, בין סולת לנסכים, והרי אלו הב' שייכות לתמיד. ה"ע משום דסולת והביתין שייכים מין ממחה [ביומא דל"ד]: ס) לנסכי התמיד: סא) לעומת ההיכל. מיהו בבבת, דהמוספין דחשיבי טפי הניחום סס לעומת ההיכל, לא הניחו אברי התמיד כלפי המזרח כנגדן. והא דהניחו האברים על חלי התחתון של המכבש. ה"ע שיהיה אח"כ ביכר יפה הולכתן למזבח אחר שיקרבו ק"ם, כדיש פ"ה: סב) כדכתיב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח: סג) והקטרה רבינו באר שבע למה לא קרבו ק"ם בעזרה. ונלפע"ד משום דאחר

תוספת יו"ט אמר להם המנונה פרק ה תמיד ר"ע מברטנורה

פרק ה א ברכה אחת. כתב הר"ב בפרק קמא דברכות [דף י"ב] מפורש שהיא אהבה רבה. ואחר שהאיר היום וזרחה החמה כו' לשון הרמב"ם ואחר שהשמש זרח והאור מתפשט כו': קראו עשרת הדברים. כתב הר"ב לפי שהן עיקר התורה. ורחשיתו. הרמב"ם: את העם. עם העם. ועבודה. בשביל עבודה שעשו היו מברכין אחרייה רצה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון. ברוך המקבל

עבודת

פ"ה **א אמר** להם המנונה [וכו']. בפ"ק דברכות מפורש שהיא אהבה רבה. ואחר שהאיר היום וזרחה החמה מברכים יוצר אור. וסדר ברכות אינו מעכב: קראו י' הדברים. לפי שהן עיקר התורה. ובדין היה שיהיו קורין אותן בכל יום אף בנבולין. אלא שבטלום מפני הרעומת המינים שהיו אומרים אלו לבדם נתנו בסיני ולא שאר התורה: והם ברכו ג' ברכות. ואלו הן ג' ברכות. אמת ויציב. ועבודה. וברכת כהנים. קריאת הפסוקים בלבד. ולא נגיאת כפים. שלא היו

הכהנים

פרק ה א אמר להם המנונה(ו). ברכו ברכה אחת(ז) והן ברכו. קראו עשרת הדברים(ח). שמע. והיה אם שמוע. ויאמר. ברכו את העם(ט) שלש

יכין תפארת ישראל בועז

פ"ה א) הוא המנונה על הפיוטות [וע' רפ"ג סי' ח']: ב) היא ברכת אהבה רבה (א): ג) כך היתה התקנה תחלה אף בנבולין לקרות בכל יום י' הדברות קודם ק"ש מדהן כוללים כל מצות התורה [כמ"ש במאמר הסכל]. רק בתר הכי בטלוה, מדהסתייעו בזה המינין לומר דלהכי קורלין פרשה זו טפי מסאר פרשיות, משום דרק זו יש הקב"ה, אבל שאר התורה משה מפי עצמו אמרה: ד) ר"ל עם העם, דהיינו בסנהדרין כמו שמברכין העם בנבולין, דאי"ל שברכו עם העם ממש, דהרי העם אינן רשאין לקרות עדיין ק"ש לכתחילה

ביומא

לקרות בכל יום י' הדברות קודם ק"ש מדהן כוללים כל מצות התורה [כמ"ש במאמר הסכל]. רק בתר הכי בטלוה, מדהסתייעו בזה המינין לומר דלהכי קורלין פרשה זו טפי מסאר פרשיות, משום דרק זו יש הקב"ה, אבל שאר התורה משה מפי עצמו אמרה: ד) ר"ל עם העם, דהיינו בסנהדרין כמו שמברכין העם בנבולין, דאי"ל שברכו עם העם ממש, דהרי העם אינן רשאין לקרות עדיין ק"ש לכתחילה

פ"ה (א) ונ"ל דמה שלא נזכר במשנתינו זו לא ברכו ולא התפללו כלל (וזה כרש"י ברכות ד"ח ב', ד"ה וברכת כהנים ולא כר"ב הכא). והרי אפי' מק"ש היו פטורים, אע"ג דכבר הגיע זמנה משולאה ויכיר חבירו בריחוק ד' אמות, ומכ"ש בשעה שאמר המנונה ברכו ח', שכבר אור היום שפי. והרי בשעת הזחק אפי' לכתחילה קורין אותה משעלה עמוד השחר (כש"ח כ"ח ג'). והרי אמירת המנונה זמן מה אחר בחינת התמיד חריקת ומו, ונחוה אבריו, והולכת אברים לכבש הוא, ומשך כל זה היה קרוב לשעה [כפסחים דל"ח ח'] ומלא שבוולאי לא הגיע זמנו. דהא דאמרי' [יומא דל"ז ב'] הקורא ק"ש עם אנשי משמר לא יצא,

היינו

השביעי בסלת. שנם ל"ה: הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה. פי' שם כ"ד: ובאו להם ללשכת הגזית לקרות את שמע. פי' פ"ו מ"ו: ומוספין ה"ד:

פ"ה א אמר להם המנונה. ל"נ ע"נ נלכום י"ל ע"נ יומשלמי נלכות פ"ל כ"ה פי' פ"ו מ"ו: ומוספין ה"ד:

שנויי נוסחאות

מלמעלה. נד"ל **מלמעלן. מחצי.** נד' ריוות ווינלא ל ח צ י. **הכבש ולמטה במערבו.** נכי"ק **כבש** ולמטה **מטערבו** וכ"ה **כבש** נס נמנכ"ב. **לקרות.** נד"ל לקרוא:

פ"ה א קראו עשה"ד שמע. נ כ י"ק וכנט"מ וקראו. **ושמע. ברכו** (**את העם**) **שלש.** נכי"ק וברכו; נפי' הרמ"ם ליתא וקן נשע"מ נטה קו עליהן ועי' כרע"ב ובתוי"ם; נד"ל **ברכו את השם.** וז"ל הרמב"ם בפירושו „אח"כ אמר שהעם מברכין ג' ברכות שהם אמת ויציב ותלה מודים (עי' הוי"מ) וכיס בלוס לפי שבולן תפלה על ישראל ועליהם אמרו ובכו את העם כו' עכ"ל.

ראשון לציון

פ"ה א במשנה (והן) ברכו כו' ל"ל והם כו':

באורי הגר"א

פ"ה א שלש ברכות. מ"ש הרמב"ם מודים קבה לחולמו:

לקוטים

ועיקר הכפרה והם כן ע"כ ה"ל לבנן דילפי דבקטורת מפסיק דם קדים לבלמו הטבות. ומ"ש הנ"ד דאדרבא כל כמה דמחלק טפי עדיף הא נמי ליתא ולא מיבעיא לרש לקים דאמר הכם ביומא דטעמא שמפסקין כדי להרגיש לא כל הפזרה ולאו מדינא דאוריתא דפשיטא דלא מפסקי' לחו טפי ממלא עבודה והכו דלא לוסיף עלה (ועשה זה הפם הרמב"ם בפ"ג מה"ת ופ"ם בכ"ם) הלא אפי' לר' יוחנן דאית ליה טעמא דכתב הר"ב מ"מ לדידיה נמי מכיון דהפסק בחדא עבודה הוי קייש מצות הפסקה ומעתה פשיטא שיש לו לחזור למקומו שהתחיל בה ולגומרה ולא לגייחה ולעבוד מצוה אחרת שגם זה בכלל הין מעכירין על המצות הוא, וגם שהקי' הנ"ד דגם לפה"ע הרי מפסיק בעבודות הרבה שחיטה וקבלה וכו' הא נמי לק"מ ולילו בפיל הנ"ד לסוף דברי הפי"ע לא הוה מקבי מידי דבכר כתב דזריקה מיקרי עבודה אבל לא שחיטה ופשוט הוא דהא אפיע

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הכהנים טובלים את כפיהן. אלא להחר הקרבת התמיד וקטורת כדאמרינן בחידך פרקא. והחידוש לא היו מברכים הכי ברכות אלא כדי שיהא התמיד מקובל בהון ולא היו נפטרים בכך מתפלה שמנה עשרה: מוסיפין ברכה אחת. במשמר היולא אומר למשמר הנכנס. מי ששיכן את שמו בבית הזה. הוא ישכן ביניכם אהבה אחוה שלום ורעות שבכל יום שבת היה נכנס משמר לעבודה ויולא המשמר בשבר: **ב** חדשים לקטרת. מי שלא זכה בקטרת כל ימיו יבוא ויפיס ולא היו מניחים למי שזכה בה פעם אחת לעשות בה. מפני שמעשרת. דכתיב (דברים ל״ג) ישימו קטורה באפך וגו׳. ברך ה׳ חילו. לפיכך לא היו מניחים לעשות בה

ב אמר להם חדשים לקטורת. ל״ב ב״נ יומא כ״ו ע״ב מי׳ יהושע׳ יומא פ״ב ב״ג מי׳ פ״ל עפ׳ ממדין ומופין מ״ז: באר והפיסו מי׳ עם ה״ת:

שנויי נוסחאות

ועבודה. בד״ל וגבורה ז״ל. (ברכה) אחת. בד״ל ליתא: **ב** (הפיסו) זכה. בד״ל ווייטא וריוטא ובמבר״ל ליתא.

לקוטים

לפילו בזר כשיבה וקבלה והולכה תלוי עבודה בן כמ״ם הרמב״ם ותפלת צריקה הביבי ולא מיקרו עבודה אחרת וזה כדור. כללא דמלתא והדין דין אמת דלרבנן סדר העבודות דס התמיד והעבת ב׳ נרות וקטורת והעבת ב׳ נרות ואיברים וכו׳ וכדברי רבותינו מתרי פולפנת רש״י והתוס׳ והרמב״ם והסמ״ג וסב״מ והתיבן ר״ל ומינה לא תזוע. וכ״ד בבד יבוא בזה. וכדי לחרוס עוד יסוד בדיבו נגד רבותינו הא הוי מלן גברא רבא מריש דעובדה דקמסדיד עליה הוא יוסי בן יוסי כ״ג בסדר אחם כוונת שלו בסדרא תניינא הבנויה על סדר תמיד דבתפלה סדר מיד יקבל את כבש התמיד ושותה בו רוב בשים וכו׳ ונוקבו וכו׳ ואח״כ אמר לחיכל יבנס לחיטיב ב׳ הנרות ובקטיר קטורת הבקר ומטיב שבי הנרות הבשלות וכו׳ ותו לא מידי. (ב״ל):

פ״ה א תי״ם ד״ח מוסיפין וכו׳ חימה קנת וכו׳. ולי חימה מאי קנים כלל דהא דאמרן כל ברכה שאין בה הזכרת הטם ומלכות אינה ברכה הייט בברכות שאדם חייב בהן אבל ודאי בכל ברכה שאדם מברך לחברו ברכה היא וברכה נקראת וברכת הבנים תוכית דבפרק דלקמן קרי לה ברכה אחת וקרא נמי הכי קרי לה דכתיב כה תברכו את בני ישראל וכו׳ וכ״כ הרמ״ז (כ״ד):

ברכותה) אמת ויציב. ועבודה). וברכות כהנים). ובשבתה) מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא): **ב** אמר להם) חדשים לקטרת באו והפיסו). הפיסו זכה מי שזכה. דמגילה דף י״ח עבודה והודאה חדא מלפא מ״מ הכא לא תיקנו לה. ואף בחבורו לא כתב כן. והיא דמגילה לא אמרן אלא דהיכא דאמרינן הודאה אלא להקדים לה ברכה כהנים. ואומר אי מדעת הרמב״ם דמ״ם שים שלום ולא כתב ברכת כהנים. לפי שהוא סובר אלא היו אומרים ברכת כהנים כלל כיון שאין עכשיו גאיתא כפיים. ומה שאנו אומרים אינה אלא שהש״ל יאמרה וכדעת הטור א״ח ס״ם קכ״ח. אבל יחיד אין לאומרה ולפיכך כתב הוא. דהא דתנן ברכת כהנים. היינו הברכה הנקראת כן על שם התחלת ש״ן שמתחיל בה בברכת כהנים. אבל הם לא היו מתחילים בה אלא בשים שלום: מוסיפין ברכה אחת למשמר היולא. כתב הר״ב במשמר היולא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו כו׳ הכי איתא בגמ׳ פ״ק דברכות דף י״ב. וכתבו התוס׳ תימה קנת מאי [ברכה] היא הואיל ואיה בה לא שם ולא מלכות ע״כ. כלומר דהתם בפ״ו דף מ׳ אמרינן דכל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה וכתבתיה במשנה י״א פרק בתרא דמעשר שני: **ב** חדשים לקטורת.

כתב

יכין תפארת ישראל בועז

כיומא [דל״ז ב], כך כתב רב״י, גרכות י״ח ב) (**ב**): ה) שהן אמת ויציב וכו׳: ו) רצה ה׳ אלהינו עבודת עמך ישראל ואישי ישראל והפלתם תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך, בא״י המקבל עבודת עמו ישראל ברצון. וי״א שסיימו בא״י שאותך לבדך בירחה נעבוד: ז) אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת בתורה וכו׳, ויבא לך שלום שים שלום וכו׳, בא״י המברך את עמו ישראל בשלום, הכל בלי שיאתא כפים [הוס׳ ברכות די״ח ב׳]. ולרמב״ם ברכת כהנים דמתני׳ היינו רק ברכת שים שלום וכו׳: ח) שהמשמורת מחדשות בו, שהמשמר היולא מקריבין תמיד השחר, ומשמר הנכנס מקריבין המוספין [סוכה כ״ו]: ט) דהמשמר היולא היו מתפללין על המשמר הנכנס, ואומרים מי ששכן שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות. ולא אמרו בה לא שם ולא מלכות. ואפשר שכללוה בברכת כהנים שהזכיר ההלא מקודש. וה״ק ובשבת מוסיפין בברכת כהנים ברכה א׳ למשמר היולא. והא דהולרכו להתפלל כן, ה״ש מפני שהכהנים קפדנין [כב״ב ק״ס ע״ב וקדושין ד״ע ע״ב], וביותר יש לחוש לזה למשמר שנתחדש, וזה כ״ד שבועות שלא עבדו ולא היו רגילין בהן בעבודה, ויתקוטטו עוי״ז בדיני עבודה ובחילוק מתנתן, וע״י כן יתרע קלקול בעבודתן: י) המשנה: יא) ר״ל מי שלא זכה כל ימיו עדיין להקטיר הקטורת, וידועים היו להמשנה, יבוא להגריל עליו. דמי שהקטילה שעם א׳, לא הניחוהו להקטירה שוב, משום דהמקטירה מתעשר, כדכתיב ברך

היינו שלא יגע יד״ח מצוה מהמוחבר [אב״י כ״כ הרשב״א בחידושיו, וסוכה בב״י מ״ח ג״ח ד״ה מי שנאנס]. והטעם, מדרשו לקרותה לכתחילה שמוך וקודש לגן החמה, כדי לסיים ברכה שלאחר הק״ש עם כן החמה ולהתפלל מיד, כדכתיב ירצוך עם שמש. אבל ודאי דזמן ק״ש בכר הגיע אז כשאמר להם המשנה. ואפ״ה היו הכהנים פטורים ממנה, מדהיו מרודים בעסק הקרבנות פטורים אף מק״ש דמלאכתה. ולא עוד, אלא אפי׳ מתפילין פטורים היו אפי׳ ישראל שהיו אז בשמעמדן [כזבחים די״ט א׳], וכ״ש ק״ש דאינה אלא מ״ד דק״ש אינו רק מדרבנן וקרא דובשבתך ובקומך בד״ת הוא דכתיב (בברכות דכ״ח א׳). והן אמת דשמו עיני מני דעת לחבין דברי הש״ס הקדושים, דהיכא דאפשר לגימא דקרא דובשבתך ובקומך, בכל דברי תורה מיירי, וכרי הא׳ בשבתך ובקומך בחדא מחתא מתחיהו בחד הרא עסק וקשרתם לאות על יד, וכי ס״ד דוקשרתם נמי בכל ד״ת מיירי. ולפענ״ד אפשר זהו טעם של רוב הפוסקים שפסקו דק״ש דאורייתא, דשאלו רבותינו דללו דיילא מנ״ל כן, ולכש״ד י״ל משום דהכי מסתבר מלינה לן סברא חריפא למפסק הרא מהלדי, לומר דובשבתך מיירי בכל ד״ת, וקשרתם מיירי דווקא באותה פרשה [ועיין רפ״ח בא״ח סי׳ ס״ז דפסק דב׳ פרשיות ראשונות דאורייתא. ובתשו׳ שאלת חריה (סי׳ ב׳) הוכיח דרק פרשה ראשונה דאורייתא. ועי״ל דאש״ג דגם בפרשה שניה כתיב בשבתך, עכ״פ לא אורעה יחד כל כך עם וקשרתם ומני שפיר למיגר אמי בד״ת כתיב]. [אב״י כ״ל ע״ם מ״ד (מנחות ל״ט ב׳) בשם רשב״י, דאמי׳ לא קרא אדם אלא ק״ש שחרית וערבית קיים לא ימוש. א״כ י״ל קו׳ ע״ר שלים״א, דס״ל דש״ם הכא אדקאמר אמי בד״ת, ה״ק בשקורא ק״ש כדי ללמוד תורה נ״כ יגע יד״ח מצות לא ימוש. ואי״כ ודאי בק״ש משתעי קרא, וא״ל סברא חריפא למפסק סיפא דקרא דוקשרתם מרישא דקרא של ובשבתך בש. עכ״ל בני הגאב״ד שלים״א]. ויהיה איך שיהיה אם מתפילין דוודאי הוה דאורייתא פטירי מכ״ם מק״ם, דאיכא חד מ״ד דסוה דרבנן. וכ״ש דפטורים מברכת ק״ש ותפלת י״ח שהן ודאי דרבנן. ובל זה משום דהעוסק במצוה פטור ממצוה אפילו בדאפשר לקיים שניהן בנקלות מאד [בר״ן סוכה דמ״א ב׳ ושיין מ״ח סי׳ ל״ח ס״ח ורמו״א שם סק״ע וי׳], וכרי הכא וודאי טרודים שפי מתנן (כפ״ב דברכות), דמחשבת שכהנים טרוד מאד בקרבנות שלא יקלקלו עבודתן, ופטורים לכבי לגמרי משאר מצות. והא דאמרי׳ (ברכות י״ב ב׳) שקראו אח״כ ברכת יוצר. היינו אם היה אפשר בנקלות. וגם בל״ז ל״ל דסוגיא דהתם אזלי לשברת חוס׳ [ס כה כ״ה מ׳ ד״ה בלוחי], דס״ל דדוקא בשעה שעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת בלא אפשר לקיים שניהן. אבל לבתר מעשה רב שהבנין הר״ן מרב חסדא ורב הונא שבשעה כיוצא נמי אמרו שפטורים ממצות סוכה מהלכו לקבל פני הנשיא. ס״מ שפיר דאפי׳ בשעה שאינן טרודים פטורים ממצוה אחרת, דלא כתוס׳ הנ״ל. והרי גם רמנ״א (א״ח נ״ח סק״ה) כתב בשם הרשב״א, דהא דמשני הש״ס שקראו ברכת יוצר אח״כ לחוי בעלמא הוא. ומב״ש שהיו הכהנים פטורים מתפלת השחר, שהיא במקום תמיד ששחר (בברכות כ״ז ב׳). והרי שם הקריבוהו בעלמו. מיהו אע״פ שהיו פטורים מק״ש. אפ״ה קראוה שתא, מדרבו להתפלל תפלת עבודה קודם שיקריבו הארבים, שתקובל עבודתן לרצון, וגם ברכת שים שלום רצו להתפלל, שלא יתרע לבן מחלוקת בעניין עבודתן. להכי אמרו ק״ש מקודם, כדי לעמוד בתפלה מתוך ד״ת (בברכות ל״א א׳). ומדסולרבו לומר ק״ש, הולרבו שמי לברך ברכת התורה מקודם, משו״ה אמרו אהבה רבה שפוסדת ברכת התורה [כא״ח מ״ז ז׳]. ואע״ג דעכ״פ כשאמרוה בלא ברכת יוצר לפניה לא הויה סמוכה לחבירתה, ונמה לא פתחוה בברון. ג״ל דמדתקנה סמוכה, מוחר לאמרה יחידית לה בלא הויה סותמת בברון [ברמנ״א סי׳ ס׳]. ואחר הק״ש אמרו אמת ויציב, אף שהיו פטורים ממנה, אפ״ה רצו לסמוך גאולה לתפלה: (**ב**) עוד ל״ל דלהכי נקט בהבך ג׳ ברכות שברכוס עם הטם, ולא נקט הכי בהבך דלעיל. דבשלמא לעיל לא היה ל״ל שלא שיבו בסגנון גוף הברכה והקריאה, מדלא היה שם בל״ז שום שבו אמי׳ בהפסק הסדר, דאמי׳ לא״ד (ברכות די״א ב׳) דברכה ראשונה שברכו היינו יוצר אור, נמלא שהיה שבו בהפסק שבין יוצר לקריאת הק״ש, עכ״פ בברכה האחת ניפה שברכו לא היה הפסק ושנוי. משא״כ הכא דבאותן ג׳ ברכות דנקט הנא בטולל, שיבו בהפסק

בדבן

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כתב הר"ב. מפני במעטרת וכו'. עמ"ש בס"ד במשנה ד' פ"ב דיומא: מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. במשנה ד' פ"ב דיומא פי' הר"ב מטוס ברוב עם. ועמ"ש שם: רבי אליעזר בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח. ס"ל מקום שמינה לאו אורח ארעא. גמ' פ"ב דיומא דף כ"ו. וכתבו התוס' דמודה ראב"י בהיא דתמיד [כמתנו] [משנה ו'] שתנו ישראל וקבל הכהן נתנו לחברו וחברו לחברו כו'. ומפרש בגמ' טעמא מטוס ברוב עם הדרך מלך [כמ"ש הר"ב שם] דהתם לא שייך למימר לאו אורח ארעא שהרי כשהיה נותנה לחברו לא היה הולך לו. אלא חוזר ומקבל ומושיט וחוזר ומקבל ומושיט. שהרי רוב פסחים היה להם אבל היקא שמולך עד לכבש והולך לו ההוא ודאי לאו אורח ארעא: ג לחזנים. פי' הר"ב דהייט שמשים. ועמ"ש ברש"י דיומא: [*הוו מפשיטין כו'. עיין רש"ה דשקלים ובמשנה ד' פ"ק דמדות: והלונות. פירשתי במסכת מעילה רפ"ו]: תשמישי הכלים. כתב הר"ב וסדר כו' ולוקח במלגפת. והכי חשיב במשנה דספ"ז דיומא מלגפת בבגדי כ"ה אע"פ שבתורה נקרא מגבעת. ועיין בפירש"י שבחומש דהכל חדא. ובתוס' פ"ב דיומא דף כ"ה דלכון תורה לחוד ולכון חכמים לחוד: ד נוטל את הכף. כדאשכחן בנסיאים כף אחת מלאה קטרת. גמרא רפ"ה דיומא והעתקתיה שם: דומה לתרקב גדול. וכן הגי' בכל הנוסחאות שבידי ואע"פ שבתרקב עצמו לא שייך לומר גדול שהרי אינו נקרא תרקב אלא כלי המחזיק ג' קבין. כמ"ש הר"ב במשנה ו' פ"ג. מ"מ כאן קורהו גדול כערך הדמיון באליו גדמה הכף. והוא"ל והכף מחזיק ג' קביים והעני שגדמה ג"כ לתרקב שם במ"ו פ"ג. אינו מחזיק אלא קבייס וחצי. כלפי הא הוא דתני הכא שהכף דומה לתרקב גדול כיון שהכף מחזיק ג' קביים: בתוכו. ובמקרא כף אחת לשון נקבה. אבל אמרו בשם הרמב"ע כל שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו: וכסוי היה לו. פירש הר"ב לבזך. וכן פירש

בה אדם כדי שיהיו הכל מהעטרים ומחגרים בה: חדשים עם ישנים. לפי שאמר בקטרת חדשים דוקא אמר הכא חדשים גם ישנים כלומר מי שזכה בפיים פעמים אחרות ומי שלא זכה בואו והפיכו: הוא המעלה אותם לגבי המזבח. ולא היה כאן פיים ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב: ג מסרום לחזנים. אותם ההגים שהיו עלמס ולא זכו בפיים והיו לבושים בגדי כהונה היו מוסרים אותם לחזנים דהיינו הסמכין העוסקים בצרכי המקדש כדי שיפשיטום בגדי הקדש שעליהם: ולא היו מניחים עליהם אלא מכנסים בלבד. ולובשים בגדי חול ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחים כל בגדי כהונה ויוצאים: וכתוב עליהם תשמישי הכלים. החלונות שבהן מכנסים כתוב עליהן מכנסים ואת שבהן כתונת כתוב עליהן כתונת. וכן מצנפת ואבנט. וסדר לבישת הבגדים המכנסים תחלה לכל אחד בגדים של קדש דכתיב (ויקרא ו') ומכנסי בד יהיו על בשרו שלא יהא דבר קודש למכנסים ואח"כ הכתונת ואח"כ חוגר באבנט ואח"כ לוקח במצנפת: ד והבזך. כף קטן: מלא וגדוש מקטרת. והיתה בתוך הכף הגדול שאם לא היה הגדול. כיון שהקטן גדוש היה מתפזר הקטרת לארץ בהולכתו. ובכף הגדול לבד לא סגי דכבוד הוא כלפי מעלה לערות מכף גדוש על הגחלים בשעת ההקטרה: וכסוי היה לו. לבזך: מטוטלת. רבותי פירשו כעין טבעת היה לכסוי מלמעלה שעל ידו מיטלטל הכסוי ומסירו מעל הבזך ובערוך פי' מטוטלת חתיכת בגד כמו לא יצא הגמל במטוטלת דכפ' במה בהמה יוצאה שהיה נתון על כסוי הבזך כמין סודר קטן לעני: מי

ר"א בן יעקב אומר. יופא כ"ו פ"ב: ג מסרום לחזנים. ל"ב פ"ב יומא כ"ו פ"ב מי"ר פ"ד פה' פמידין ומופסין ה"ב: וחלונות היו שם. מיי' פ"ח מה' כלי המקדש ה"ח: ד בי שזכה בקטורת. ל"ב פ"ב מיי' פ"ב ה"ב פמידין ומופסין פ"ב ה' :

שנויי נוסחאות

חדשים עם ישנים. במס"ב אמר להם חדשים. **רבי אליעזר** ב"י. בד"נ ר' אליעזר. **ג לא היו מניחין.** כ"ק וכמס"ב ולא. **תשמישי.** בד"נ וכ"ק וכמס"ב **תשמיש:** **ד מחזיק שלשה קבין.** במס"ב לפנינו מחזיקת. אולם בד"ו מחזיק.. ; בד"נ וכ"ק ..שלשת. **והבזך** (היה) בתוכו. כ"ק ..לתוכו ויתא. **מטוטלת** נפי' סלא"ם מטולטלת ועפ"ם.

באורי הגר"א

ג תשמישי כו'. מ"ם הרמב"ם בגדים אחרים דקדש מסרמת הדשן וכתב דסרמת הדשן היה כלים פחותים ל"ג בגמרא דיומא ועפ"ם:

לקוטים

ד תי"פ ד"ה בתוכו וכו' כל שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. כלל זה אינו שייך לכאן דלא אמרינן הכי אלא במילי דבפסוק גופיה נמצאו בלשון זכר ובלשון נקבה כמ"ש בפ"ב דעזיר משנה ב' וכ"כ הרמ"ז כאן ומביאים אלא האמת הוא בלשון חכמים לחוד ובהכי ניחא נמי דבפ' בתרא משנה ב' מבנה הכף בלשון נקבה דתני וכף וכיסויה וכרי אם דומה לגל בפעם נמצא בלשונם בלשון זכר בגון לא יצב בלבה בפ"ב דע"ז משנה מ' ופעם בלשון נקבה כגון שמחזה בפרקא קמא דסוכה ובלשון תורה לא נמצא גל אלא בלשון זכר (ג"ד):

יכין תפארת ישראל בועז

ה' חילו: יב) לפי שאמר בקטורת חדשים דוקא, הוצרך לומר בזה חדשים עם ישנים. כלומר שלא אותו בכבר זכה בעבודה זו יבוא להגריל עליה: יג) פלוגתייהו, דלת"ק ה"ע מטוס דברוב עם הדרך מלך, ולאה ויפה הוא שיהיה לכל עבודה יחידית מסרת מיוחד, זה ככהן וזה יוצא. ולרא"ש עכ"פ במקום חדר המלך לאו אורח הרעא, דנראה כאילו כבד על הראשון לגמור עבודתו. [ואע"ג דבהולכת דם הפסח נתנו לחבירו וחבירו לחבירו עד המזבח (פסחים פ"ה מ"ו). התם מדמקבל מיד הריקן לחזור לעבוד, לא מחזי כמשא]: יד) ר"ל מטוס דכל בהני בית אב לבשו בבוקר בגדי כהונה, דנני שזכה בפיים, יהיה מוכן מיד לעבודה. ועתה שכבר עברו כל פיסות הבוקר, להכי אותן שלא זכו בהן, מסרם הממונה לחזנין, והן שמשים של פחתם הממונה על מלבושי כהונה [בשקלים פ"ה] הם יקבלו מהן בגדי הקודש להחזירם למקומן: טו) ולבשו בגדי חול, ואח"כ הפשיטו מהן גם המכנסיים של קודש ולבשו מכנסי חול וילאו להם. [מיהו נ"ל דאם שוב לילא קרבן יחיד ביום חוזרין ומפשין בעבודתו. דלע"ג דבקרבן יחיד ליכא פיים (כרש"י יומא דל"ו ב'). ב"ל דסיימו שלא הפיסו על כל נתח, ושל"ש הפיסו מי יזכה בעבודת כולו דלא ליתי לתגלויי. תדע, דאל"כ כתבי דברי רש"י הנ"ל אהדדי עם מ"ש רש"י עצמו יומא ד"ב ב'] : טז) עשוי כמין חגל שאינו מפולש בחומה, והוא מרובע כעין מרגז בטיתל שראנק בל"ח: יז) ר"ל התשמיש של מין הכלי שמונה בהמרגז, היה כתוב על דלת המרגז. דלכל משמור היה בהלכה ד' חלונות, בא' מונחים מכנסיים, וכתוב על הדלת מכנסיים, וכן בכתונת, וכן במצנפת, וכן באבנטים. וסדר לבישת בגדי כהונה, בתחלה לובש המכנסיים, ואח"כ הכתונת ממעל למכנסיים, ועליו חוגר האבנט, ואח"כ לוקח המצנפת, דהיינו מגבעות של כהן הדיוט [ועי' בקופת הרוקלין בחלק בגדי כהונה שתבינו בפ"ד בריש מועד]: יח) כעין לעבפעל היה: יט) עיי' מ"ם לעיל [פ"ג מ"ו]: כ) כף קטן: כא) ולהכי משיס הבזך עם הקטורת תוך הכף, כדי שלא יתפזר הקטורת כשיוציאו להיכל. והא דלא נתן הקטורת בכף הגדול לבד. ה"ט, דדרך כבוד הוא כלפי מעלה כשיערה הקטורת על הגחלים נותנין כלי גדול: כב) לכף הגדול [כך כתב הרמב"ם (פ"ג מתמידין). וג"ל טעמו כדי שלא יצא היא הקטורת. והר"ב כ' שהכסוי הי' לבזך. ולי

מרגה

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ה מי שזכה במחתה. להוליך הגחלים למזבח הזהב. ולא היה בזה פייס אלא מי שזכה בקטרת ע"י פייס אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה: וחתה. מן המאוכלות הפנימיות ל"ג הכא שהן קרובים להן דאחדרבה גחלים גסות וכוערות היה תוהה: ועירן בשל זהב. אבל לא היה חותה בשל זהב. כדי שלא תתקלקל והתורה חסה על ממונן של ישראל: נתפזר ממנו כקב גחלים. שהיה חותה במחתה של כסף בת ארבעה קבים ומערה בשל זהב שהיא של ג'. וכדי להוליכה מלאה היה מערה באחרונה שזהו דרך כבוד שלמעלה: מכבדן לאמה. לאמת המים שבעזרה שלא יהו בהן הכהנים: ובשבת. שאסור לכבות: כופה עליו פסכתר. כלי אחד גדול תרגום סירותיו פסכתרוותיה: לתך. חלי כור. ט"ו סאין שהכור שלשים סאין: ושתי שרשרות היו. בפסכתר אחד מלד זה. ואחד מלד זה. לפי שבו מורידים הדשן מעל המזבח. כדאמרינן בסמוך. וכשמורידו מלא דשן דרך קרקע הכבש שהוא משופע. היה כהן אחד לפניו שמושכו בשרשרת וכהן אחד היה למעלה מן הפסכתר ושופה בשרשרת שלפניו שלא תתגלגל במדרון

מן המאוכלות הפנימיות. וכ"כ התוס' פ"ו דזבחים דף ס"ד. ממנו כקב גחלים. כתב הר"ב שהיה חותה במחתה של כסף בת ד' קבין וכו'. כת"ק דמשנה ד' פ"ד דיומא. ומ"ש הר"ב וכדי להוליכה מלאה מערה באחרונה. כלומר לאחר שירד ולא בעודו על המזבח אחר שחתה שמה שלא חתה בשל זהב לא היה אלא כדי שלא תתקלקל בחתיה. אלא הייו טעמא שלא היה מערה עד באחרונה שירד כדי שתהא מליאה ולא יתפזר בירידתו בשפוע הכבש: ובשבת. כתב הר"ב שאסור לכבות ואע"פ שמן התורה אינו איסור בכיבוי. אלא כשיתכוון לעשות פחם כמ"ש הר"ב במשנה ה' פ"ב דשבת. י"ל דהכא כיון דאפשר בלא כבוי לא החירו השבות במקדש. ועיין בפי' הר"ב בסמוך [ווכזה בחנכי

יכין — תפארת ישראל — יכין

נראה כרמב"ם, תדא מדקאמר לקמן (פ"ז מ"כ) בהדיא וקף וכסויו, ותו דאמ"ל דכסוי לבזך הוא, א"כ אי אפשר שיתפזר הקטורת ול"ל קף כלל ועי' לעיל סי' כ"א]. ואת"ל א"כ דהכסוי לקף הי', הול"ל קף וכסויה לשון נקיבה א), והכתיב קף אחת. י"ל לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד (כחולין קל"ז ב'). תדע, דהכי נמי לשון נקיבה, וכדמתרגם בקרא סוף פרשת כשא, בזיכא חדא היא דהכא מליא קטורת בוסמיא. וקף שיש לחלק קלת בין לשונא דבזך דנקט מתני', לשונא דבזיכא דנקט התרגום, שהוא תרגומו של קף, שהוא בלשון שבני קף גדולה, והוא לבד נקרא בלשון נקיבה, אבל הך דמתני' שהוא קף קטן י"ל דהוא לשון זכר. עכ"פ מל"ל לחלק ביניהם, ולא נימא כפשוטו דלהקף קלי, ולשון תורה לחוד וכו', כדאמרן] : כג) ר"ל כעין התיכת בגד הי' בראש הכסוי לגוי [כמו לא יעלה הגמל במטולטלת [שבת פ"ה מ"ג]. וי"א דמטולטלת ר"ל טבעת, שע"י מתטולטל לכסיר הכסוי: כד) להוליך מחתה גחלים לפני' למזבח הזהב, ולא הי' לה פייס לבד, רק לותו שזכה בקטורת אומר לאוהבו זכה עמי במחתה. וי"א שלא היה רשאי לומר למי שירצה, רק לזה שעומד בימינו בשעת הפייס [ועי' תוס' יומא כ"ה. וב"ל דה"ע משום איבה ומחלוקת, שלא יקפידו שאר הכהנים כשיכבד בה למי שירצה מהכהנים]: כה) הכא לא חתה ממאוכלות הפנימיות שקרובות להיות דשן כמו שעושה בתרומת הדשן [לעיל פ"א מ"ד], דהכא אחרבה הי' לריך לחתות גחלים גסות ויקדות. רק ר"ל פירה הגחלים שלמעלה אילך ואילך לבלי ליקח אוד שיעשן: כו) מהמזבח: כז) ולא חתה בשל זהב, דתורה חסה על ממון ישראל. [ואע"ג דבזבחים [דפ"ח ב'] קאמר דאין מכבסין בגדי כהונה, משום דאין עניות במקום עבירות. נ"ל דהכל לפי ההפסד והכל לפי כבוד העבודה, והכל לפי הצורך. ומה"ט התירו לכה"ג ביו"כ לחתות בשל זהב [כיומא דמ"ד ב'], משום תולעת דכה"ג, ומשום קדושת העבודה, ובהא מתוקן כמה סוגיות בש"ס, דלפעמים קאמרה התורה חסה וכו', ולפעמים קאמר אין עניות וכו' ועי' מ"ש בש"ל בפירושיו [בקלים פ"ח מ"ה]. וב"ל עוד דהכא פליגי

(מגמות דפ"ע ח') אי אמרינן ממעה למעלה שיעבו משום דהתורה חסה וכו', או נימא ממעלה למטה שיעבו משום דאין עניות וכו'. דנ"ל דפליגי אי מתבר לדמותו לסך גיסא או לאידך גיסא]: כח) דהי' חותה במחתה כסף שמחזקת ד' קבין ועירה בשל זהב שמחזקת ג' קבין להכי נתפזר וכו'. ועשה כן, כדי שתראה המחתה גדושה בדרך כבוד. מיהו לא עירה מיד בראש המזבח, דא"כ כשהי' יורד במדרון הכבש, יפלו הגחלים ממחתה הגדושה: כט) אמת המים שעובר בעזרה. כדי שלא יכוו בהן רגלי הכהנים שהולכין יחף. [ואע"ג דאסור לכבוס אם המזבח, ולהני [יומא מ"ו ב'] אפי' אתתיה לאחרא חייב כשמכבסו. י"ל דאפי' לאחיי סיכא דאיתתך לגמרי מהמזבח שדעתו לבלי להתיזכם לא מקרי תו אם המזבח. משא"כ אתם אייבי בהורידה פתם דראויה לחזור ולהשלותה [אב"ז עי' ביומא שם תוס' ד"ה כי פליגי]. ואי"ל עכ"פ הרי מפסיד קדשים, דהגחלים נתקדשו במחתה הכסף ב). י"ל כיון דגמרי להשלותן פוד, כאבודין דמי]: ל) שאסור לכבותן. ואף דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה, דהרי כל מכבה בשבת חייב רק כשמתכוון לעשות פחם [כשבת פ"ב מ"ה]. נ"ל כיון דדמי לגמרי למלאכה דאורייתא, ואין חילוק רק במחבבה של המכבה, בשבת כי האי גזרו עליו במקדש, [עי' מ"ש פ"ל מ"ג]. [אב"ז שבת ע"כ ב"י עלמה נזכר בדוגמתה בתחומי רשב"א [שבת ל"ד ב'] לענין שלעול מת, דאע"ג דמשום כבוד הבריות לא תשבו גבי משום שבות, עכ"פ גבי מלאכה שאינו"ו יש שבות גבי מדתלי במתשבתו]: לא) ואת קערותיו מתרגמינן ית פסכתרוותיה: לב) הוא ט"ו סאין שהוא חלי כור, והוא מחזיק אלף ות"מ רביעיות הלוג: לג) ב' שלשלות הי' בפסכתר בב' קלתיו: לד) שבו מורידין הדשן מהמזבח באופן זה וכדמסיק. כהן א' עומד למעלה ואוחז בפסכתר וממלאו דשן, וכשנתמלא, אז אוחז בשלשלת ומשלשלו מעט מעט למטה, וכהן אחר בשומד למטה אוחז בשלשלת השני ומושכו למטה, באופן שיהי' הפסכתר נשמט לאט לאט ביושר דרך הכבש למטה, ולא תתגלגל בבת אחת מהר למטה ויספך הדשן.

ה) לפנינו איתא הכי לקמן פ"ז מ"כ (אמנם איתן) וע"ש בש"ל והראה שמתבר הפסק גי' המשנ"ב: ב) עי' מגמות (דף ז' ל') תוס' ד"ה א"ר יוחנן ושם ד"ל אי והראה שלא מקדשו בכלי:

ה מי שזכה במחתה. נ"ג ע"ל מי' פ"ג מה' תמידין ומוספין ה"ה: נתפזר ממנו כקב גחלים. יומא מ"ל ע"ב יומא יומא פ"ל ה"ל הגיגה פ"ג ה"ג: ובשבת היה כופה עליהן פסכתר. עיונין ק"ל פ"ב: ושלשה דברים התה משמשת. מיי' שם ה"ו:

שנויי נוסחאות

מלמעלן. כמ"ק ומשנ"ב מלמעלה: ה הילך (והילך) ◆ במשנ"ב ליתא וכן ליתא בד"ע ובדפו"י ובמשנ"ב ד"ו (ובכתב הלך); כמ"ק הלך הלך; בשנ"מ אילך ואילך. וחתה ירד ועירן. נד"ל ובמשנ"ב וחתה מן המאוכלות הפנימיות ירד.. וכ"ה כמ"ק (ובש ..וירד..) ועי' תוי"ט. נתפזר ממנו כקב. כמ"ק נתפזר ממנו לתוכו (?) כקב. (והיה) מכבדן. כמ"ק היה..; בתוס' ובמיס(מ"א ע"ב) ד"ה המוליך ליתא. (היה) כופה. כמ"ק ליתא. מלמעלן. ב ש ב י ל. במשנ"ב ד"ו מלמעלה.. ומ"ה כמ"ק (ובש ..בדי):

תוספות חדשים

פ"ה ה תוי"ט ד"ח מי שזכה כו' כגיל עומר לזה שעמו. מכוס איכם שלא יקפידו עליו כאחריים:

לקוטים

ה תי"ט סד"ה מי וכו' ואיני יודע וכו' הרבב"ז העלם שהוא ע"ס שכן נראה מלשון הרמב"ם פ"ג דין ד' שכתב שבכנס עמו לאחר בחתה של אם בידו נראה שאותו אחר תלוי בלבון מי שזכה בקטורת וכן נראה ממ"ש בפ"ו ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ותורם וכו' הכי שהזכיר כל פרטי תרומת הדשן ולא הזכיר המחתה אלא ודאי כדאמרן ופשוט הוא כ"כ במ"ת שם שכל תמידין ומוסף עוד ון"ל ודאי והוא וכו' שייך לשוף דין ר' יש"ם כי שם מקומו ע"כ וכי ניים ושביב רב אמרה דהא הרמב"ם שם בדין ז' כתב הפיים הפנימי וכו' ומי שיא בפיים זה הלשון הוא שזכה להקטיר קטרת ע"כ ואם מוסיף על הדבריו אלו והוא מכנים מחתה מלאה אם וכו' א"כ המקטיר עצמו הוא המכנים המחתה ולא זה שעמו והוא הסך הבריאתא וגם הסך דבריו שכתב שבכנס עמו אחר במחתה אלא ודאי שאין ענין לדבריו אלא בשום מקום. (כ"ד): שם ד"ה ובשבת וכו' י"ל דהכא וכל הייתו דקתני מייתא שלשה דברים דלא תימא דאלינא דמלן דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור אינם ג' קמ"ל דלכ"ע ג' כן דשבות כזה לא סתירו. (ש"ל):

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כתבתי בשם הכ"מ בפ"ק משנה ג') : ועל השרץ. לשון הר"ב שנמצא בעזרה. לא דק למכתב אלינא דהלכתא דהלכה כר"ע שאומר במשנה דסוף ערובין. שאף מן העזרה מוציאין במקום שחייבין על זרוקו כרת. וכן מ"ש הר"ב אבל נמצא בהיכל או באולם. לא דק כלל שזה אף דלא כר"ש בן גנס דפליג אדר"ע. דהא תנן התם דמודה אף במבין האולם ולמזבח. ומ"ש הר"ב דעל שבות כזה גזרו. עיין בעריבין שם משנה י"ב: ן המגריפה. והיה לה קול גדול. ולא יתכן לומר שהיא המגרפה דמשנה ח' פ"ג שהיה כלי שיר חשוב וזרקוהו שא"א שלא ישברו קניה. וגם מגרפה שנורפים בו הדשן א"א לומר שהרי אין לה קול. אבל היה זה בלי ספק כלי שלישי שמשמיע קול והיה גם לורתו כצורת מגריפה. והתוס' בפ"ב דערכין דף י' כתבו דשני מיני מגרפות היו. אחת לדשן ואחת של שיר ע"כ. ולא למעוטי שלא היה עוד שלישי והיא זו שבכאן. אלא דהתם לא בקשו רק לתרץ שאין המגריפה שהוא כלי זמר זו שנורפים בה הדשן. אלא שתים היו: ובן לוי. בפ"ו מה"ת כתב הרמב"ם וכן לוי. [בכ"מ]: וראש המעמד. עניין המעמד בפ"ד דתענית (דף כ"ו): היה מעמיד את הטמאים. כתב הר"ב הטמאים של אותו בית אב כו'. אית דאמרי כו'. ואית דאמרי מפני החשד כו'. פלוגתא דאמוראי בגמ' פ"ז דפסחים דף פ"ב. ושם פירש"י טמאים של בית אב. וא"ת והרמב"ם שכתב הר"ב בשמו דטמאים היינו מצורעים. וכדי שיהיו מזומנים כו' מאי מפני החשד דהא לאו בכהנים מצורעים בלבד איירינן. כבר כתב בפ"ו מה"ת [ה"ה] וז"ל מפני החשד שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. גראה הר"ל שלכך מעמידין אותן בשער המזרח. שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. שמפני כן לא הוכשרו לכנוס ולא יחשדוס שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. והכ"מ לא דק שם שהביא פירש"י בזה ואינו ענין לדברי הרמב"ם:

כתבתי בשם הכ"מ בפ"ק משנה ג') : ועל השרץ. לשון הר"ב שנמצא בעזרה. לא דק למכתב אלינא דהלכתא דהלכה כר"ע שאומר במשנה דסוף ערובין. שאף מן העזרה מוציאין במקום שחייבין על זרוקו כרת. וכן מ"ש הר"ב אבל נמצא בהיכל או באולם. לא דק כלל שזה אף דלא כר"ש בן גנס דפליג אדר"ע. דהא תנן התם דמודה אף במבין האולם ולמזבח. ומ"ש הר"ב דעל שבות כזה גזרו. עיין בעריבין שם משנה י"ב: ן המגריפה. והיה לה קול גדול. ולא יתכן לומר שהיא המגרפה דמשנה ח' פ"ג שהיה כלי שיר חשוב וזרקוהו שא"א שלא ישברו קניה. וגם מגרפה שנורפים בו הדשן א"א לומר שהרי אין לה קול. אבל היה זה בלי ספק כלי שלישי שמשמיע קול והיה גם לורתו כצורת מגריפה. והתוס' בפ"ב דערכין דף י' כתבו דשני מיני מגרפות היו. אחת לדשן ואחת של שיר ע"כ. ולא למעוטי שלא היה עוד שלישי והיא זו שבכאן. אלא דהתם לא בקשו רק לתרץ שאין המגריפה שהוא כלי זמר זו שנורפים בה הדשן. אלא שתים היו: ובן לוי. בפ"ו מה"ת כתב הרמב"ם וכן לוי. [בכ"מ]: וראש המעמד. עניין המעמד בפ"ד דתענית (דף כ"ו): היה מעמיד את הטמאים. כתב הר"ב הטמאים של אותו בית אב כו'. אית דאמרי כו'. ואית דאמרי מפני החשד כו'. פלוגתא דאמוראי בגמ' פ"ז דפסחים דף פ"ב. ושם פירש"י טמאים של בית אב. וא"ת והרמב"ם שכתב הר"ב בשמו דטמאים היינו מצורעים. וכדי שיהיו מזומנים כו' מאי מפני החשד דהא לאו בכהנים מצורעים בלבד איירינן. כבר כתב בפ"ו מה"ת [ה"ה] וז"ל מפני החשד שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. גראה הר"ל שלכך מעמידין אותן בשער המזרח. שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. שמפני כן לא הוכשרו לכנוס ולא יחשדוס שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. והכ"מ לא דק שם שהביא פירש"י בזה ואינו ענין לדברי הרמב"ם:

במדרון הכבש: ועל השרץ. שנמצא בעזרה בשבת כופים עליו פסכתר כדי שלא יטמאו בו הכהנים שאין יכולים להוציאו משם בשבת דעל שבות כזה גזרו ואפילו במקדש. ודוקא כשנמצא בעזרה. אבל נמצא בהיכל או באולם. מוציאים אותו מיד ואפי' בשבת: ן המגריפה. כלי גדול שהיו זורקים אותו. כדי להשמיע קול והקול היוצא ממנו משמש שלשה דברים כדמפרש ואזיל: בהן השומע קולה. אם לא היה בעזרה: רץ ובא. להשתחוות עם אחיו הכהנים: וראש המעמד. כשהיה שומע קול המגריפה היה מעמיד את הטמאים של אותו בית אב שלא היו רשאים לעבוד בשערי המזרח. אית דאמרי כדי לביישן ולהודיע שמפני טומאת קרי הוא נמנע לעבוד. כדי שיזהר פעם אחרת. ואית דאמרי מפני החשד שלא יחשדוהו שלמלאכתו הלך והניח מלעבוד אבל ידעו שמפני טומאת אונס של שרץ או דבר אחר נמנע מלעבוד. ורמב"ם כתב המצורעים בכבר טהרו מצרעתם

כופין אותה על גב גחלים(לא) ועל השרץ בשבת(לב). ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח: ן הגיעו בין האולם ולמזבח(לג). נטל אחד את המגרפה. וזורקה בין האולם ולמזבח(לד). אין אדם שומע קול חברו בירושלים. מקול המגרפה(לה). ושלשה דברים היתה משמשת. כהן ששומע את קולה(לו). יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות(לז) והוא רץ ובא(לח). ובן לוי שהוא שומע את קולה. יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר. והוא רץ ובא(לט). וראש המעמד. היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח(מ):

שנויי נוסחאות

על גב גחלים. כ"ל על קב.. ן וזורקה. כ"י"ק זורקה. כהן ששומע. כ"י"ק שהוא שומע. רץ ובא ובן לוי. כ"ל"ע ..ובא ומשתחוה ובן.. הלוים. נד"ל ונכ"ק הכהנים. המזרח. כ"ל"ק מזרח:

לקוטים

ן במשנה הגיעו בין האולם ולמזבח וכו' פי' מי שוכה במחתה ומי שוכה בקטרת וזה היה כמיסתן להיכל ולא כיליאתן דהא הנ לקבן בפרק שאחר זה התנו עולים במעלות האולם לגמרא דמייתי בכמיסתן ועוד תקמי שוכה במחתה לגבי את הגחלים ע"ג המזבח וכו' מי שוכה בקטרת היה נוטל את הבזך וכו' מכל המי מוכח דאייתי בכמיסתן להיכל ועוד תנן בפ' בתרא בלו ועמדו על מעלות האולם וכו' דסיימו ביליאתן. והכא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלי תו"מ נראה שמפרש הא דתנן הגיעו בין האולם ולמזבח דאייתי ביליאתן בכהנ שם בדין ד' ואח"כ מסיימין סיים שלשי ורביעי וזוכה בקטרת מי שוכה וכנכנס ומקטיר וכו' ויוצא זה שהקטיר וכו' ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הכהנים כשיגיע בין האולם ולמזבח נטל אחד את המגריפה וכו' מוכח במפרש הא דתנן הגיעו בין האולם ולמזבח וכו' דאייתי ביליאתן לאחר שהקטיר ואין סדר המעשה נראה כדברי וש"ל לומר כמ"ש מרן שם שזה שכתב כשיגיע בין האולם ולמזבח הוא מוקדם למ"ש קודם לכן וכנכנס ומקטיר וכו' ויוצא זה שהקטיר וכו' ושומד על מעלות האולם וכו' דאין סדר בדברי רבינו אלא סדר תמיד הוא שעיקר שם לבכרית זה מדברי רבינו עצמו שם שכתב אחר זה ואחר שמעלין את הלוים מהחיצון אלו שעל מעלות האולם ומכרכין וכו' ואי יש סדר בדברי רבינו הרי כבר ירדו ממעלות האולם כמ"ש כשיגיע בין האולם ולמזבח אי אייתי ביליאתן אלא עכ"ל דאין סדר בדברי רבינו ודו"ק (מ"ג): במשנה ובן לוי בכל הש"ס רגיל לקרות לוי בן לוי ולא לוי סתם להבדיל בין לוי דעלמא שמו לוי לאיש שהוא בן לוי דהייע משבט לוי כך ראיתי כתוב בשם אחי זוכר מקומו ומיהו היכא דתני כהן נכנס

יבין תפארת ישראל בועז

ובשהוריקו למעה, חוזר העליון ומסכו לעצמו למעלה בהשלמת לחזור למלאותו: (ה) שנתפזרו כשעירה לותן בלעיל: לו) שנמצא במקום שהנכנס שם בטומאה פטור מכרת דהיינו משער עזרת ישראל ולחוץ. והרי נחלי א"א לכבותן בשבת [בלעיל סי' ל']. והשרץ אף שבטלעלו אפי' ע"י כלי שמקט"ו, א"א שיתטמא הכהן המטלעלו להוציאו, דהרי אדם וכלים אמקט"ו רק מאב הטומאה, והרי הכלי שיעול בו השרץ נעשה ע"י נגיעתו בהשרץ רק ראבון וא"כ ל"ל שסכתר. עכ"פ הרי השרץ מוקלה הוא, דאסור בטלטול. ושם חוץ לשער נקבור לא שייך לומר אין שבות במקדש, מדאמרן שם דין מקדש. לכן כופה עליו פסכתר עד מוצאי שבת ויו"ט. אבל במלא שרץ משער עזרת ישראל ולפנים, שחייבים כרת בשנכנס לשם בטומאה, היה כהן מוציאו מיד משם בפשוטי כלי עץ שאמקט"ו, כדי שלא לעמוד כלי במקדש בהגס, ומוציאו משם להר הבית [כך משמע בירושלמי שלהי שירובין], דמדמוקף מחיצות דיומו גם הוא כרם". אבל לחוץ מחומת הר הבית, דוקא קודש שנפרצו בחומת ירושלים דאז דינה כברמלית [בשירובין ד"ו ב'], הי' רשאי להוציאה לשם, דאף דהו"ל כמוציא מעזרה לר"ש [עי' רכ"מ רפ"ה מבחירה] לברמלית. אפ"ה כדי להוציא עומאה ממקום שחייבין עליו כרת, ל"ג רבנן. אבל לאחר שנפרצו פרצות בחומת ירושלים, דאז דינה כר"ה [בשירובין ק"ח ח'] היה אז אסור להוציא השרץ לשם, מדהו"ל כמוציא מרה"ר לר"ה, לפיכך יוציאו רק להר הבית. ולא יניחו בעזרת נשים ויכפה עליו פסכתר, כמו שהיה עובה במלאו שם. דשאני הכא שכבר הוא בידו [ירושלמי הנ"ל] (ג): לו) אותן ב' הכהנים שעם הגחלים והקטורת: לח) אינה אותה שהיתה כלי שיר [כפ"ג סי' ס'], דאי אפשר לזרקה שלא יתברו קניה. גם אי אפשר שהיתה המגריפה שנורפין בה הדשן [כפ"ב מ"ח] דלא היתה משמעת קול כל כך כשזרקוה. רק היתה כלי מיוחד שמשמיע קול גדול כשזרקוהו, והי' תמוהה כמגריפת הדשן: לט) והוא חוץ לעזרה: מ) דאע"ג דכל כהן הנכנס שלא לצורך עבודה, אם להיכל עובר בלאו, ואם לקר"ק בטיתה בוד"ש [כמנחות כ"ז]. אפ"ה אחר שהקטירו קטורת של אחר [דמתני' כתבת שאול דאמר מטיב ואח"כ מקטיר, ולהכנן מקטיר ואח"כ מטיב. ואח"כ] כל כהן אפי' אותו שלא עבד היום, מותר לכנס להיכל להשתחוות [כדמוכח בתגיגה [דכ"ו א'] שהכהנים ע"ה דלא חזו לעבודה, אפ"ה גם הן נכנסין להשתחוות]. ואע"ג שלא הוקרבו עדיין אברי התמיד, וא"כ לא נמרו עדיין כל עבודת התמיד עכ"ס הקרבת אברין לא מעכב כפרה. [כך נ"ל. ודלא כמשמע לכאורה מרמב"ם [פ"ב מביאת מקדש] דנכנסו להשתחוות, אפי' לא נגמרו עדיין עבודת השחר שרי לכנס. דליתא דא"כ ל"ל מיומא [דל"ג א'], דמקשינן, והא עייל ביאה רקיק, ואלעזריך לתרוצי שנגג כביאה והיד בהקטרה. ולמה לא תי' כפשוטו כגון שנכנסו להשתחוות והכנים קטורת חסירה לא. ומה"ש אי אפשר נמי לומר כדר"מ שם מותר לכנס להשתחוות. והתם כיון שהכנים קטורת חסירה, הרי לא הקטיר עדיין, ולא גמר עבודת השחר עדיין]: מא) ר"ל טובל ומכנס להשתחוות כמוהם: מב) אחר שיטבול. ואי"ל דהשתא נכנסין לשיר. ליתא, דהרי חסר עדיין כמה עבודות שקודם לשיר. רק ר"ל נכנסין ומכינין א"ע ואת הכלים לשיר. דלאחר שהקטירו הקטורת יכנסו כל הכהנים להשתחוות. ואח"כ כל הכהנים שעבדו אותו היום, עומדין כולן על מעלות האולם, וממתינין עד לאחר שיקטירו אברי התמיד על המזבח. ואח"כ אומרי' אלו שעל מעלות האולם ברכת כהנים. ואח"כ מקריבי' מנחת התמיד. ואח"כ מנחת החביתין. ואח"כ יכסו היין על המזבח ובשעת הניסוך, אז הלויים שעומדין על הדוכן פותחין בשיר של יום, כפרק דלקמן: מג) דכמו שכל הכהנים נחלקו לכ"ד משמרות [בשלהי סוכה], כמו כן כל ישראל נחלקו לכ"ד מעמדות. ומכל

(ג) והקשה בבאר שבע, אף שנמצא השרץ במקום שאין חייבים

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מעמד הי' הראש והשר שלהן וקלת מבני המעמד מתושבי ירושלים. והם עומדין בשליחות כל ישראל אצל הקרבת קרבנות לבור, דאינו מן הראוי שיקריבו קרבן האדם והוא איש עומד על גביו [כתענית כ"ז א']. ואמר בני המעמד שדרים בערי ישראל היו מתענין ומרבין בתפלה בשבוע שלהן בעיריהן, שתקובל קרבנות ישראל. וקאמר הכא שכשמע ראש המעמד קול המגריפה, הלך לשער מזרח של העזרה, והשניה שיתכנסו לשם כל הכהנים שבמעמדו ובני מעמדו שלא יכלו לכנוס לעזרה. ועשו כן, כדי שלא יתבדוש שמחמת עצלות לא בא. ויש אומרים כדי לביישן על שלא נזהרו מלהתעמדות. ולרמב"ם כאן בפירושו, ר"ל אותן מלוויין שכבר הוכרו מלרעתן, הי' מעמידין בשער המזרח כדי שיהי' מזומנין אחר גמר עבודת הלבור להקריב אשמם, ולזרוק עליהן דם האשמות [ובפ"ו מתמידין כתב כדברינו לעיל]:

מפיכו, דכל שיכול לעברו מעליו אמרי' דאין מוקלה לחלי שבת [ועי' רמב"ן רש"ש סק"ב, וש"ה סקי"ח]. ורמ"ל (פ"ב ממקדש ה"כ) רצה לתרץ, דלאו משום שלעול ארץ נגעו בה, רק משום שלאה לכרמלית, דהיינו חוץ לחומת הר הבית, ומתני' מיירי קודם שנפרצו בה פרצות, ואז רק במלא במקום הקודש התירו. וחזר בעצמו ודחה גם זה' זה. ול"מ ל"ל, דבשלמא במקום הקודש לא הי' כני לכפות עליו פסכתר, דשמא יגע פסכתר גופי' בהארץ, והרי בהכנים לבי שנשמא בארץ למקדש חייב ג"כ כרת (בשירובין ק"ל ב'), וא"כ מה עדיף פסכתר מארץ. אבל חוץ מעזרת ישראל לא יעלה הארץ שלא לצורך כלל, דאי משום מיאוס הרי יכול לכפות עליו פסכתר. ולא דמי כלל לאספרמקי, דלא הוה כני בביכפה על הארץ כלי דעב"פ יתמאס האספרמקי עי"ז בשיונה עליו הארץ עד הערב, ונם אפשר שהי' ארץ לאספרמקי ביו"מ. מיהו וודאי גם בנרף של רעי, אם אפשר לכפות עליו כלי עדיף טפי דהרי אף באחר מותר כה"ג (כפ"ח ש"ח ל"ד), רק דבנית לר יהי' שם מכשול לבני אדם, משא"כ בעזרת נשים דרווח טובא, וודאי הכי עדיף טפי, ולא לעלעל הארץ שלא לצורך כלל:

כרת על הטומאה ג"ל פסכתר, הרי כל המאוס לבני אדם, מותר להוציא, כהאי שבברתא דאשתכח בי אספרמקא דרב אשי, ואמר רב אשי נקטוה בצנית' ואפקוה (כביצה דל"ו ב'). ודוחק לומר דזהו דווקא בדירת חול מצוויין שם בני אדם. ליתא. דהרי בעזרת נשים ממי וודאי מצוויין שם כל הנכנסין דרך שער נקבור שהוא שער עזרת ישראל [עי' רפ"ב דמדות]. ולבאורה הי' ל"ל דשאני הכא דלא אפשר, דהיכי נעביד, אי יעלעל הארץ להדיא, יתממא הכהן. ואי יעלעלו עם כלי, יתממא הכלי. ואי עם פטופי בלי עץ שאינו מקפ"ו, הרי שב"פ מבטל כלי מהיכנו, כשהמה שנפלה לאמת המים דאסור לשום כלים תחת רגליה רק משום צער"ח (בשבת קכ"ח ב'), וה"נ כשמגיע עם הארץ במקום שאין רגלי בני אדם מצוויין שם, מיד הו"ל על הארץ דין מוקלה, ונעשה אותה הכלי שמונח עליו הארץ בשים להמוקלה. וכל כי האי גוונא דוקא במקום שהייבים כרת על טומאתו לא גזרו אלא בחוץ משער עזרת ישראל. מאי אמרת הרי יכול להוציא הארץ ע"י דבר שאינו כלי, כגון בבקעת עץ, איהו נופי' מוקלה הוא, ותוץ לשער עזרת ישראל לא שייך אין שבות במקדש. אולם כל זה ליתא, דהרי אפיר יכול להוציאו בפטופי בלי עץ, ואין כאן ביטול כלי היוה וכו' ואינו עניין וכו' אמת שאינו עניין לדבריו שבפי' אבל הכ"מ הביא פירש"י על לשונו שבחוטר ושם לא הזכיר כך כדי שיהיו מזומנין וכו' אלא כתב טעם המבואר בגמרא מפני התבד ופ"ה כדי שלא יתבדהו שלמלאכתו אלא נכן מעמידו שם כדי שידעו דבריו וכדאמרן (ש"ל):

בהדיא אמי כהן ולוי בגון בפ"ק דפאה משום דליכא הו למעבי וע"ש בפ"ח משנה ב' ובפ"ק דמדות משנה ב': (כ"ד): חי"ש ד"ה המגריפה וכו' ולא יתכן וכו'. וכזה ת"ש דמש"ה אמי מגייגא ג' דברים להודיע שאין זו המגריפה דלעיל לא לקרא של זמר ולא של הוצאת הדשן דה"כ ד' דבריה איתה משמעת קמ"ל ג' דברים ואם לא וממילא דאתיא היא ועיין בספר שלמי הגבורים שהקרמי לעיל. (ש"ל): שם סד"ה היוה וכו' ואינו עניין וכו' אמת שאינו עניין לדבריו שבפי' אבל הכ"מ הביא פירש"י על לשונו שבחוטר ושם לא הזכיר כך כדי שיהיו מזומנין וכו' אלא כתב טעם המבואר בגמרא מפני התבד ופ"ה כדי שלא יתבדהו שלמלאכתו אלא נכן מעמידו שם כדי שידעו דבריו וכדאמרן (ש"ל):

פרק ו **א החלו**. לאתם שזכו בכף של קטרת ובמחתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם.

מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה. היו מקדימין לפניהם. כדי להוציא את המני שהיה שם מאחר שצריך לתת הדשן אצל המזבח קדמה כמו דשן המנורה. היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה המצבת שתי גרות ונומר הסלמת דשן המנורה ואז היו שניהן מוציאין זה המני וזה הכוז ושופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה: והשתחוה ויצא. שעתה נגמרה מלאתו:

ונטל את השני והשתחוה ויצא. במב"ג ד"ו ונטל את המני ומשתחוה ויוצא. שתי גרות מזרחיים דולקין. בד"ו שני.. במב"ג..מערביים דולקין וכ"ה בד"ו (ושם ..דולקות) ועי' תוי"ט.

באורי הגר"א

פ"ו א החלו. מ"ש הרמב"ם כאן בהעבת גלות וכן בפ"ג ומילק בין מלאן דלוקים לו כעוים וכן לקמן ה' בדישון המנורה היה בין הערבים הכל לפי דעתו שגם בנקר איתה הדלקה אבל כל המפרשים הלקו עליו. וכן מ"ש בשעת שחיטת התמיד היתה דשון המזבח ג"כ כן מסדר המשנה וכן מ"ש דברכת כהנים לאחר הקטרת ליכרים היתה ל"ע כן מסדר המשנה ואע"ג דאמרינן בפ"ב דמגילה דברכת כהנים לאחר עבודה היינו עיקר עבודה שהיא סזריקה:

לקוטים

פ"ו א תי"ש ד"ה ומצא וכו' ודהכ דהכל בין הערבים. תיתא לומר כן דהא בפ' דלקמן משנה ב' תני ותמצא כלים בידם הנמי ביד לי ופכת

פרק ו **א מי** שזכו בדשון מזבח הפנימי והמנורה כו'. וכפי סדר השנוי במשנתינו שניהם הקדימו ליכנס ולאתה קודם שיקטיר המקטיר. וכבר כתבתי בסוף פ"ג דאתיא כאבא שאול. אבל לרבנן לאחר שהקטיר נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומטיב שתי הגרות. וכך כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות תמידין ומסיים ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה: ומצא שתי גרות מזרחיים דולקים כו'. מפורש ספ"ג [*ושם כתבתי גם לפי' הרשב"א. ודהכ דבשל בין הערבים היא ואע"ג דכתבתי שם בשמו דלאפשר שאין הפסקה בין הטבת הגרות בשוס עבודה. היינו דוקא אתם דבשל בקר. אבל בין הערבים כתיב בהדיא ובהעלות [אהרן את] הגרות בין הערבים יקטירנה. וא"א שיליק ואח"כ יקטיר דאין עבודה לאחר העלאה כמ"ש לעיל שם ד"ה והניחו כו'. אלא בעידן העלאה יקטיר קאמר רחמנא. וכך סדר הטבתן והדלקתן בין הערבים בזמן שנכנס ומצא שכבו מלן [שהרי בבקר כל שלא כבה אינו מכבה כמ"ש שם להרשב"א] חוץ משני המזרחיים. מדשן ה' גרות ואח"כ מקטיר. אי מפסיק בדם התמיד. למר כדאיתא ליה ולמר כדאיתא ליה כדלעיל שם. ואח"כ מטיב את המזרחי ומניח את המערבי דולק. ואח"כ מדשן את המערבי שבו היה מסיים ואתה פתילה הישנה תופסה בידו אי מניחה בכלי. ומדליק את המערבי בפתילה חדשה מן הפתילה הישנה שהיה בנר המערבי. ואח"כ מדליק את המזרחי ואח"כ החמה. ובזמן שמצאן שכבו כולן. מדשן את ה' הגרות ומפסיק בעבודה אחרת ואוזר ונכנס ומטיב את שתי גרות המזרחיים ומדליק את המערבי מהמזבח החיצון ואח"כ מדליק את השאר. ומתני' ה"ק מי שזכה בדישון המנורה בערב נכנס ומצא שתי גרות מזרחיים דולקים מדשן את המזרחי כלומר קודם שידשן את המערבי שבו מסיים לעולם. וממנו מדליק בין הערבים ולא הזכיר כאן הטבת ה' גרות לפי שלא בא עכשיו אלא ללמד איזו מאלו המזרחיים מדשן תחלה. אבל האחר לא אצריך למתני דפשוט הוא שמדשן ומדליקן מן המערבי. ולא מדשן את המזרחי ומניחו כך זמן מרובה קאמר אלא להקדים ולומר שאותו מדשן תחלה ומניח את המערבי כדי לסיים בו ולהדליק ממנו את המנורה. ויש לפרש דהא דקתני בין הערבים שמשמע שני עניינים. שממנו מדליקין בין הערבים. ומה שאמרנו היינו בין הערבים. וכאילו אמר

שממנו

פ"ו א) ר"ל כשאותן ב' שזכו בכף קטרת ובמחתה נאלים כלעיל, התחילו לעלות בי"ב המעלות שלפני האולם, אז מי וכו': ב) כדי שיגמרו הן עבודתן וילאו קודם שיכנסו אלה להקטיר, מיהו מתני' כאבא שאול. אבל לרבנן מקטירין תחלה ואח"כ ממיבין ב' הגרות, והכי קיימא לן [רמב"ם פ"ו מתמיד. ולשור א"ת מ"ח קיי"ל כאבא שאול]: ג) ממקום שהניחו כלעיל סוף פ"ג: ד) כל השתחוואה היא בפשוט ידיים ורגלים [מגילה כ"ב ב']: ה) עי' לעיל פ"ג סי' ע"ו:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שממנו היה מדליק את המנורה. עגם כ"ג פ"ב מעהוס פ"ו פ"ג: מצאו שכבה. מיי' סה כס"ז: נטל את הכוז ממעלה שניה. יומא מ: יומא פ"ב ה"ח בפני בהעלותך שבת פ"ב מ: מיי' סה ה"ז: ב מי שזכה בשתתה. נ"ג ע"ח מיי' פ"ב מה' תמידין ומוספין ה"ז: ג מי שזכה בקטרת. נ"ג ע"ח מיי' פ"ב מה' תמידין ומוספין ה"ז.

שנויי נוסחאות

מדליק את המנורה בין הערבים. כד"ג ודפו"י ונמסב"כ „המנורה של בין הערבים. ב צבר בו'. במסב"כ ד"ו צובר.. ו מ ר ד ר ן .. ומשתחוה ויוצא:

לקוטים

וכמו כיד מ' וכו' וברכו את העם ברכה אחת אלמא שהוציאו אותם בכר בשחר קודם ברכת כהנים ומה שדקדק הרשב"א למה נכנס מי שזכה בדשון מזבח הפנימי ועל מה הניח שם הטני ולא הוציאו בראשונה אפשר דהייגו טעמא כדי שלא יכנסו לכיכל אלא שנים יחד דהכי ממי נכנסו יחד מדכן המזבח והמנורה בשעם הראשונה ואולי משום בנית אלקים מהלך ברגש וסכי ממי אשכחן כזה שזכה בקטורת שמכנים אותבו לן קרוצו עמו דלקמן וכדלעיל במשנה ג' וכ"ש הכא דאיכא ממי טעמא אחריינא והוא מ"ש הר"ב דהייגו מלאחר שגריך לתת הדשן אצל המזבח וכו' ויהיה אוך מיהיה הטעם מפניהן דפרק דלקמן מיהא הוא תיובתיה דהרשב"א ומאיר לי שלא הרגישו בה הוא ז"ל ולא אותו תכס שבאתו לפירושו וגם הפי"ט והרמ"ז לא העירו בזה והרמב"ם מפרש משמתנו בהשבת שתי גרות דלאחר תמיד של שחר וכן מראה עיקר: (כ"ד) ב תוי"ט ד"ה צבר יכו' אלא בקר אחד בלבד. והא דזריקת הדם קודמת כתנתו טעמא בספ"ג נס"ד ושם מפורש דמ"ם התי"ט כאן דהא דשדין עליה תד מהנך וכו' לאבא שאול הוא ליתא דאפי' לרבנן ממי כך הוא ואין צורך לכפול הדברים. (כ"ד):

שממנו היה מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה(ו) מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. נטל את הכוז ממעלה שניה. והשתחוה ויצא(ז): ב מי שזכה במחתה. צבר את הגחלים על גבי המזבח(ח). ורדדן בשולי המחתה(ט). והשתחוה ויצא: ג מי שזכה בקטרת. היה נוטל את הבזך מתוך הכף. ונותנו(י) את הגחלים. שבמחתה: על גבי המזבח. הקטרת: ורדדן בשולי המחתה. כדי שלא יפול הקטרת מעל הגחלים לפיכך הוא מרקטן ופוסטן שלא יהיו מתפשטים לילך ולילך. הרגוס וירקטי ורדידו. ועל מזבח הזהב היה מקטיר ולא בתוך המחתה. אבל בקטרת של יום"כ היה מניח הגחלים בתוך המחתה ועליה היה מקטיר. ולא היה שם רדוד גחלים ביום הכפורים: ג ונותנו. לכף

שמממנו מדליק את המנורה וזה בין הערבים. ולא מה שמניחו בריבא שמי שזכה בדשון מזבח הפנימי כו' ודישון המנורה כו' בערב הוא. שבשחר מניח הכוז על מעלה שניה. כדי ליתן ממן בשני המזרחיים לערב כי משזכה בתמיד שחרית יזכה בו ערביה הון מקטורת שלא שכה בה אדם מעולם כמ"ש טעמא במ"ד פ"ב דיומא. והלכך אינו מוליא ומשתחוה עד לערב. ולא בטני כך לפי שגריך לדשן גם בערב מערכת הבקר ואינו מוליא הטני עד לערב. ואדע לך שא"כ מי שזכה בדשון מזבח הפנימי אחר [שכיבד] את הכל לתוך הטני למה מניחו עוד שם ואינו מוליאו מיד וכי ליכנס שניה עם מי שזכה בדשון המנורה הוא צריך אלא שלעולם שני אלו מקדימין לפניהם ועיין לקמן. ובערב זה נומר דישון מזבח [הפנימי] ומוליא הטני. וזה נומר דישון כל הנרות ומוליא הכוז ויולא ומשתחוה. ואין להקשות דקתני הכא מי שזכה בדישון המנורה. והרי ההלכה עיקר בבין הערבים. דיש שני טעמים בדבר. אחת שהדישון הוא ההתחלה. ועוד שהדישון היא עבודה ועליו מפייסים אבל ההלכה איגה עבודה לענין זה שהליך. כדאיתא ביומא פרק בראשונה דף כ"ד ע"ב אלו דברי רשב"א ז"ל. והחכם אשר שאל ממנו והשיב לו חזר וכתב לו ובמחוהו לפירוש זה ושהוא כפתור ופרח אלא שיש לתמוה על המסדר משנה זו איך קבעה במקום הזה ללמד על עבודה של בין הערבים. וכל מה שקדם לה והבא אחריה בעבודה של בקר. וגבי הטבה של בקר ה"ל למתני הטלאה דבין הערבים. ומ"מ נשר ליה עד הכא. ע"כ. ואע"פ שהרשב"א הביאו גם על זה שלא היה יכול לשמות אותו למעלה. כדי שלא להפסיק בעבודה של בקר ואחר שסיים את עיקרי העבודות שלאה. ע"כ. היכון חלוש הוא ואינו מספיק. אבל אפשר לי לומר אחר נטילת רשות מכבודו של הרשב"א ז"ל לתרץ באופן אחר והוא זה משום דהחלו עולים כו' מי שזכו כו' היה בשחרית וגם בין הערבים לעולם. וכמו שהוא בלשון הרשב"א שכתבתי לפיכך יש מקום למסדר המשנה לשיסמוך ויסדר כאן עבודת המנורה בשל הערבים באותו המקדים שזכה בדשון המנורה. כדאמרן. אלא שגריך טעם למה מקדימים בשחר כלל. כיון שאין עושים אז כלום לפי דברי הרשב"א ז"ל]: מצאו שכבה. כתב הר"ב בין שכבה עכשיו אחר שחיטת התמיד כו'. לא דייק דאחר זריקה הוא שהיתה כשיסה זו כמ"ש לעיל בסמוך היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד. וכבר נמלא בלשונו ביולא בזה ספ"ג. וגם האריכתי דאחר זריקת התמיד הוא בדווקא: ומדליקו ממזבח העולה. לשון הר"ב שאין מדליקין נר מערבי לעולם. אלא מאש של מזבח העולה כו'. נריכים לדחוק דהא דכתב לעולם לא דוקא. דהא בספ"ג תנן ומדליקין מן הדולקים. ופירש הר"ב. ואם אין בנרות דולקין מדליקין ממזבח העולה. מ"מ דבי יש דולקין שפיר טפי למדלקינהו מיניהו. אלא לעולם דקאמר לאו דוקא ולא בא לומר אלא שאין מדליקין בשום אש אחר שבמקדש ולא למעוטי נרות דמערב אש יש בהם דולקין. ויותר נראה בעיני שהר"ב נמשך בלשון אחר לשון הרמב"ם בפירושו. שכך הוא סובר שגר מערבי אין מדליקין אותו כלל אלא ממזבח העולה. וכ"כ ג"כ בחבורו פ"ג מה"ת. אע"פ שהשיגו הראב"ד מהמשנה דספ"ג דתנן מדליקין מן [*הדולקים אלמא דכל היכא דאפשר מיניה וביה טפי עדיף] נדחק הכ"מ לישב דלשון רבינו לאו דוקא. ולא קאי אלא על המזרחי שבב' הנרות ולא על המערבי. והנה הנם דברי הר"ב דהכא כהרמב"ם. ודלעיל כהראב"ד: ב צבר את הגחלים וכו'. והא דקטורת קודם להעלאת איברים דתנן באיזה פרקין. אמרי' בפ"ג דיומא דף ל"ג דתניא יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר. לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד בלבד. וכתב רש"י וא"ח הא שדינן עליה חד מהנך דב' נזיריס אדם התמיד (לאבא שאול כמ"ש בספ"ג). אדם התמיד הוא דשדינן עליה. ולא על האברים וא"ח מכפר עדיף [כדאמרן] אין כפרה אלא בדם.

ע"כ

מצאו שכבה. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. שלא היה הנס. בין שכבה עכשיו לאחר שחיטת התמיד בין שמלאו שכבה קודם שחיטת התמיד והדליקו כדאמרן לעיל בפ' אמר להם הממונה קמץ. אע"פ שעכשיו מלאו עדיין דולק. כיון שלא היה הנס קיים. מכבהו ומדשנו כדי לגמור הטבת שני נרות יחד: ומדליקו מעל מזבח העולה. שאין מדליקין נר מערבי לעולם. אלא מאש של מזבח העולה דכתיב (ויקרא ו') אש תמיד תוקד על המזבח אש בגאמר בה תמיד. דכתיב (שם כ"ד) להעלות נר תמיד מעל המזבח החיצון תוקד: מטעלה שניה. של ג' מעלות בסיו לפני המנורה: והשתחוה ויצא. שהרי גמר מלאתו: ב צבר את הגחלים. שבמחתה: על גבי המזבח. הקטרת: ורדדן בשולי המחתה. כדי שלא יפול הקטרת מעל הגחלים לפיכך הוא מרקטן ופוסטן שלא יהיו מתפשטים לילך ולילך. הרגוס וירקטי ורדידו. ועל מזבח הזהב היה מקטיר ולא בתוך המחתה. אבל בקטרת של יום"כ היה מניח הגחלים בתוך המחתה ועליה היה מקטיר. ולא היה שם רדוד גחלים ביום הכפורים: ג ונותנו. לכף

אלו דברי רשב"א ז"ל. והחכם אשר שאל ממנו והשיב לו חזר וכתב לו ובמחוהו לפירוש זה ושהוא כפתור ופרח אלא שיש לתמוה על המסדר משנה זו איך קבעה במקום הזה ללמד על עבודה של בין הערבים. וכל מה שקדם לה והבא אחריה בעבודה של בקר. וגבי הטבה של בקר ה"ל למתני הטלאה דבין הערבים. ומ"מ נשר ליה עד הכא. ע"כ. ואע"פ שהרשב"א הביאו גם על זה שלא היה יכול לשמות אותו למעלה. כדי שלא להפסיק בעבודה של בקר ואחר שסיים את עיקרי העבודות שלאה. ע"כ. היכון חלוש הוא ואינו מספיק. אבל אפשר לי לומר אחר נטילת רשות מכבודו של הרשב"א ז"ל לתרץ באופן אחר והוא זה משום דהחלו עולים כו' מי שזכו כו' היה בשחרית וגם בין הערבים לעולם. וכמו שהוא בלשון הרשב"א שכתבתי לפיכך יש מקום למסדר המשנה לשיסמוך ויסדר כאן עבודת המנורה בשל הערבים באותו המקדים שזכה בדשון המנורה. כדאמרן. אלא שגריך טעם למה מקדימים בשחר כלל. כיון שאין עושים אז כלום לפי דברי הרשב"א ז"ל]: מצאו שכבה. כתב הר"ב בין שכבה עכשיו אחר שחיטת התמיד כו'. לא דייק דאחר זריקה הוא שהיתה כשיסה זו כמ"ש לעיל בסמוך היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד. וכבר נמלא בלשונו ביולא בזה ספ"ג. וגם האריכתי דאחר זריקת התמיד הוא בדווקא: ומדליקו ממזבח העולה. לשון הר"ב שאין מדליקין נר מערבי לעולם. אלא מאש של מזבח העולה כו'. נריכים לדחוק דהא דכתב לעולם לא דוקא. דהא בספ"ג תנן ומדליקין מן הדולקים. ופירש הר"ב. ואם אין בנרות דולקין מדליקין ממזבח העולה. מ"מ דבי יש דולקין שפיר טפי למדלקינהו מיניהו. אלא לעולם דקאמר לאו דוקא ולא בא לומר אלא שאין מדליקין בשום אש אחר שבמקדש ולא למעוטי נרות דמערב אש יש בהם דולקין. ויותר נראה בעיני שהר"ב נמשך בלשון אחר לשון הרמב"ם בפירושו. שכך הוא סובר שגר מערבי אין מדליקין אותו כלל אלא ממזבח העולה. וכ"כ ג"כ בחבורו פ"ג מה"ת. אע"פ שהשיגו הראב"ד מהמשנה דספ"ג דתנן מדליקין מן [*הדולקים אלמא דכל היכא דאפשר מיניה וביה טפי עדיף] נדחק הכ"מ לישב דלשון רבינו לאו דוקא. ולא קאי אלא על המזרחי שבב' הנרות ולא על המערבי. והנה הנם דברי הר"ב דהכא כהרמב"ם. ודלעיל כהראב"ד: ב צבר את הגחלים וכו'. והא דקטורת קודם להעלאת איברים דתנן באיזה פרקין. אמרי' בפ"ג דיומא דף ל"ג דתניא יוקדם דבר שנאמר בו בבקר בבקר. לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד בלבד. וכתב רש"י וא"ח הא שדינן עליה חד מהנך דב' נזיריס אדם התמיד (לאבא שאול כמ"ש בספ"ג). אדם התמיד הוא דשדינן עליה. ולא על האברים וא"ח מכפר עדיף [כדאמרן] אין כפרה אלא בדם.

יכין תפארת ישראל יכין

ו) כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. דמקודם לכן היה נר המערבי חולק והולך תמיד בנס, אף שלא נתן בו שמן בכל יום רק בשאחר הנרות, דהייגו כדי לדלוק רק בלילה. והכא מיירי בין שמלאו שכבה עכשיו לאחר זריקת דם התמיד, ובין שמלאו שכבה קודם שחיטת התמיד, שחזר והדליקו מיד כלעיל [פ"ג סי' ע"ע], בכל גווגא דשתא מכבהו ומדשנו וכו': ז) וב' אלו הולכין יחד ומניחין דישון מזבח הפנימי ודישון המנורה יחד במזרח הכבש: ח) מזבח הזהב: ט) ר"ל לאחר שצבר הגחלים על המזבח, כבש עם שולי המחתה את גל הגחלים, ורדדן כדי שיהיו מונחין ביושר, ולא יפול הקטורת מעל הגחלים: י) נותן הבזך [רמב"ם פ"ג מתמידין. ודלא כר"ב שכתב שנתן הכף לתוכו, וכן רגיל יעב"ץ בפירוש שלו. ולכאורה משמע כדבריהם מדקתמר תנא את"כ נתפזר ממנו לתוכו, דעל כרחך מלת ממנו קאי אבזך שהזכיר תחלה, ומלת לתוכו קאי אכף שהזכיר אחר הבזך. נותנו לו בחפניו. ר"ל אז מריק שאותו הכף, את המעט שהוא לתוך חפני המקטיר. ואעפ"כ א"א לומר כן, דא"כ יהיה הבזך נשאר עדיין בידי המקטיר, והרי חפניו צריכין להיות פנויין כדי למלאותן קטורת, ומי יריק הבזך לתוך חפניו. וכי כל התדשים לקטורת בקיאין בעבודה קשה שבמקדש לעשות בכה"ג ביום"כ [ביומא דמ"ע כ']. אתם אי אפשר שיכנס אחר עמו לק"ק, משא"כ הכא הרי אותבו בלדו שיוכל ליתן לו הבזך. וא"ל תנא להזכיר שסיית הכף בראשה ושקרובו מריק את הבזך לחפניו, שהרי לזה נתנו לו אבל הזכיר תנא דאם נתפזר מבזך לכף מריק גם זה לחפניו. ול"ע]:

שבת

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לכף. לאוהבו. שבא שם עמו להיכל לעורך כך. ואם נתפזר מן הקטורת שבבזך לתוך הכף לפי שהבזך היה מלא ונדוח ופעמים נופל ממנו לתוך הכף נותן אוהבו את הקטורת שנתפזר בתוך הכף. בחפניו של מקטיר: מלמדים אותו. לפי שלא הקטיר משולש. כדתנן לעיל חדשים לקטורת בא"ו וספיסו לפיכך הוצרכו ללמדו: שלא תתחיל לפניך שלא תכוה. היה טופך הקטורת על הגחלים לגד מערב רחוק ממנו וכשהיה מתפזר לגד עצמו היה לובר. כדאמרינן ביומא (דף מ"ם) כדי שתהא עשנה שוהה לבוא. וזהו כבוד שיהא שוהה בעבודה והיה לובר ועושה הגל לגד מערב שבשבא לגרור הקטורת הסמוך לו הוא לובר לגד מערב רחוק ממנו ולאו נכוה מן הקטורת שנשרף אבל אם היה עושה הגל לפניו כשיאסף הקטורת שנתפזר חולם לו ומביאו אצלו נמצא זרועו נכוה בלובר הקטורת שנשרף לפניו. והיינו דתניא בפרק הוציאו לו (סוף דף נ"ב) לובר פנימה שהוא חולם לו: התחיל מרדד ויוצא. כלומר מיד מרדד הקטורת על גבי גחלים ילא: פרשו העם. כל הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח בשעת הקטורת הקטורת. דכתיב (ויקרא ט"ז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש. כל כפרה שנעשית בקדש. כל אדם לא יהיה באהל מועד. הלכך בין בשעת הקטורת בין בשעת מתן דמים של פר כהן משיח ופר העלם דבר של לבור ושעירי עבודה זרה. היו הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח אבל בשעת הקטורת קטורת של יום"כ לא היו פורשים אלא מן ההיכל בלבד לפי שקטורת של יום"כ לא היה בתוך ההיכל על מזבח הזהב אלא לפני ולפנים בבית קדש הקדשים הלכך אין צריך שיפרשו מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד:

לאוהבו או לקרובו[יא]. נתפזר ממנו לתוכו[יב]. נותנו לו בחפניו[יג] ומלמדים אותו[יד]. הוי זהיר שמא תתחיל לפניך. שלא תכוה[טו]. התחיל מרדד[טז] ויוצא[יז] לא היה המקטיר מקטיר. עד שהממונה אומר לו הקטריה[יח]. אם היה כהן גדולים[יט]. הממונה אומר אישי כהן גדול הקטר[כ]. פרשו העם[כא]. והקטיר והשתחוה ויצא:

ע"כ: **ג** נותנו לו בחפניו. ומשתחוה ויצא. הרמב"ם פ"ג מה"ת: שלא תתחיל לפניך שלא תכוה. פירש הר"ב. היה טופך הקטורת על הגחלים לגד מערב וכשהיה מתפזר לגד עצמו היה לובר כו'. פי' לפירושו שהיה שופכו לגד מערב. ואע"פ שרוב מן הקטורת נשפך בשפיכת של גד מערב. מ"מ אירע שנתפזר לגד עצמו והיה גורכו מה שנתפזר לגדו ולובר ג"כ לגבור בשפיכה. וע"י שנעשה הכל לבור נשתה העשן מלבא וקניא לי לישנא דמרדד דהכא דלא הוי כמו מרדדן דמתני' דלעיל. דהתם מרקטן ומפשט אותן על פני כל המזבח. והכא בקטרת גורר ולובר. ואין זה ריקוע ובבר כתב הר"ב לעיל דרידוד ריקוע הוא. ושוד בספ"ז דמקואות מקוה שמימיו מרודדין מתפשטין ומתרחבין ובמשנה ב' פ"ז דאהלות אהל מרודד. ורש"י דיומא פרק הוציאו לו דף נ"ב בהיא דלובדה פנימי שהוא חולם לו שהביא הר"ב. מפרש דלובר חולם לו לגד מערב והולך ומשך ידו אליו ולובר תמיד במשיכה. ולא יתחיל לגבור מלפניו במא יכוה כשיתפשט זרועו וימשוך חולם לו. ולתוס' דהתם אמתמיה דהך דהזהר שלא תתחיל מלפניך כו' משנה היא. וסברו שהיא ברייתא ונדחקו מאד ללא טורך: פרשו העם. [*לבון הרמב"ם פ"ג מה"ת. ואחר שאומר יפרשו כל העם]. וכתב הר"ב. כל הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח כו'. עיין בספ"ק דכלים. ומ"ש בבאו לכפר בקדש כל כפרה כו'. בגמ' פ"ד דיומא דף מ"ד:

ומלמדין אותו הוי זהיר. יומא נ"ג ע"ב מי' שם פ"ת: לא היה המקטיר מקטיר. מי' שם פ"ם: פרשו העם והקטיר. מי"ל שם וס"ל מה' יו"ב הי"ב:

שנויי נוסחאות

נותנו לו בחפניו ומלמדים אותו הוי זהיר. בכי"ק אוברו לו..מלמדים. הוהר וכ"ה הוהר ביומא נ"ב. שמא תתחיל לפניך. ביומא כס שלא..מפניך. בד"נ ובמכ"ב שמא.. מפניך.. וכ"ה בכי"ק; בכמ"ש שלא ..מלפניך. שלא תכוה. בכי"ק שמא.. מרדד. בכי"ק בטעות מרדר; במכ"ב מרדדן. המקטיר. בד"נ ובמכ"ב ד"ו המקטר. אומר לו (הקטר אם היה כהן גדול הממונה אומר) אישי בה"ג. במכ"ב ..ואם היה. אומר לו..; בד"נ ובכי"ק ליתא; במכ"ב ד"ו. ואם היה.. אומר אישי.. והקטיר. במכ"ב ד"ו הקטיר:

ראשון לציון

פ"ו ג במשנה הוי זהיר שמא תתחיל לפניך כו' יומא נ"ב ע"ב ושם איתא הזהר שלא תתחיל מפניך כו' וכר"ב והתי"ע דהכא לייט ובעתיקו שלא תתחיל לפניך.

לקוטים

פ"ו ג תי"ט ד"ה שלא וכו' וקניא לי וכו' כתב הר"ד ולי נראה דלק"מ דרידוד דהכא ומי לי ריקוע הוא דהא דאמי התחיל מרדד ויוצא היינו שמתחיל הקטורת להתפשט ולהתרחב בדרך כל לבור אבל הנשרף המומחה על הגחלים שכשמתחיל ליסרף מתחתיו מתחיל הכל להתפשט ולהתרדד ומיד שהיה מתחיל הרידוד הוה היה הכהן יוצא ע"כ ומהני עלון טובא לביותו כפי הנראה מבעלי הדקדוק דאין דלא להשתמש מתיבת מרדד שהוא פועל יוצא לפרש כלילו הני מתרדד שהוא מהקטורת עצמו לומר שהקטורת עצמו מתרדד במקום דלא גמיר שוהא ואולי מצב כן לפי דעתו שיטתו שתמה לרש"ל בבני גלילה דלא דייקי בלישנא בכן בריש תענית כיב שמכמיס מתאמין מבנין מפעיל במקום פעל וה"ל ויתא ליה למימר שישתמשו מתיבת מרדד במקום מהרדד וכבר סברו סם בתענית דבריו מעיקרן ע"ם וממילא

יבין תפארת ישראל יבין

יא) שבא עמו לעורך כך. ור"ל אחר שהניח הכף בדלפה, נתן הבזך לזה שבלדו, כדי שיערה זה הקטורת לתוך חפני המקטיר: יב) ר"ל אם בדרך הולכתו להיכל נתפזר קצת קטורת מהבזך לתוך הכף: יג) אחולהו קלי, דזה שבלדו נותן לתוך חפני המקטיר את הקטורת שבבזך וגם מה שנתפזר לתוך הכף. מיהו אחר שעשה כן, ילא לחוץ, אלין רשות לשום אדם שיהיה בהיכל או בין האולם למזבח עד שילא המקטיר: יד) לפי שלא הקטיר משולש כלעיל [פ"ה מ"ב], לפיכך קודם שיכנס להקטיר ילמדוהו הוה זהיר וכו': טו) דהמקטיר עומד במזרח המזבח וחפציו מלאין קטורת, ומושיט חפציו ממעל למזבח לגד מערב, ומתחיל משם לגבור הקטורת על הגחלים שעל המזבח, ומלבר והולך ממערב למזרח. ועושה כן בנחת כמו שמרדד סולת [במכ"ם פ"ג מתמידין]. ולהכי מלמדין אותו שלא יתחיל לגבור הקטורת מלפניו עד למערב, דא"כ יכווה זרועותיו כשושיטן ממעל לעשן הקטורת הרותח שכבר פזרו לפניו: טז) ר"ל לאחר שלבר הקטורת על הגחלים, לקח הבזך וירידד בשוליו את הקטורת על הגחלים כדי שיהיה הקטורת מונח בשוה על כל הגחלים, דמדפזרו בין אצבעותיו א"א שיתפזר בשוה: יז) ר"ל לאחר שירידד הקטורת המתין עד שתתמלא הבית עשן, והשתחווה ילא [יומא נ"ב ב']. [כך פירשו רבותי דשל המקטיר קלי. וק"ל דא"כ תהיה המשנה שלא כסדר [פי' לעיל פ"ב מי' ל"ו], דהרי תנא בתר הכי, לא היה המקטיר וכו', פירשו וכו'. והרי כל הנשו קודם הקטרה הוו. ותו דהיכא תנא הכא ויילא, והרי צריך להמתין עד שיתמלא הבית עשן [יומא נ"ב ב']. ודוחק לומר דדוקא הכא בק"ק היה צריך להמתין, דמ"ש. ותו דא"כ למה בפל התנא למסדר תו למתני בסוף פרקן יציאת המקטיר. ול"מ היה ל"ל דהתחיל מרדד וכו' על בפל המתחה קלי, וה"ק בשהתחיל בעל המתחה לרדד הגחלים וילא, כמ"ש במשנה ב', אפ"ה עדיין לא היה המקטיר מקטיר עד וכו', ופירשו וכו'. וכן משמע מלת מרדדן, שכן הוא הגרסא בס"ם ובכמה משניות, מדקתני בלשון רבים, משמע וודאי דתגחלים קלי, דאי אקטורת הוה ל"ל מרדדו]: יח) כך א"ל קודם שנכנס. לו שקרא כן בקול חוץ להיכל כשראה שיולא בעל המתחה [כך נראה בעיני, ומעשה שבתבתי בפי' י"ג. וגם בלא זה אין שום אדם רשאי לבנס אפילו להיכל שלא לעורך עבודה [במנחות כ"ז ב']: יט) ר"ל אם הכה"ג מקטיר: כ) דאמר לו דרך כבוד, שלא יהא נראה כנוטן לו רשות להקטיר, והרי הכה"ג בבן בית [כיומא מ"ג ב']. מיהו כ"ל מדאמרו כן גם לכה"ג, ס"מ דלהראות חשיבות הקטרה עשו כן, ולא דתשבו שיקטיר אדם שזכה בה כבר דהרי כבר בירר שהוא מהחדשים לקטורת וכבר זכה בה ע"י פיים: כא) דבשעת הקטרה בהיכל לו בשעת מתן דם פר בהן המשיח ופר העלם [פי' זבחים פ"ה מ"ב], שנזרק דמן בהיכל על הפרוכת, אין רשאי שום אדם להיות בהיכל או בחולם לו בין אולם למזבח. אבל בשעת הקטרה בק"ק ביו"כ, א"ל העם לפרוש רק מהיכל:

ס"ג אחרת לה תשובתו וקו' המ"ש קיימת ולא שוד אלא דק' ממי לפירושו דכיון שכל הקטורת היה נכנס במקום א' לבד מאי הני דא"ל הזהר שלא תתחיל לפניך מאי שייך לי התחלה כיון שלא היה נתן אלא במקום א' בכל אמר הכי הו"ל הזהר שלא תתן לפניך ה"נ שלא תכנס ותן ק' דאמאי כונרכו לעשמא דשלא יכוה מיפוק ליה דכיון שלא הו"ל לעשוק אלא בכל בלד לי בנכנס לי הדעת מחאת והשכל מחייב לשמו לבד מערב שהוא הקרוב לבקה"ק וקרינן ביה לפני הבדוק כהרבי אל על פי הר"ב ואין בידי מה לשנות ותמיהא לי על התי"ע איך לא נתבונן גם באלו ב' קושיות אחרונות ושיין בסמוך. (ש"ל): בא"ר ולהו' דהתם אשתמיט וכו' מאחר שראיתי ג"כ להסמ"ג דפתב ותניא מלמדין וכו' וכמ"ש בשמו בדבור דלעיל ולע"ד דודאי קשבא לבי ומבריתא הוא דמייתי אביי סיועא דאי מתניתין דמייתי בקטורת של כל יום ולא הוזכר בה צריכה אלא רידוד ומ"ש שיך שפר שמעתא דשלא יכוה ומן כדין יתחיל מפניכם שהיא חולה לו לבל בקטורת דיה"כ דהיינו בנצרה מימה דלעולם לוכרה מוסה שהוא פרמה לו ה"ו דמבריתא דמייתי בקטורת דמתחה הוא דמייתי סיועא ולעולם לא אשתמיט נמ להתוס' ז"ל מתניתא בלל: (ש"ל)

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ז **א להשתחות**. פירש הר"ב בהיכל ולא מיקרי ביאה שלא לעורך. דהא דכתיב (ויקרא ט"ו) ואל יבא בכל עת אל הקדש דרשינן בפ"ג דמנחות דף כ"ז דקדש הוא היכל באל יבא. ואל מבית לפרוכת וגו' במיתה. ומל' הר"ב משמע דכל השתחויה שריא. ולא הויא שלא לעורך. וכן נראה מפשט דברי הרמב"ם בפ"ב מה' ביאת המקדש. וכתב שם הכ"מ שכך הם דברי התוס' דמנחות שם אלא שמפני דברי הכמ"ג שכ' להשתחות בגמר עבודה. נדחק להעמיד גם דברי הרמב"ם שכך הוא סובר שאריך שתהיה השתחויה בגמר עבודה. ואני אומר שאף דברי התוס' אינם אומרים אלא כדברי הסמ"ג. שכך לשונם דהשתחואה עורך עבודה היא. ע"כ. ומדלא כתבו עבודה היא ודקדקו לכתוב עורך עבודה. ש"מ דאין דעתם למשרי השתחויה אלא כהיא עם עבודה. והסמ"ג שכתב גמר עבודה. לפי שכן מצינו בגמר עבודות השתחויה. כדתנן במסילתין. ומ"מ כ"ל שהעיקר דכל השתחויה שרי. שכן בסוף מס' חגיגה כהנים ע"ה שאינם רחוים אלו החמשה כהנים שנידש חמשה כלים כו': לעבודה נכנסים להשתחות כמו שכתבתי שם [מ"א] בשם רש"י ובו' ותוס': וכיון שמע הממונה קול רגליו כו'. ע"י פעמוני זהב שבשולי המעיל: שהוא יוצא. פי' שהוא יוצא ממקומו בחשר הוא שם ורוצה ליכנס להיכל. קדש הוא והגביה לו את הפרוכת נכנס והשתחוה כו'. אבל הרמב"ם בפ"ה מה' כלי המקדש העתיק שלשה אותיות כו'. ויכנס להיכל וישתחוה וכיון שישמע הכהן [*קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא] מגביה לו את הפרוכת ואחר שיצא נכנסו אחיו הכהנים. ע"כ. נראה דשהוא יוצא היינו מההיכל. ולפ"ז הא דגרס נכנס והשתחוה מוקדם. דקודם שמע הממונה כו' נכנס והשתחוה. וזה דוחק. ובטשחת מ"י שבידי נמחק מלה נכנס אבל ג"ז שלא כסדר הרמב"ם. שכתב ההשתחויה קודם שישמע קול רגליו כו'. והכי משתבר דודאי משתחוה קודם שישמע קול רגליו לגאת וא"כ על כרחך הא דתנן והשתחוה הוא מוקדם. וא"כ אף אתה אל תמחק נכנס והוא ג"כ מוקדם. ועדיין קשיא דלמה מגביה פרוכת בלאתו ולא כן בבואו אל הקדש. וכ"ל שהיה הפרוכת כל היום מוגבה ועומד ע"י קשרים ויתרות ליכנס ולצאת הכהנים הצריכים לעבודת מנורה ומזבח הפנימי אלא כשנכנס הכ"ג מסירים הפרוכת מהקשרים ויתרות כדי שיהיה נתלה על עמדו וכבוד גדול נעשה לו לכ"ג בזה לסגניו אחריו הקדש כלילו מתיחד שם עם השוכן בבית ברוך הוא ולפיכך אחר שחזר ורוצה לצאת הולך הגביה ולא כן בעת כניסתו. כך נ"ל: הפרוכת פי' הר"ב שעל האולם ויפה פירש ואשתמטתיה להכ"מ שנדחק שם בה' כלי המקדש. וכתב שאריך לומר שגם על היכל היה פרוכת. ע"כ. וזה לא שמעתי בשום מקום: **ב** באו ועמדו. ל' הר"ב באחר שבדרו וקרלו ועשו העבודות האמורות לעיל. וז"ל הרמב"ם בתו ועמדו רומז אל כל הכהנים שקרלו בלשכת הגזית. ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו: עמדו הראשונים. פי' הר"ב אלו הה' כהנים כו'. וז"ל הרמב"ם. הראשונים הם ה' כהנים שזכר אותם ואמר שגמרו עבודתם תחלה ועמדו על מעלות האולם קודם שיגיעו שאר אחיהם הטוסקים בהעלאת אברי התמיד. וכ"כ בהבורו פ"ו

מכ"ח

פ"ז **א** בזמן שכה"ג נכנס. ל"ג ע"ב מ"ר פ"ם עה' בלי ממקדש ה"ל: **ב** באו ועמדו ל"ג ע"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ז **א** וכיון ששמע הממונה קול. בכי"ק כיון.. את קול. (נבנם) כו'. בכי"ק ליתא; במכב"ל בטעות נכנס יוצא והשתחוה ובכ"ו ליתא למלי יוצא. ונכנסו כו' והשתחוו. במכב"ל נכנסו „השתחוו:

ראשון לציון

פ"ז **א** תוי"ט סד"ה הפרכת פי' הר"ב כו' וזה לא שמעתי בשום מקום. ביומא נ"ד ע"א ובכתובות ק"ו ע"א וכן ברמב"ם פ"ז מהלכות כלי המקדש דין י"ז ליתא להדיא ר"ג פרוכות היו במקדש (שני ע' רש"י ביומא) כו' אחת לפתחו של היכל פי' (והכי נמי במקדש ראשון ע' רש"י) שוב לאיתי בתשובה למלך שכתב בהלכות כלי המקדש פ"ה דין י"א בשם מ"ש הכ"מ ולפי מ"ש רביע צריך לומר דהא דתנן הגביה לה הפרוכת שלפי דבריו גם שם היה פרוכת הנה רבע עובדיה ריש פ"ז דתמיד פי' דפרוכת שהיה הלוי בפתחו של אולם היה מגביה ובעל הי"ט הסמיס לדבריו ותמה על סב"מ שכתב שגם על היכל היה פרוכת שזה לא שמעתי בשום מקום. ואני תמיה על מקן לתה אמרה כמסתפק והלא גמרא ערוכה היא בפ' שני דיומא דף ק"ו אמר רבי זירא אמר רב י"ג פרוכות היו במקדש ז' כנגד ז' שערים אחת לפתחו של היכל ואחת לפתחו של אולם כו' עכ"ל הכ"ל. וקשה איכא למידק דלא נבנה מן המוקדם ביומא נ"ד ע"א שזכרתי לעיל. ודע עוד דהתי"ט בעצמו במ"ד פ"ח דשקלים הביא שתי סוגיות הללו. דזיבחא נ"ד ע"א ובכתובות ק"ו ע"א ולכן יפלא במחילה מכבודו הנעלה דמה שעשתה ידו כתם שכח הכל ובחיבורי יסל"מ כתבתי לישב:

באורי הגר"א

פ"ז **א** קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא. פי' כשבאנים לא היה צריך להגביה כי היה נפתח מעצמו כשהולך ודוחק את הפרוכת לפנים. אבל כשיוצא לא היה יכול לדחוק כך. מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו לכך הגביה לו הממונה: הגביה לו כו'. שעי"כ היתה הפרוכת סתום ושעשו שהכהנים נכנסין ויוצאין זא"ז הגביה כו': נכנס והשתחוה ויצא פי' נכנס הממונה והשתחוה ויצא ואח"כ נכנסו לקמן: **השתחוה** כו' שמלות הוא על הכהנים ליכנס להיכל כמ"ש לקמן: **השתחוה** לא היתה אלא על הילתה כמו שנפטר מרבו לכך כדישון מזבח והמנורה כפנים הלשון לא היה השתחואה כי אם נפעם שני כבנפטר:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז **א**) בהיכל. [ודלא כתוס' [מנחות כ"ז ב'] ד"ה להיכל, שכתבו דמתני' מיירי כשכה"ג נכנס להשתחות בק"ק. ותמוה אי בעבודת יו"כ האיך קאמר מתני' שאתה אותנו בחנכים טובות, והרי כל עבודתו כפנים בבגדי לבן הוא. ואי אלא לעבודה, הרי מייב מיתה כמו שביארנו בתוספתא [פ"א דכלים] דרק ד"פ נכנס ביו"כ, דסיינו בקטורת, ובדם הפר, ובדם הסעיר, ולהוציא הכף, ואם נכנס ה' פעמים מייב מיתה. וצ"ע]. דאחר גמר עבודת התמיד כל הכהנים נכנסין להשתחות, ואם היה שם כה"ג הוא נכנס לבדו, ואחריו שאר הכהנים. מיהו מתני' אבא שאול היא, דס"ל דמטיב ב' הגרות ואח"כ מקטיר, לפיכך אחר שהקטיר הקטורת כבר גמר עבודת תמיד השחר, והקרבת אברי תמיד אינו מעכב בדיעבד. דאע"ג דקיי"ל אם אין בשר אין דם כו' יהושע, עכ"פ כ"ע מודו דאם זרק הורלה [כפתחים פ"ז ב' ומכ"ס פ"א מפסולתו"ק הל"א]. אבל לרבנן כ"ל דאין שכל נכנסין להשתחות עד אחר הטבת ב' נרות [ומש"ש פ"ה פי' מ' ופ"ו פי' ב']: ב) שהולך מאחוריו ואותו בב' ידיו ב' אבני השוהם שעל כתפות האפוד. וכל זה עשו לכבודו לסייעו ולתומכו בהליכתו. דמפני שכל הכהנים שבעזרה כולן נכנסין אז להשתחוויה, עשו לו אז זה ההיכר, כדי להראות חשיבותו על כולם: ג) ע"י קול הפעמונים שבשולי המעיל: ד) מההיכל אחר ההשתחוויה: ה) שלפני פתח ההיכל [כך כתב רכ"מ בפ"ה מכלי מקדש. ולר"ב הכא ר"ל פרוכת שלפתח האולם. ורתוי"ט תמה על רכ"מ, וכתב דלא מלינו בשום מקום שהיה פרוכת לפתח ההיכל. ואני בעניי קורא אני על רכ"מ סוד ה' ליראיו, דאשתמיטתיה לרתוי"ט במת"כ גמרא ערוכה יומא דנ"ד א'). וכל היום היה הפרוכת מוגבה ועומד פתוח, ע"י רלועות שקשור בו לד א' לאחוריו למעלה כדי שלא יעכב להכהנים בכניסתן וליציאתן מהיכל. וכשנכנס הכה"ג להשתחות, משלשלין הפרוכת אחריו לכבודו ולגמיעות, כאילו מתיחד שם במקום הקדושה. וכשמע הממונה קול רגליו שמתחיל ללאת, חוזר ומגביה לפניו הפרוכת: ו) ר"ל אחר שיצא הכה"ג, נכנס הממונה, שהוא הסגן בכל מקום [כרמב"ם פ"ד מכלי מקדש הע"ז], והוא עומד לשמש תחת הכה"ג כשיצרע פסול בכה"ג [הוריות י"ג א'], והשתחוה ויצא. ואח"כ נכנסין כל הכהנים להשתחות. וי"א דהא דקאמר מתני' שמעה קולו שיוצא, ר"ל כשמעה קול כה"ג שיוצא מחדרו שם לו בעזרה, שיושב שם במורגל תמיד [כרמב"ם פ"ה מכלי מקדש], והוא יוצא מכל להשתחות בהיכל. ולפ"ז נכנס והשתחוה דקאמר מתני' אכה"ג קאי. [ודוחק קצת, דהרי בכל מקום שמתרגמא עלמו בכה"ג, איך שיהיה הסגן ביניהו [כרמב"ם פ"ד מכלי מקדש], ואיך קאמר הכא כיון שמעה מגביה וכו'. וצ"ל דממונה דהכא אינו הסגן, ועמ"ש לעיל פ"ג פי' ג' ולפי' קמא קשה שלא מזכיר התנא יציאת הכה"ג]: ז) ר"ל לאחר שעבדו הכהנים כל עבודות אלו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וברכו את העם ברכה אחת. והן ג' פסוקים של ב"כ יברכך. יאר. וישם. וקרי להו ברכה אחת. לפי שלא היו עונין אחריהן אמן בין פסוק לפסוק. כדרך שעושים בגבולים: את השם ככתבו. ביו"ד ס"ל: ובמדינה בכנויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך. שרשהו ודרשהו בכל המקום אשר אבא אליך וברכתיך דהיינו במקדש שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהם. לפי שאריכים ג"כ דכתיב ושא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתיב (דברים י"א) הוא ובניו כל הימים מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושמיה למעלה מקצרי אצבעותיהם. מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו: ר' יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר"י: **ג** בזמן שכ"ג רוצה להקטיר. שהוא מקטיר כ"ז שירלה ומוטל חלק בשירלה: למחצית הבשב. וכבר תיגע קלת: ומסך עליהן. משוס כבודו של כ"ג שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים: וזרקן. כדרכיהן ועשית עולותיך הבשר והדם (שם י"ב) מה דם בזריקה אף בשר בזריקה: פי' הר"ב משוס כבודו של כ"ג כו'. דאילו כמילה מה"ת שאחר שמעלין האברים מן הכבש למזבח מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומבדרכין ב"כ וכו': כף וכוי'. עמ"ש בזה במ"ד פ"ה: ברכה אחת. פי' הר"ב. לפי שלא היו עונין אחריהן אמן בין פסוק לפסוק האריכתי בזה בס"ד במ"ו פ"ז דסוטה: [*אלא שבמדינה כו'. ובמקדש ברכה אחת. חזר והגא ובמקדש כו'. אגב שרלה לשנות כל החלוקים בענין ב"כ בין במדינה לבמקדש. ולישנא דאלא עיין בספ"ק דב"ק מ"ש שם בס"ד]: כנגד כתפותיהם. פי' הר"ב לפי שאריכים נשיאות כפים. עמש"ש [פ"ז דסוטה] בס"ד: שנאמר ושא וגו'. גם על זה פקח עיניך ורלה מ"ש שם בס"ד: **ג** בזמן שכ"ג רולה להקטיר. על שם שעולה קיטור והמרות עשן מן החלבים והאברים קרי להו בלשון הקטרה אבל במ"ב פ"ק דיומא תנן אם רלה להקריב מקריב. ואותה מבנה העתיקה הרמב"ם בפ"ה מהלכות בלי המקדש. בכל יום שרולה להקטיר קטורת מקטיר. ופי' הכ"מ בכן קטרת שמעשרת רשאי להקטיר לבשילה כ"ש לאיך. ומבתיהו זו דפרקין העתיק שם בזמן שכ"ג רולה להקריב. ומ"ש הר"ב ומוטל חלק בראש. עיין בפירושו שם ביומא: ומסך עליהן. מה"ת בראחר שמעלין האברים מן הכבש למזבח מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומבדרכין ב"כ וכו': כף וכוי'. עמ"ש בזה במ"ד פ"ה: ברכה אחת. פי' הר"ב. לפי שלא היו עונין אחריהן אמן בין פסוק לפסוק האריכתי בזה בס"ד במ"ו פ"ז דסוטה: [*אלא שבמדינה כו'. ובמקדש ברכה אחת. חזר והגא ובמקדש כו'. אגב שרלה לשנות כל החלוקים בענין ב"כ בין במדינה לבמקדש. ולישנא דאלא עיין בספ"ק דב"ק מ"ש שם בס"ד]: כנגד כתפותיהם. פי' הר"ב לפי שאריכים נשיאות כפים. עמש"ש [פ"ז דסוטה] בס"ד: שנאמר ושא וגו'. גם על זה פקח עיניך ורלה מ"ש שם בס"ד: **ג** בזמן שכ"ג רולה להקטיר. על שם שעולה קיטור והמרות עשן מן החלבים והאברים קרי להו בלשון הקטרה אבל במ"ב פ"ק דיומא תנן אם רלה להקריב מקריב. ואותה מבנה העתיקה הרמב"ם בפ"ה מהלכות בלי המקדש. בכל יום שרולה להקטיר קטורת מקטיר. ופי' הכ"מ בכן קטרת שמעשרת רשאי להקטיר לבשילה כ"ש לאיך. ומבתיהו זו דפרקין העתיק שם בזמן שכ"ג רולה להקריב. ומ"ש הר"ב ומוטל חלק בראש. עיין בפירושו שם ביומא: ומסך עליהן.

הכהנים[ח]. והמשה כלים בידם. המני ביד אחד[ט]. והכוז ביד אחרי[י]. והמחתה ביד אחדי[יא]. והבזך ביד אחרי[יב]. וכף וכסויה ביד אחדי[יג]. וברכו את העם ברכה אחת[יד]. אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת. במקדש היו אומרים את השם ככתבו[טו]. ובמדינה בכנויו[טו]. במדינה הכהנים נושאים את כפיהם ידיהם כנגד כתפותיהם[יז]. ובמקדש על גבי ראשיהן[יח]. חוץ מכהן גדול. שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ[יט]. רבי יהודה אומר. אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ. שנאמר (ויקרא ט') וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם[כ]: **ג** בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר[כא]. היה עולה בכבש והסגן בימינו[כב]. הגיע למחצית הכבש[כג]. אחז הסגן בימינו והעלהו. הושיט לו הראשון[כד] הראש והרגל. וסמך עליהם[כה] וזרקן[כו]. הושיט

ברכו את העם ברכה אחת. והן ג' פסוקים של ב"כ יברכך. יאר. וישם. וקרי להו ברכה אחת. לפי שלא היו עונין אחריהן אמן בין פסוק לפסוק. כדרך שעושים בגבולים: את השם ככתבו. ביו"ד ס"ל: ובמדינה בכנויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך. שרשהו ודרשהו בכל המקום אשר אבא אליך וברכתיך דהיינו במקדש שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהם. לפי שאריכים ג"כ דכתיב ושא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתיב (דברים י"א) הוא ובניו כל הימים מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושמיה למעלה מקצרי אצבעותיהם. מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו: ר' יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר"י: **ג** בזמן שכ"ג רוצה להקטיר. שהוא מקטיר כ"ז שירלה ומוטל חלק בשירלה: למחצית הבשב. וכבר תיגע קלת: ומסך עליהן. משוס כבודו של כ"ג שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים: וזרקן. כדרכיהן ועשית עולותיך הבשר והדם (שם י"ב) מה דם בזריקה אף בשר בזריקה: פי' הר"ב משוס כבודו של כ"ג כו'. דאילו כמילה

יכין — תפארת ישראל — בועז

אלו והשתחוו ואלו, באו כל העובדים ועמדו על הי"ב מעלות שלפני האולם: ח) הראשונים הם אותן שנזכרו בפ"ו שנמצאו בהיכל, שעשאו בידן היו הכלים הריקנין וכדמסיק, וזה להראות שכבר עשו עבודתן בשלימות כמו שנלעוו. ואחיהם דהכהנים, הם העוסקים באברי התמיד: ט) בדישן בו המזבח בהיכל: י) שהעיד לאוסו הגרות: יא) שהכנים בה הנחלים: יב) הוא אותו הכהן שהכניסו המקטיר שריק הקטורת מהבזך לתוך חפני המקטיר: יג) הוא המקטיר [וע' מ"ש פ"ה מ"ד]. ואפשר שהבזך היה ביד המקטיר. ועמדו אלה הכ' על ימין מעלות האולם, והמתינו על אחיהן שהכהנים שעסקו ביני ביני בהעלאת האברים מהכבש להמזבח. וכשגמרו גם הם, באו גם הם ועמדו לשמאל הראשונים. דלאותן שזכו לעבודת ההיכל חלקו להם כבוד לעמוד לימין. וכשגמרו ועמדו שם שלם, ברכו לעם ברכה וכו': יד) היא ברכת כהניה, וקרי לה ברכה א', מדלא עמו העם עליה אמן בין פסוק לפסוק כמו בעושין בגבולין, רק בסוף כל הג' פסוקים עמו אמן. [ואפשר דגם בברכת הכהנים שאינה ברכה להקב"ה ממש, עכ"פ כיון שהזכירו בה השם לא עמו אמן, אלא שונין עליה ברוך שם כבוד מל"ו, וכן משמע פתמת דש"ס דקאמר בתין מאין אמן במקדש [בתענית דפ"ז ב']: טו) בברכת הכהנים קוראין השם ככתבו ביוד הא ויו הא: טז) באלף לחם נון יוד. שאלף שם שמות האחריה נקראין כמו נגד שם העלם: יז) דרך הגבהה, כמ"ש ושא אהרן את ידיו וגו' ויברכם. מיהו התוך שבכפיהם צריך שיהיה כלפי מעלה: יח) מפני כבוד שם המפורש שמזכירין: יט) מפני שהשם כתוב עליו: כ) אף על גב דאיהו מפורש שם שנאמר למעלה מהציץ. עכ"פ מדכתיב אל העם, משמע שלא היה לעומת ידיו מלפניהן ומלאחריהם רק העם, ולא כתפיו: כא) האחרים מהתמיד ומנחת הסמיד ע"ג המזבח. דכהן גדול בכל עת שירלה יוכל להקטיר הכל בלי פיים, [וכמו כן טועל חלק מהקרבנות מה שירלה]. והרי כבר הפיסו מי יעלה אברים להמזבח. לכן הזוכים יושיטו לו, ולקמן במשנה: כב) לא בימינו ממש, דהרי ההולך לימין רבו הר"ז בור [ביומא דל"ז א']. אלא דמלדד אלדודי דהיינו מן הצד שמאחוריו וכמבואר שם. והא דלא הצא הסגן בשמאלו של כה"ג, היינו כדי לתמוך ימינו של כה"ג, שהם צריך יותר לתמיכה. א"כ משום דבשמאלו היה הולך הראש בית אב, וכן מסתבר דמ"ש הכא מיוה"כ שהיה כך. והא שלא הזכירה המשנה שהיה שם ראש בית אב, היינו רק מדבעי להשמעינן רק הסגן אותו להמכו. משא"כ התם נקט ומפרש שהיה [ראש] הבית אב משמאלו, מדבעי להשמעינן אחר כך שהראש בית אב לפעמים ע"ל הגבה שמאלך: כג) שהתינע כבר קלת, וגם משם הגביה א"ע השיפוע ביותר: כד) מהכהנים שזכו להעלות האברים להכבש [כלשון פ"ג מ"ח]. ומתני' ראב"ש היא [פ"א מ"ב] דש"ל דהמעלה האברים לכבש, הוא מעלה אותן למזבח. אבל לרבנן אין כאן ראשון ושני, דהרי כהן א' מעלה כולן מהכבש להמזבח, ולכן הוא יושיטם להכה"ג (א): כה) הניח ב' ידיו על הנתחים. ומשום כבוד הכה"ג עשו כן, שיהיה דבר מיוחד בהקרבתו, מה שאין כן בשאר הכהנים: כו) הכה"ג עומד על הכבש וזורקן על האש של המערכה שבמזבח [בפסחים דע"ז א'], שאף הנתחים לריכין

זריקה

ציונים

וברכו את העם ברכה אחת. פי' מה' מתיזין ומנסכין הלכה ל"ח: אלא שבמדינה. פנים ל"ז ב"ב: במקדש היו אומרים. מי"ל פי"ל מה' תפלה פ"ו: הכהנים נושאים את כפיהם. מי"ל שם פ"ה: **ג** בזמן שכהן"ג רוצה להקטיר. נ"ב ע"ב מנחות ל"ל ע"א מי"ל פ"ה מה' כלי המקדש פי"ב: הסגן בימינו והעלהו. עי' יומא יומא פ"ב ה"ח ובפ"ק שם:

שנויי נוסחאות

בוהכוז כו'. בכי"ק הבוז. המחתה.. הבזך. וכף וכסויה. בכי"ק ובמכ"ל ובמויו. (היו) אומרים כו' בכתבו. בכי"ק.. בכתובו וליתא. (כפיהם) ידיהם. בכי"ק ובמכ"ל ליתא. כתפותיהם. במכ"ל כתפיהם וכד"ו מנוסחתנו. שאין מגביה. בכי"ק שאינו.. אף כה"ג מגביה ידיו. בד"ל ובכי"ק ובמכ"ל את ידיו: **ג** והסגן בימינו בכי"ק ..מימינו. אחז הסגן בימינו. בכע"מ ..הסגן הכהן גדול בימינו. הושיט לו. במכ"ל והושיט לו. הראש והרגל וסמך בכי"ק הראש והרגלים מך ומ"ל כלפנינו ומן ,יס של המלח וסמך מעבה ,יס' ומתחכו אל המלה והרגל, אולם כפי הלשון בסמוך ל"ל ו ס ו מ ך לו סומך. וזרקן. בכי"ק וזורקן.

באורי הגר"א

ב והמשה כלים בידם. פי' קודם שהתיזו אבל בשעת הברכה לא היה בידם אלא סכי הנינו מקודם: וברכו כו' בתחלה עמו את העבודה בכ"ל ואח"כ נכנסו להיכל ואח"כ ברכו את העם. וכ"ה מפורש בקרא ויבד מעבות כו' ויצא משה ואהרן כו' ויבאו ויברכו כו' ואע"פ דכתיב בריש"א ושא אהרן כו' דרך המקרא בקצרתלה כוהב דרך בלל ואח"כ דרך פרט דאל"כ קשה למה לי למכתב ויבד מעשות הא ע"כ בבר יבד שעל המזבח לא נשא כפיו. ואע"ג דפשטי' דקרא משמע כדברי הרמב"ם דהשתחוולה וברכת כהנים היתה אחר כל המעבים והתורה לא כתבה אלא מה שעשה אהרן עם כל קהל אבל הכל בזמנו רק שהאורה לא רלה להפסיק במעשה העבודה וע"כ אריך לומר כן דאל"כ הא דכתיב ואת הבשר ואת העור כו' לא לומר ג"כ דקודם כיתה: **ג** הגיע למחצית כו'. דמשם מצות הסולמה דשם היו מוחמים האברים לסיכך משם מתחיל עיקר העליה:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דקרא. לא אכלן אלא בחיים ולא בשחוטין. כדתנן סוף פ"ט דמנחות: הרשיב השני לראשון ס'. האי נמי משום יקרא דכ"ג וכעין קריאת כ"ג ביה"כ. כדתנן בפ"ז דיומא: נתנו לו יין לנסך כו'. תמיהני דלא תנן להעלאת סולת והקטרת החביתין ועוד דקדמו לניסוך היין. כמ"ש ספ"ד.

וירחה לי דאף העלאת האברים בדין לא ה"ל לכתבן דממילא ידעינן לה. וה"ל סולת וחביתין דהא תנן התם הכביעי בסלת המיני בחביתין. והעלאת אברים וניסוך היין לא בעאן אלא מפני דבר שנתחדש בהם בכ"ג. שמושיטין לו וסומך וכמקיף ברגל דרך ימין וכהן אחר מביא לו היין למקום הניסוך אלא בהקפה: והסודרין: פירש הר"ב להניף כשינסך הכהן. כדי שידעו הלויים וידברו בשיר. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר (שופטים ט') ותאמר להם הנפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח. מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין. גמרא פ"ב דערכין דף י"א. ואיתא נמי ברפ"ו דברכות ובס כתבו התוס' וז"ל פירוש אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים וגסוך המים כי אם על היין. אבל ודאי מליגו שירה בלא יין. כגון הלל בשחיטת פסחים. כדתנן התם פ"ה מ"ז: ושתי חצוצרות של כסף בידם. כך העתיקו התוס' בזבחים פ"ז דף ס"ח [ד"ה בשנות מי]. וכן צריך לומר שכך היה גירסת הר"ב כמו שאוכיח בס"ד בסוף מסכת קנים: תקעו והריעו ותקעו. לפי שאפשר לאדם שלא ירחה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר אחר. וא"כ כשהיו בתוך הלשכות או בהר הבית. לא בעזרה אבל קול התקיעות. א"א שלא ישמעם. ולפיכך תקעו כדי שיפנו

יכין תפארת ישראל יכין

זריקה, וכדדרשינן מדכתיב עולתיך הבשר והדם, דהוקשו להדדי, שיהרוק הבשר, כמו שזורק הדם: בו) וכראשון נשאר שם לקבל האברים מכל המושיטין, וליתנן להכה"ג. מיהו להכי נשאר הוא שם ומושיטן לכה"ג. משום יקרא דכה"ג דאילו יבוא אחר במקומו להושיט, יהיה נראה כאילו היה על הראשון למשא נשמע להכה"ג. וההוצאה מכהן לכהן עד כה"ג, ג"כ משום כבוד הכה"ג, דרבים משמשין לו. כעין הוצאת ס"ת ביו"כ להכה"ג [ביומא פ"ז מ"ח]. רק להכי לא נמסרו הכל האברים מהכהן שזכה בהן, ע"י הסגן להכה"ג מי התם. דמדזכה הראשון להקריב חלקו למערכה, ורק ע"י שלא הכה"ג להקריבו, פקע זכותו, ולכן אינו בדין שנפקיע זכותו גם נגד הסגן, שיהנו הסגן לכה"ג. וכיון שזכה בזה, אי אפשר להעבירו שוב ממנות האחרות, שימסרו לאותן האחרים להסגן, שלא יהיה נראה כאילו יהיה עליו למשא נשמע לכה"ג גם במנות האחרות [וכמש"ל כך ג"ן]: בח) וה"ה סולת וחביתין, דכולן מונחים על הכבש, וכדתנן (בס"פ ד') הז' בסולת והח' בחביתין: כט) בכה"ג מיירי שכבגמר להקריב האברים כמבואר לעיל, אז מקיף המזבח דרך ימין. ובשעת שמקיף מהפך בלימורה האברים ע"ג המערכה. מיהו דוקא בכהכה"ג מנסך, יוכל להקיף קודם שינסך, מדא"ל שיקח הנסכים עמו בשעה שיקיף, דהרי יושיטום לו אח"כ וכדמסיק. אבל בהן הדיוט המנסך, שעולה והנסכים בידו, אז מיד כשעולה לנסך, פוגה נמצאו על קרן מערבית דרומית לנסכן שם. ורק כשעולה למזבח לעבודה אחרת, כשחוזר ויורד מקיף דרך ימין ויורד: ל) דהכבש היה בדרום המזבח, וכל פינות שאתה פוגה לא יהיו אלא דרך ימין [יומא מ"ה א']. ולכן כשעלה בכבש הולך ומקיף מהכבש דרך ימין לדרומית מזרחית של מזבח, מזרחית לצפונית מערבית, מערבית דרומית, מערבית דרומית: לא) שאלא קרן מערבית דרומית, היה בגג המזבח בגד דרום של הקרן, ב' ספלים של כסף קבועים בדלפת גג המזבח ובכל ספל היה כמין חוטם, ובו נקב באמציעותו, ובאלו הספלים מנסכין. מערבי למים בסיסים, ומזרחי ליין בכל יום. ודרך הנקב בספלים יורדין הנסכים לביתן, והוא היה חלול עמוק תחת הקרקע בבאותו קרן של המזבח [ועי' פ"ג דמדות סי' י"ג] דהכי אסור לנגות במזבח ע"ג מחילה (בזבחים דפ"ב ח'). מיהו לתוס' שם, שיתין לא מחשב מחילה, דלצורך מזבח הוא]. וכשהגיע הכה"ג למקום הספלים, נתן לו כהן אחר את היין לנסכו לתוך הספל המיוחד ליין. אבל כשכהן אחר מנסך, מיד כשהגיע עם היין לסוף הכבש, לא היה פוגה לימינו ככל העולין, דא"כ היה צריך להקיף עם היין סביב למזבח עד מקום הספלים, ויפסיד היין ריחו בעשן המערכה [ולאתו לאחר שיושיטו לו אחר שיקיף ג"כ ח"ח, דמחזי כאילו בכך עליו להקיף עמו, ודוקא לכה"ג התימו כה"ג משום כבודו]. אלא הולך עם היין מהכבש מיד דרך שמאל לקרן מערבית דרומית למקום הספל ומנסך, וכמ"ש לעיל [בזבחים פ"ו מ"ג]: לב) דעל גגו של המזבח היה בכל ח' מד' זויותיו בולם מהבניין מרובע אמה על אמה ברום אמה, והוא היה חלול ופתוח למעלה, והוא הנקרא קרן מזבח, [זבחים דס"ח ב']. מיהו דוקא בכהכה"ג מנסך, יעמוד הסגן על הקרן, משום דהסגן תמיד על ימינו של הכה"ג [כלשיל פי' ו']. אבל בכהן אחר מנסך, יעמוד כהן הדיוט על הקרן: לג) דגל היה בידו להקיף בו כשינסך, לסימן לוויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך, וכדמסיק: לד) ב' שולחנות עומדות במערבה של כבש המזבח, ח' של כסף שנותנין עליו הנ"ג כלי שרת שנלקחין בביהמ"ק בכל יום, [כלשיל פ"ג מ"ד] וח' של שיש שנותנין עליו האברים של כל קרבן

תון

ובך היו מושיטין לו: מיי' שם ה"ל: בא לו להקיף את המזבח. זבחים ס"ד ע"ב: מהיכן הוא מתחיל. מיי' פ"ז מה' מעה"ק סי"ל: נתנו לו יין לנסך. מיי' פ"ו מה' תמידין ומוספין כ"ו:

שנויי נוסחאות

שתי הידים נותנין. כגי"ק שתי ידיו ונתנו. וסמך עליהם וזרקו. במשניב ג"ו כלן וסומך .. וזורקן וכ"ה בכי"ק (ושם סומך). והלך לו. בכי"ק והולך.. ובך. בכי"ק בך. (והוא) סומך עליהן וזורקן בד"ע .. וזרקן: בכי"ק היה סומך.. ולאיתא. ובזמן שהוא רוצה (הוא) סומך. בכי"ק בזמן.. ולאיתא. מהיכן. בד"ע ובכי"ק מאיכן. יין לנסך. בכי"ק היין. ההלבים. בכי"ק חלבים. חצוצרות (של כסף). בד"ע ובכי"ק ובמבכ"ב לאיתא.

ראשון לציון

ג תוי"ט ד"ה והסודרין כו' פי' הר"ב כו' ואיתא נמי ברפ"ו דברכות כו' ל"ה ע"א ודע דתוס' בספחים ס"ד ע"א ד"ה קרבו כו' אתריבו יותר מזה ע"ש:

באורי הגר"א

מהיכן הוא מתחיל כו' כסתמא דמתני' פ"ד דיומא ודוקא בכ"ג אבל אחר שבא להקיף לנסכים מקיף לשמאל כדאמריינן בזבחים ע"ב אבל בכה"ג - לא היה חוטם אחרים עוקמין כדאמריינן כאן נתנו לו יין כו': עמדו בני בהנים כו' ובתי תלולות של כסף כו' עי' מ"ם רבינו הגר"א ז"ל דבר נפלא מזה בספר יכל אור פ' בהעלתך קל"ד ע"ב: על שלחן כו' עיין רמב"ם ולפי שהיה מיוחד הנולתן משאר הקרבנות בכ"ל ובוכן היו לשאר קרבנות דלאו עולה כגון חטאת ואשם וזבחים קאמר החלבים:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שבו מתנים התברין והוא נקרא שלחן שהלבין: בן ארזא. שם אדם המקום בגלגל למב"ל בלע"ז: הגיעו לפרק. לסוף פרשה: ד' בראשון לה' הארץ ומלואה. לפי שהוא ראשון למעשה בראשית: בשני גדול ה'. שבו נחלקו המים והיה רקיע בין מים למים: בשלישי אלהים נצב בעדת אל. שבו נראית היבשה שעליה עומדים הדיינין לעשות דין: ברביעי אל נקמות. שבו נברא השמש וירח והמזכים שעתיד הקב"ה להנקם מן העובדים

ותקעו(ליח). באו ועמדו אצל בן ארזא(). אחד מימינו. ואחד משמאלו(). שחה לנסך. והניף הסגן בסודרין(). והקיש בן ארזא בצלצלים(). ודברו הלוים בשירים(). הגיעו לפרק(). תקעו(). והשתחוו העם(). על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה. זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלהינו. יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן(): ד' השיר שהיו הלוים אומרים במקדש(). ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה. תבל ויושבי בה(). בשני היו אומרים. גדול ה' ומהולל מאד. בעיר אלהינו הר קדשו(). בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט(). ברביעי היו אומרים אל נקמות

שיפטו לראות בהנפת הסודרים. כך כ"ל ועיין בסמוך: הקיש בן ארזא בצלצל. כלי זמר אחרים היו ג"כ שם כדתנן בפרק ב' דערכין. וז"ל הרמב"ם פ"ו מה"ת ובשעת הניסוך אומרים הלוים בשיר ומכין המנורים במיני נגון שבמקדש. ע"כ. אלא שזה היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל וממונה מיוחד היה לו כדתנן ברפ"ם דשקלים. ופי' בגלגל ["כאשר כתב הר"ב כאן. כן כתבו ברפ"ה דשקלים. ועמ"ש] הר"ב שם בערכין מ"ה: הגיע לפרק תקעו. פי' הר"ב לסוף פרשה. וכמ"ה פרק בתרא דסוכה כתב הר"ב. אלא דתנן התם ט' תקיעות לתמיד של בחר שבשיר היו ג' פרקים ממפסיקים בו. ועל כל פרק היו הכהנים תוקעים ג' תקיעות הר"ת. ומשמע התם דלא הוו תקיעות יתרות אלא הני ט' דשחר וכן ט' להמוסף

דבין הערבים ועוד ג' לפתיחת שערים וכן תנן נמי בפ"ב דערכין. והתם הא אמרתן עוד ג' שתקעו על שלחן החלבים. והרמב"ם בפ"ו מה"ת העתיק בן ארזא בגלגל ותקעו אלו בחצוצרות ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו וכו' וא"כ הוו טפי טובא ומיהו בזה י"ל דתני והדר מפרש ותקעו אלו בחצוצרות ואימתי כשהגיעו לפרק וכו' ולהתוספות שכתבתי שם נסוכה דמפרשים דתקיעות דפרק בתחלת הפרק היו. י"ל דתקעו והריעו ותקעו שעל שלחן החלבים. לתקיעות דתחלת הפרק נחשבו. אבל הר"ב דתקיעות דפרק בתחלת הפרק היו. ואראה לי דמתני' דסוכה וערכין דתנן בהן לין פותחין מכ"א תקיעות לא בעי למחשב שמפרש לפרק לסוף פרשה. קשיא. ואראה לי דמתני' דסוכה וערכין דתנן בהן לין פותחין מכ"א תקיעות לא בעי למחשב להני שלשה. לפי שאפשר היה בלא הם. שהרי הנפת הסודרין היתה משמשת להודיע לעוים שידברו בשיר. אלא מפני שאפשר שלא ישמעו לב לראות. או שלא יהיו בעזרה. לכך תקעו ג"כ שאע"פ שאינו משיס לב לשמוע על כרחו הוא שישמע. ומפני כן ישים לבו לראות אימתי יניף בסודרים כמו שכתבתי לעיל. והאיל ועיקר התקנה הנפת הסודרין היא. שברה ההיא מתני' דלאו בכל יומא הוו הנהו תקיעות שעל שלחן החלבים דזריזין היו הלוים שבמקדש לבא לעזרה והיו עותנין לב לראות על הנפת הסודרים ולא היה כן אלא בשעת חירוס וכיוצא בזה כשהיו טרודים שהיו צריכים זירוז רב. א"כ שברה דלא היו כלל ומצאי ניהו: והשתחוו העם. כל העם שבעזרה. הרמב"ם פ"ו מה"ת: ד' היו אומרים לה' הארץ. כל המזמור. רש"י פרק בתרא דר"ה דף ל"א: בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. פי' הר"ב שבו נחלקו המים והיה רקיע בין מים למים. ונחצלה ויבש במרום דוגמת שבנו בעירו והר קדשו. רש"י שם: בשלישי אלהים נצב בעדת אל. פי' הר"ב שבו נראית היבשה שעליה עומדים הדיינים לעשות דין. ולשון הרמב"ם שעליה יהיה הדין והדיינין. ע"כ. ואסיפיה דקרא קיימי בקרב אלהים ישפוט. וכגמ' דר"ה שם על סוס שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. ופירש"י. שגילה ארץ מקום

מלב

יכין — תפארת ישראל — יכין

[חוץ מהתמיד] קודם שיקחו אותן הכהנים להעלותן למזבח, והוא הנקרא שולחן החלבים [כשקלים פ"ו מ"ד]: לה) בחצוצרות שביון. וגם זה לסימן להמנורים. דאולי לא ירחה הלוי הנפת הסודרין, ע"י שסנה לבו לדבר אחר, או שהיה בלוהו שעה בשום לשכה. לכן כשראו אלו הב' כהנים שעמד זה עם הדגל על הקרן ובהכל מוכן לנסך, תקעו הריעו ותקעו לסימן שיסביחו על הנפת הסודרין. דמדעומי המניף בקרוב להמנסך יטול להניף בשעת ניסוך ממש: לו) לותן ב' כהנים בתקעו, בחו ועמדו אצל בן ארזא הממונה שיתחילו על פיו, השיר בגלגל [כשקלים פ"ה מ"ה]. והגלגל הן ב' קערות נחושת שמכין זה בזה קאסטאנגעטשען בל"א, עדיך]: לז) כדי לתקוע אח"כ על כל פרק, וכדמסיק: לח) וחזרו ותקעו ב' הכהנים תקיעה תרועה תקיעה, והקים וכו': לט) הרבה מיני שיר היו שם. אבל עם הגלגל התחילו: מ) שיר של יום: מא) חלק שבשיר. שכל שיר של יום חלקו לג' חלקים, שמפסיקין שם בין פרק לפרק: מב) תקעו ב' הכהנים תר"ת לסימן לשמנורים. ולרמב"ם בכל התחלת פרק תקעו. וכן כתבו התוס' [סוכה נ"ד ע"ב]. ולר"ב כאן בסוף כל פרק תקעו. וכן משמע סוגית המתני' הכא: מג) כל העם שבעזרה השתחוו בפשוט ידים ורגלים: מד) [ג"ל דלהני נקע הכא זה סדר, ויש"ל שיבנה וכו' ולא בסוף פרקן. פ"ע משום דבשנהדרין (דמ"ע ב') אמרינן דסדר תמיד מעכב, מדתניא זה סדר, והרי בשיר, אע"ג דקיי"ל עיקר שירה בפה (בסוכה כ"א ע"ב) הרי עכ"פ קיי"ל נמי כרבנן דר"מ דשיר אינו מעכב הקרבן (בערכין די"ח ע"ב). ואע"ג דקאמר (ר"ה ד"ל ע"ב)

ונתקלקלו הלוים בשיר של בין הערבים, שאמרו שיר של חול, והרי שיר לפי דבריהם אינו מעכב, ומאי קלקול היה בשירים. ג"ל דר"ל שע"י שאמרו שיר של חול, יצאו עם לחשוב שהיום חול ומותר במלאכה. ואע"ג דבכל ר"ה אמרו בשחר שיר של חול, ולא חשבו לשומשים. התם מדעתו כן בכל שנה א"ת שיעשו. ולמ"ד התם שהקלקול היה שלא אמרו שירה כל עיקר, אע"פ היה קלקול, כמ"ש תוס' שם, כיון דלכה"פ לכתחילה ראוי לאמרו ולא אמרוהו, היינו קלקול. מיהו אפילו למ"ד (בסנהדרין מ"ע ב') דסדר תמיד אינו מעכב, והא דתני זה סדר היינו רק למצוה. נמי י"ל דלהכי לא תני זה סדר אחר השיר משום דבשיר מצוה קבוע נמי ליכא, אלא למצוה מהמובחר צריך שיר. דוגמת רשות דנקטינן (בגילה פ' בתרא) דמוקמינן התם דיש בו קלת מצוה. אחר כתבי כל זה ראיתי בספר כאר שבע שדבר קלת מזה הענין. ובמתיב הגדול דתם זה הענין בקצ. גם מה שהקשה שם מדקתמרינן (בר"ה דל"ח ע') שאני התם דשירה דיומא הוא. אינה קו' כלל, די"ל היינו כשמכיח נסכים צריך לומר שיר של יום, ועכ"פ נסכים נופייסו עם שיר שלהן לא מעכבי כמ"ש התוס' (בערכין די"ח ע' ד"ה השיר יע"ש)] : מה) בכל יום בבוקר וגם בערב בשעת נסוך היין: מו) נאמרו כל מזמור כ"ד. ואמרו לא זה המזמור, מדהוא ראשון למעשה בראשית: מז) כל מזמור מ"ח. לפי שבו נחלקו המים ונתהווה הרקיע. וג"ל דמה"ע אמרו מזמור זה, שלא תאמר ברא הרקיע ועלה לשם ואינו מכניח על בניו. להכי אמרו מזמור זה לפרסם שהרקיע שמים ורקיע לגלות שכינתו בהר קדשו: מח) כל מזמור פ"ב. מפני שביום זה נאמר יקוו המים, והכין היבשה שיעמדו שם בני אדם עם דיינין המבטיחים מ ע מ ד ו

של

קדשיב ח"ב בב

שחה לנסך והניף הסגן בסודרין. ירושלמי יומא פ"ה מ"ה: זהו סדר התמיד. ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ט מגילה פ"ג ה"ז [ושם מפיים פ"ז שכל סדר הסמיכה הוא בין גמול בין בשנים מיי' שם ה"ז]: ד' השיר שהיו הלוים אומרים. ל"ג בר"ה ל"ח ע"א מיי' שם ה"ט: ברביעי היו אומרים. פי' ירושלמי מגילה פ"ד ה"ה:

שנויי נוסחאות

שחה לנסך. בד"ל ובמשב"ב ה"ו שחה.. ובסי' המיוחס להלכ"ד שחה לנסך כל מה שהיה [סוהס] לנסך היה מניף ואין לפרש דוקא כשבשה אלא היה מניף אגל אם לא שבשה לא היה מניף. וי"ג שחה דהיינו שחה עצמו והתחיל לנסך". עכ"ל. והניף הסגן. בכי"ק הניף את (?) הסגן והשתחוו העם. בכי"ק והשתחוה.. זה היא) סדר. בכי"ק ליתא. (במהרה בימינו אמן). בכי"ק ליתא: ד' במקדש. בכי"ק בבית המקדש.

ראשון לציון

במשנה שחה לנסך במשב"ג וכן בהרמב"ם פ"ו מהלכות תמידין דין ז' ליתא שחה לנסך: ד' במשנה השיר פסוקי כו' כ"ה ל"ה ע"א כל המשנה ופירושה בגרייתא. ועי' יסל"מ:

באורי הגר"א

ד' ביום הראשון לה' הארץ ומלואה. ליתא בגמרא שאמרו הכיר כל יום נגד הלוח שנה שלם. דהיינו כיום הראשון אמרו על לוח הראשון שלאחר לוח שנה היה הארץ במלואה שעד המבול היה לסם כל טוב בכל דבר ביום

לקוטים

פ"ז ד' במשנה השיר וכו'. הרב בעל באר שבע הקשה דל"ל הוא"ל דסדר התמיד אחר סיום המסכתא ללמדנו דסדר המזומרין מעכב אי"ל מבוא מצות יש בסדר המזומרים לענין קדימה שאמר כדאית ליה ואמר כדאית ליה דומיא לבאר כל מעשה תמיד המזומרים על הסדר ולרוץ נגד ובר נגד דיפריקנה ע"כ וע"ש באורך. ואני הדל לא נגר ולא בר נגר ומיפריקינה דהעשה שהקדים התנא לומר זהו סדר התמיד לעבודת בית הלקוטו וכו' קודם שיבנה מבנה זו דהשיר שהיו הלוים אומרים במקדש ולא לאחריה בכן היה מן הראוי וכמו שהקשה הרב ז"ל מי גם שירים הללו בגלל עבודה הן. משום דשירים הללו אין עניינם שום יחס מענין עבודה אלא הן שבח והודאה לשמו הגדול כל יום ויום ס מענין

עניינו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מלב עדתו: מנוחה לחיי העולמים. כתב הר"ב הא תנא סבר לה כמ"ד שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב כו' לאפוקי ממ"ד תרי חרוב. שנאמר (סוטה ו') יחייונו מיומים [דליכא למימר תרי גינהו] גמ' שם: לחיי העולמים. והר"ב העתיק לחי העולמים ושייהם לדקן יחדיו. שאם אתה אומר לחיי העולמים הכוונה להש"ת שהוא חיי העולמים כולם כענין שנאמר (נחמיה ט') ואתה מחיה את כולם. ואפילו א"ת חיי העולם. הוא נכון. כי הוא סמוך משם חיים שלא נמצא נפרד בלשון הקדש. וכאתה אומר חי העולמים ג"כ נכון ותהיה הקריאה חי בלירי כענין שנאמר (דניאל י"ב) וישבע בחי העולם שהוא שמוך. והוא הש"י שהוא חיותו של עולם כאמור. משא"כ חי בפת"ח שאינו שמוך יהיה ענינו העולם שהוא חי ואין העולם עצמו חי על לד האמת וזה דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות יסודי התורה שמפני כן הוא אומר חי ה' בפת"ח לפי שאין הבורא ואיין גנים. כמו חיי הגופים החיים לו כחיי המלאכים. ולפיכך אומר חי פרעה חי נפשך כולם בלירי. ולפיכך הגכון שיאמר חי העולמים בלירי ולכון המקרא וישבע בחי העולם. שאז המכוון בחיים של העולמים. והוא הבורא יתברך. ומה שבעל העקדה בפ' מקץ המיב על דברי הרמב"ם בזה. שאם כדבריו כן הוא יהיה חי בלירי" לכון חיים. ולא נמצא בלשון הקדש חיים שם נפרד. כבר הגיב ע"ז המדקדק מוהר"ר שמואל אלקולעכ"ו ז"ל ה"ה במהדורותיו שכתב לי על ספרו ערוגת הבושם. -אמר שם שכן מיס אינו נמצא נפרד ובסמיכות יאמר מי היה בלירי" כן יאמר מן חיים חי בלירי". כשהוא סמוך. וענינו חיי העולמים. וכן בתחיית ["כרוך שאמר ותחיתה] ישתבח. הגכון לקרוא חי העולמים בלירי": סליקא לה מסכת תמיד

יכין תפארת ישראל יכין

של אדם באדרך, שלא יבלעו זה את זה כדגים שבמים בלי דין ומשפט: מט) כל מזמור ל"ד. שבו נתלו המאורות המה ולבנה וכוכבים, שעתיד הקב"ה להפרע מעובדיהן: נ) כל מזמור פ"א. לפי שבו גברלו בע"ח בעולם, מינים ממינים שונים, ובהם גרמה חכמתו וגבורתו של יוצר בראשית, עד שכל הרואה אותן יברך וישבח לשמו ית': נא) כל מזמור ל"נ. שבו נשלמה הבריאה, וכו' גברא האדם שמכיר גאות מלכותו ית': נב) כל מזמור ל"ד [והיינו בתמיד השחר. אבל במוסף אמרו בשיר פרשת שירת האזינו, שחלקו הפרשה הזאת לו' חלקים (הזיו לך) ואמרו בסדר זה בכל שבת ושבת חלק א' מהו' חלקים. ובתמיד העבריים אמרו בשבת בשיר אז ישיר משה, עד מי כמוך. ובשבת שאחריו ממי כמוך עד סוף הפרשה. ובשבת הבאה אז ישיר יבשראל וכו' עלי באר וגו'. וכן חוזר חלילה לשנה (עי' ר"ה דל"ת א') ודברי הרמב"ם בפ"ו מתמידין ומוסין). והא דקאמר מזמור שיר לעתיד לבוא, אין ר"ל שהלויים אמרו כן רק התנא נקט הטעם שיאמרו זה המזמור. משום דבכל הכך דלעיל, בכל מזמור מפורש בו ענינו של יום, ולהכי אמרוהו ביום הבוא. אבל במזמור שיר ליום השבת, לא נזכר בהמזמור שום דבר מענין של שבת, ושם לכאורה לתמוה למה התייחד מזמור זה ליום השבת. לכן מפרש התנא טעמו של דבר, דאינו כשיר של שאר הימים שהן כולן על העבר, רק זה שיר לעתיד לבוא. דמדהוא יום מנוחה מוגדרת עסקים שבחיי הזמניים, לכן אחר היקף ימי הבריאה, נאות לו לאדם להתבונן ולשורר חסדי ה' על ג' מיני עתיד שהן לעומות מנמת פני כל אדם. והם (א) מזמור שיר לעתיד לבוא, על מה שעתיד לבוא על האדם בעה"ז, כי לא כלו רחמיו ית'. (ב) מזמור שיר ליום שכולו שבת, הוא חיי עה"ב אחר פרידת הנפש מהגוף, כי גם אז יחכה האדם בסתר כנפי רחמיו ית'. (ג) מזמור שיר גם לעתיד הג' שנועד לאדם, בעת שיהיה ממוחה לחיי העולמים, דהיינו לאחר שיחרב העולם בסוף אלף הששי, אשר אז ינוחו כל חיי העולמים כולם אלף שנה, עד שיחזור הקב"ה לבנות אח"כ העולם מחדש. וכל אלו הג' מיני תקוה לעתיד לטובה, כלולים במזמור הזה, למעיין בכל דבריו היטב. [עי' נר"ם (דלית א') ובדרוש אור החיים שבתרגום נפ"ד בסוף סדר נזיקין. אולם למען לבאר הענין יפה, איך במזמור הזה כלולים דברי שיר על ג' מיני עתיד שזכרנו, ראינו להביא פי' המזמור הוא כפי הנראה לנו]. אמר מזמור שיר ליום השבת, בו נאה לבורר, ולזמר [בביהמ"ק]. טוב להודות לה', ר"ל כי זה היום שאין הנחנו עוהדים בו בעסקי הזמנים, טוב ונאות להודות בו לה' אם הגיב לנו בזמן העבר. אולם גם הוא נאות לומר לשבח עליון, אם שהה לעבר נפשינו ע"י לבר וינון בעברו על ראשינו, נחוה טוב שמהה בלבנו ע"י זמר [כעין קחו לי מנגן], לעורר בטחון בלבינו על העתיד הזמנינו, אף שלא נבין איך ע"י הלהה בעלמה יבוא ישועה לנו, ואיך הכל הוא לטובתינו, ואפ"ס שמך עליון הוא, ונעלה בפעולותיו מכל מחשבות אנושי, ומתהפיך הכל בכחך לטובתינו. להגיד בבוקר חסדך, דכשיאיר לנו אור ההגלה, נאמר כי בחסדך עוד יגדל בזמן העתיד יותר ויותר, כאור בוקר הולך ואור. ואמונתך בלילות, שגם אם יסרתנו ה' אבינו בלהות הביכות בלילות, נגיד לבל, כי מעוניים אמונתך ואהבתך לנו בהם, וכאשר ייסר אים את בנו הוא, ונברך על הרעה מעין הטובה שיתגלגל לנו בו, ואם גם בעלמה ממנו. וזאת הנגדה מחסדיך הרבים, נלווה עלי עשור ועלי נבל ועלי הגיון בכנור. ר"ל בג' כוחותינו בפה, להגיד אמרי שיר. במעשה הלבעותינו על כלי זמר עשור ונבל. ובמחשבה, ע"י הגיון לב בהגתה בכור. בכולם נתעורר לאהבתו ית' על טובתו עלינו והוביר נבל ובמור, דנבל מתריע עבים ונשים, ועי"ז קולו עב, ולכן מנבל ע"י קולו כל מיני זמר שיזמרו עמו מדלגין קולו נעים. משא"כ כמור מיתריו דקים, ולכן קולו נעים [וכשלמי נבורים (פ"ח) כתב שם שעומות בקול נבל. ובמה"כ ליתא, דהרי בשלמי מסכת קינין מוכח שדרך כנור נעשה קוויו מבמ"ע שהן הדקין. והנבל קוויו נעשו מהמעיים שהן גסין ושנים, מזה מסתבר שעי"ז אין קולו נעים. ור"ל הכל על הנעים והנלתי נעים אהלל יה]. כי שמחתני ה' בפעלך [פעולה היא בכל מקום דבר הנפעל בשלימות]. ור"ל דכאשר אביט א"ע סביב בהעולם כולו בגמרתו היום בפעלך, ואראה בו ג"כ כמה לאדם בהיריה, אבל גם לאדיש בהויה, כיום ולילה, קיץ וחורף, סמי מות וסמי חיים, וכולם לטובת העולם, בא"ם בתורתו בל ר"מ וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, כי טוב מות, שגם המות שבבריאה הוא טוב בבללות. וכשאסתכל בכל אלה, יתרומם שמחה בלבי שכ"כ במעשה ידיך ארנן [מעשה הוא בכל מקום מעשה יחידית, עד שבכל פעולה יש הרבה מעשים], ר"ל במעשה ידיך האחודים אשר תעשה אתו, אם גם בהם

מרפא

ברשיי היו אומרים. יונתן ר"ל ר"ל ר"ל: סליק בס"ד

שנויי נוסחאות

הופיע (וגו'). בכי"ק ובמסב"ב ליתא: גאות לבש וגו'. בכי"ק לבש לבש ד' שון תתאזר וגו'. לבא (ליום) שבולו שבת מנוחה לחיי העולמים. במסב"ב לפליגו. שבת ומנוחה. אבל במסב"ב ד"ו ופסד"מ ובמשניות ד"י בלפליגו וכ"ס בד"ל (ומס ליתא) וכ"ה בכי"ק ומס. לעולם שבולו. העולמים. (תוספ') ביום הראשון ברא הקב"ה את עולמו בשני הכל מקלסין אותו בשלישי ישב עליהם בדין ברביעי פרע מן הרשעים בחמישי נתן שכר טוב לצדיקים בששי מלך על עולמו בשביעי הכל מקלסין לבורו ואומר' מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון. ע"כ. (ועי' ר"ה ל"ח ע"א ובאדר"נ פ"ח):

ראשון לציון

תוי"ט סד"ה לחי העולמים וסד"כ העתיק כו' וכן בתחיית ב"ם ותחיתה ישתבח הגכון חי העולמים בלירי" וז"ל המ"א סי' ר"ז נוסח הברכה בורא נפשות רבות כו' חי העולמים הת' נקודה בלירי" שהוא דבוק וכ"ה בחי"ט סוף המיד עכ"ל. וע"ע שלא כתב המג"א כך לעיל סי' נ"ח גני בריך שאמר וכן בסי' נ"ד גבי ישתבח לא גילה דין זה:

באורי הגר"א

ביום הבני אמרו גדול ה' כו' כעיר אלקינו כו' שבאלף הבני ובמר כל המזמור. בכלינו היו אומרים אלקים נגב בעדת אל שבשלינו נתן את התורה והבדה שבינתו בישראל. ובריביעי היו אומרים אל נקמות ה'. שבאלף הרביעי הכנו אומות את הבית והקב"ה יעשה נקמה בהם. ובחמישי היו אומרים הרוממו כו'. שכל אלף החמישי לא היה לנו בהמ"ק. ואין לנו אלא הרה בפה. ובשבי ה' מלך כו'. שבאלף הששי יבוא ה' עלינו למלך ויהיה לה' המלוכה. ובשבת מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא. עי'

לקוטים

פרינו ולכן שיריה הלוי היו אומרים לאותם בין קודם שנגנב הבית בין אחר שנתרב וכמו שאמרו ז"ל ל' יום ויום תן לו מעין לבבותיו וכוונת התנא במ"ש בשיר שהיו הלוים אומרים המקדש יום לאמצע כו' בבוונה דלא נימא דבשעבה המקדש היו אומרים מזמורים המיים אלבד אלו הנהגים

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מרגלא יום ולילה וכו', על כולם לא די שהשמח בפגימותי, אלא גם מרגן עליהם, בידעי כי כולם רק לטובתי הם, דמן הכלל אספיט על הפרט, וממקריות העולם כולו, על מעשה יחידית שלי, וממה שקרס לי בעבר, אספיט על העתיד, כי לא עזבתני ולא תעזבני אלהי ישעי. עד כאן דבר המשורר האלהי מהעתיד הזמני אשר ישורר עליו בחודש וקול זמרה. ומעתה ישורר גם על העתיד שבעתה"ב יום שכולו שבת, בהפרד הנשמה מהגוף. אמר מה גדלו מעשיך ה' בעוה"ז, אשר מלוד אמתה ונשמח בהם ברלותי שאתה הופך בו חושך לאור, ומר למתוק, ורע לטוב, כאל מעשיך התהודיים אשר ארגה בעיני. אבל מאוד עמקו מחשבתיך עוד עלינו, בחסד אשר חשוב עוד לעשות עמנו בעוה"ב והם הדברים שלא יוכל שום חי לרלותם, איש בער הוא החוטא ע"י גדל תשוקתו ורדפו אחר תאותיו הבהמיות, והוא נבער מדעת, וכל חייו כבעיר ובהמה הוא, לא ידע לא ירלה לידע דבר מזה. ובסיל הוא החוטא, בבטחתו על התחכמותו בענייני תורה משמים, והשגחת ה' על מעולתיו ומקריותיו, והשארת הנפש לשכר ועונש. ואולם הוא באשר שלא יוכל להשיג ג' עקרים הלוי שהרי הם הם המסבבים הלאלה האדם בשולם העתידי, לכן מכחיש וכופר הכל ועובר על מצות התורה כיד רמה בכפלות שלו, ולא יבין את זאת, לא ירלה להבין דבר מזה, ור"ל שלשניהם להבער ולהכסיל, יש עוד דבר ג' אשר לפתח חטאת רובץ ואורב להם לפתותם לרדת שחת. ומהו הדבר שלא ידע זה ולא יבין זה. בפרות רשעים כמו עשב, ר"ל כשרואה זה החוטא ע"י תאותיו שרה ומתחזק כחו ע"י תעוגיו בעוה"ז, כמו עשב פרא הגדל בשדה בורה, ויציצו כל פועלי און, ר"ל וכ"כ כשרואה החוטא ע"י חכמת מה שלו, שהכבוד המדומה שלו בהתחכמותו ילין ביופי כמו סלילים ופרחים אשר בחחו. לא ידעו ולא יבינו כי אלו הם סיבה אמיתית להשמדם עדי עד בעוה"ב. וזהו שלא ירלה זה לידע אותו, וזה לא ירלה להבין אותו. ואח"ל עכ"פ בעולם העתה יש להם רווח לחטוא ולמרוד בך. ליתא. כי ואתה מרום לעולם ה', דלפי' בעולם העתה לעולם אין בחחים בעונם, וכח יד רם וחזק עליהם תמיד. כי הנה אויביך ה' הם, וכי חפקוד עונם במה יעיזו נגד גבורתך ה'. כי הנה אויביך יאבדו, ועד כמה בחחים לרחוק. הנה המוח עומד להם אחר הדלת והמזזה ולפתח חטאת רובץ. ויתפרדו כל פועלי און, וכרי בסוף כל סוף יתפרדו כל חלקי הוייתם בעה"ב. ואולם. ובסם ותרם כראם קרני, שם בעוה"ב ירום וינשא הקרן שלי שלא אחלתיו בעוה"ז, ויתחזק כחי בחופן אחר יותר ממה שנתחזק זה החוטא שנתעוור בבולמס תאותו, כאן בעולם החלוש. גם בלותי בשמן רענן, ר"ל כי גם בגלוי המדומה שלי דהיינו המות שיגמני לא ככל אדם, אחשוב כי יתחלף הווייתי ע"י המיתה, לשות בעוה"ב כמו אילן זית שמן רענן, דהיינו כמו הענן זית אשר יזקין יותר מאחר אילנות, וגם בזקנתו יוצב בהוד ירקרק תמיד. כ"כ יתחזק ויתיפה ע"י המיתה הווייתי יותר מבתחלה בעוה"ז. עד כאן דיבר המשורר מהעתיד בעוה"ב. ומעתה ישורר ג"כ על העתיד הסופי בעת שיהיה מנוחה לחיי העולמים, דהיינו אחר שיחרב העולם הנתיי ויחזור ויבנה ויתכונן מחדש. אמר, עוד יש ענין א' בעתיד, אשר הסתמכתי להשיגו יפה, בב' בלים הוחר יקריס שם לי, והם הראייה, והשמיעה. הראייה במה שארגה לפני, והשמיעה במה שאשמע שיבוא עוד. ותבט עיני בשורי ר"ל לעורך אמונה דבר זה. הנני מביט היטב בשעדיין הנני בין שורות הבל"ח. וע"י ראייה זו בקבים עלי מרעים תשמענה אזני, ר"ל ועי"ז אפי' בעמיינים אשר יקומו עלי מרעים להכחיש מה שלא ירלו, אני לא אפן אליהם, אלא תשמעה אזני היטב, ולמודי הנייתי אזני, להאמין באמונה שלימה במה שנמסר לנו על זה מדור דור. ומה ארגה ומה אשמע. הנה ראיתי צדיק בתמר יפרח, דמה אמר זה אינו עושה פרחים ופירות רק אחר זמן מרובה (כמו שכתב הטעמים דכל מיני דקל כך שנפש) כך הצדיק במורגל עובתו היותר גדולה התגלגל לו רק לבסוף. זה תבט עיני במורגל מאד גם בעוה"ז. ודעתי ממה שלבי רואה, לחזק האמונה במה שאשמע שיבוא בעתיד, כי כארז בלבנון ישגה, שלא תאמר, מה תמר כשנכרת אין גזעו מחליף, אף הצדיק כן, דאחר סוף אלף הנפשי כשיכרת הוא והעולם כולו, לא יהיה גזעו מחליף ח"ו. לכן נאמר ארז שגם כשיכרתוהו, יוקמו ממנו תלא, ויתעבה ויתחזק יותר ויותר מבתחלה (כתענית כ"ה ב'), כך הצדיק יתגדל ויתחזק אז יותר בהוד אלהי ברוחניות. ועתה עוהה המשורר סכום מכל הג' עניינים בזכר, ואומר (א) שתולים בבית ה', דהיינו בענין העתיד הסופי, דהיינו העולם הבית ה' אחדם שיבנה, שם יהיו הצדיקים שתולים מחדש, (ב) ובחצרות אלהינו הוא העתיד שאחר פרידת הנפש מהגוף, שהוא כמו חצר לפני בית עולם התחיה, שם יפרחו, שיעשו פירות מעשיהן בסוף. (ג) עוד ינובון בשיבה, דבעתיד הזמני אף גם שירע להם עכשיו ייטיב להם בסוף, דשנים ורעננים יהיו, גם בהוד ויופי. וכל זה אמרתי להגיד כי ישר ה' צורי ואין יקפח בכר הצדיקים ח"ו, ולא עולתה בו לרלות ח"ו יסוריהם על מגן ולא ילוס. לכן מזמור שיר ליום השבת, שנשורר בו אחר הקפת ימי הבריאה, על כל ג' העתידות שיבואו עוד, וכגילה ונשמחה בו:

נשלמה מסכת תמיד

בפת"ח וכתב בסוף דבריו שחזר בו מתי"ע ע"ם באורך (חק נתן):

שקשה ליה מה מזמור שיר כפל לשון. ע"ז משני מה שכתוב מזמור שיר הייגו מפני שקאי על לעתיד לבא. וכע"ל יש שני ימים דהייגו כלפיי דמס' ר"ה שאמר תרי תרוב דהייגו אחד שיהיה יום שכולו שבת ומנוחה. וכב' לחיי העולמים הייגו אחר התחיה שנזכה כ"ב אמן:

לקוטים

לכן אמר שהמזמורים שהיו נוהגין לומר קודם שנכנסה הבית הן הבריים שהיו אומרים הלוים במקדש כשנכנסה הבית כלע"ד ועיין עוד גם המכר שהסכים לומר שגם בנתנה רמוי לומר שירים הללו וזכון הוא וכן ראוי לענין מעשה. (הה"ק) שם בתשובה לדרוי העולמים. עיין כזה לתתי"ט שדעתו לומר מי בלה"י וכתב עליו בספר ח"ג בשם ס' עץ חיים וז"ל ולי הקטן נראה דאין לשכם הספרים שכתוב מי בפת"ח וכן הגירסא בפי כל אדם ואם כן יהיה מי העולמים כמו המלך המשפט וכן ראיתי לאחרי הרב הגדול המקובל האלהי שהיה אומר שהברכת והתמונה לחי העולמים בפת"ח עכ"ל. מ"ש יהיה מי העולמים כמו המלך המשפט פי' שחסר הנסמך כאלו אמר המלך מלך המשפט כ"ג מסר הנסמך כאלו אמר מי חי העולמים. גם לא הבל מסכים עמו שלא לשכם כל הספרים וגירסא כל אדם וכן מוכח מספר האחר וכו'. ושוב ראיתי להרב יעבץ ז"ל בתשובותיו סי' קח"ל שהאריך בראיות לסוכיח לומר מי

תוספת פתיחה למסכת מדות יום טוב

לשון הרמב"ם הביא אחר תמיד מדות ואין בו ענין אחר אלא ספור שהוא זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת שיש בענין ההוא כי בשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבניות ההוא והתבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקדש. כמו שאמר (ד"ה א' כ"ח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. עכ"ל. ואע"פ שהבנין של עתיד יש בו שנויים ולא ישוו עם בנין בית שני. וכב שיראת המעיין במשנה ובספר יחזקאל. והרמב"ם עצמו כתב בתחלת הלכות בית הבחירה. וז"ל בנין שלמה כבר מפורש במלכים וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל. אינו מפורש ומבואר. ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא. בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל. ע"כ. הרי שאין בבנין בית שני. אלא מעין דברים המפורשים ביחזקאל. אבל לא ככל הכתוב בספר שם. ואני בהקדמתי לספר צורת הבית נתתי טוב טעם בזה ע"פ המדרש שנמצא בפירש"י דיחזקאל סי' מ"ג. ראויה היתה ביא שניה של עזרא [לחיות] כביאה הראשונה של יהושע כו'. ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה וגאולת עולם. אלא שגר החטא לא היתה תשובתם הוגנת וכו'. ע"כ. לכך אני אומר שלפי שלא היתה תשובתם הוגנת לא יוכלו למלאותו בכל חלקי הבני כמות שהוא. לפי שאותו בנין מיועד לגאולת עולם שתהא הכבוד חונה לעולם. כענין שנאמר שם ושכנתי בתוכם לעולם. ומ"מ הוא והיה ראוי להם. ראו כי טוב לבנות מעין אותו הבנין במקצת מן הדברים. עכ"ד שם. ועכ"ז יפה כתב הרמב"ם שספור ענין בי שני. יש בו תועלת לעתיד מצד דברים רבים הדומים. וג"ז שהביא לראיה ממה שנאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. אע"פ שדו הוא שאמר כן לשלמה בנו על בנין הראשון מ"מ יש ראיה ממנו. וכמו שבמ"ב פ' בתרא דסוכה [תמא] ומתקנין שם תיקון גדול העתקר ששאלו בנמ' והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. ותירצו קרא אשכחו ודרוש וכו'. וכן עוד בנמ' פ"ו דזבחים (דף ס"ב) בבנ המזבח כמו שאכתוב לקמן רפ"ג. דשמעינן שהיה לבני בית שני לבנות כדמות הראשון אלא קרא אשכחו ודרוש. וממילא נ דלעתיד יש לנו לבנותו כמו שהוא בכתב מיד ה' אשר השכיל דוד והיכא דכבר אשכחו קרא ודרוש שפיר ונבנהו כדדרשו. והיכ דאנן ניקום ונשכח קרא ונדרוש. נבנהו כמו כן. והרי רש"י בפ"ו דזבחים דף ס"ב בההיא דמזבח מפרש קרא אשכח ודרוש ושלם לא חבין לדרשו והם דרשוהו: ע"כ. [*ולשונו זה תמצא עוד לקמן פ"ג מ"א בד"ה וכשעלו כו'] וכן אנחנו כשנזכ לבנות

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org